

د ښوونکي کتاب

د پښتو ژبې د تدریس لارښود

یوولسم ټولگی

(د دري ژبو لپاره)

د پښتو ژبې د تدریس لارښود - یوولسم ټولگی (د دري ژبو لپاره)

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ.ش.

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه بان
دا هېواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د ښوونکي لارښود
پښتو ژبه او ادبیات
یوولسم ټولگی
(د دري ژبو لپاره)

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ.ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: د پښتو ژبې او ادبیاتو د تدریس لارښود

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د پښتو دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادیت دیپارتمنت غړي

ټولګۍ: یوولسم (د دري ژبو لپاره)

ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هجري شمسي

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره

محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو. څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگونې بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو او د ښوونکو د تدریس لارښود محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، د دې لارښود څخه په ګټې اخیستنې سره، هېڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤلیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې لارښود کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

فهرست

سرليکونه.....	مخونه
۱.....	سريزه:
۱.....	ښوونيز يا تعليمي نصاب څه شی دی؟
۲.....	د افغانستان د پوهنې ښوونيزه او روزنيزه پاليسي
۴.....	په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)
۱۰.....	د تدريس لارې چارې (ستراتيژي) او نمونې
۱۶.....	د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه
۱۸.....	د مضمون د تدريس لارښود
۱۹.....	لومړی لوست: حمد
۲۲.....	دويم لوست: نعت
۲۵.....	درېم لوست: پندونه
۲۸.....	څلورم لوست: ژمنه (وعدۀ)
۳۱.....	پنځم لوست: تشبیه
۳۵.....	شپږم لوست: د تشبیه وېش
۴۴.....	اووم لوست: نشه يي توکي
۴۷.....	اتم لوست: پېژند پاڼه (خبرې اترې)
۴۹.....	نهم لوست: د پښتو نثر مخينه (تاريخچه)
۵۳.....	لسم لوست: شعر
۵۵.....	يوولسم لوست: د پښتو ادبياتو دويمه (منځنۍ) تاريخي دوره
۶۰.....	دولسم لوست: د ناروغ پوښتنه
۶۳.....	ديارلسم لوست: معاصر ادبي نثر
۶۵.....	څوارلسم لوست: آرشيف
۶۸.....	پنځلسم لوست: ښځې او ټولنه
۷۲.....	شپاړسم لوست: شاه حسين هوتک
۷۵.....	اوولسم لوست: ټولنه او نوی نسل
۷۸.....	اتلسم لوست: علامه پوهاند عبدالشکور رشاد
۸۱.....	نولسم لوست: کیسه
۸۳.....	شل لوست: کتاب او کتابتون
۹۰.....	يوويشتم لوست: بشري حقونه
۹۳.....	دوه ويشتم لوست: د مور دريځ
۹۶.....	درويشتم لوست: محاوره (جومات او ښوونځی)
۹۸.....	څلورويشتم لوست: پښتو قاموسونه
۱۰۰.....	پنځه ويشتم لوست: محاوره (د ژبې اهميت)
۱۰۲.....	شپږويشتم لوست: سکندر خان خټک
۱۰۴.....	اووه ويشتم لوست: سوله
۱۰۷.....	اته ويشتم لوست: وروستی لوست

ښوونيز يا تعليمي نصاب څه شی دی؟

په دې اړه چې تعليمي نصاب څه شی دی، هرڅوک بېلابېل نظر لري، څوک يې درسي مفردات گڼي او څوک يې درسي کتاب بولي. د ښوونې او روزنې پوهانو يې بېلابېل تعريفونه کړي دي. تعليمي نصاب له ټاکلې پوهې، مهارتونو او ذهنتونو څخه عبارت دی چې يوه تعليمي موسسه يې زده کړه د خپلو زده کوونکو لپاره په پام کې نيسي. په بله وينا تعليمي نصاب د يوې تعليمي موسسې د ښوونيزو او روزنيزو زده کړو د پروگرام ټولې زده کړې دي چې درسي کتاب، درسي مرستندويه توکي، د ښوونکي لارښود، تجربې او عملي کارونه پکې شامل دي. په لنډ ډول ويلای شو، چې ښوونيز يا تعليمي نصاب هغه لارښود دی چې د ښوونې او روزنې ټول فعاليتونه پکې شامل او تر لاسه کول يې هدف دی.

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي هدفونه، د افغاني ټولنې د ارزښتونو او د علم او پوهې د هراړخيزې پراختيا په پام کې نيولو سره ښوونې او روزنې ته د يوې ټولنې د اړتياوو پر بنسټ ټاکل شوي دي. تعليمي نصاب تل د بدلون په حالت کې دی او د بشري ټولنې ورځنيو غوښتنو ته د ځواب ويلو په خاطر لا پسې غوړېږي او پراختيا مومي.

هغه څه چې نن يې د ښوونې او روزنې د ماهرينو پام ځانته اړولی، ددې پوښتنې ځواب دی، د مفرداتو چمتو کونکي او د درسي کتابونو ليکوال بايد په ټاکلو لارو چارو څه شی، څرنگه او څومره زده کوونکو ته ورزده کړي چې په اوسني او راتلونکي ژوند کې يې گټور وي؟

ټول په دې نظر دي چې کوچنيان په بېلابېلو شرايطو کې وده کوي او په راتلونکې کې له نوو موضوعگانو سره مخامخ کېږي. له دې امله زياتره ددې پېژندل ډېر سخت دي، چې هغوی ته د څه شي زده کړه اړينه او د څه شي ورته نه ده او د زده کړې تر ټولو اغېزمنه لاره کومه يوه ده.

له بله پلوه د ځوانۍ پېر د خپلواکۍ پرېکړې د نيولو، د مسؤليت د منلو، راتلونکې ته د کتنې او په مسايلو کې بيا غور په څېر ځانگړتياوو له مخې دا پېر له نور پېرونو څخه جلا کوي. ځوانان له ټولنې سره رغنده راشه درشه او د لويانو نړۍ ته د ورننوتو لپاره د بېلابېلو وړتياوو موندلو ته اړتيا لري. هغوی بايد پوه شي هغه ټولنه څنگه ده چې دوی پکې اوسېږي او څومره پوه او علمي وړتياوې ورته پکار دي. هغوی ځان پېژندنې ته اړتيا لري، پېښو او حوادثو ته څنگه گوري، حقايق څنگه درک کولای شي، څنگه انتخاب کولای شي او څنگه عمل کوي؟ هغوی هغه پوهې ته اړتيا لري چې يې فکر کولو، مطالعې او په ټولنيز ژوند کې تحقيق ته وهڅوي.

پورته وينا ته په پام د (اړوند ټولگي) د درسي مفرداتو په چمتو کولو کې، په داسې حال کې چې له علمي اړتياوو سره تړاو لري، د زده کړې په نوو لارو چارو ټينگار شوی، ترڅو زده کړه د پخوانيو لارو چارو پرځای پر هغه زده کړې ډېر ټينگار وشي چې د فعالې، گډې، ابتکاري او انتقادي زده کړې په لارو چارو ولاړه وي.

په فعالې او گډې (مشارکتې) زده کړې يا فعالې زده کړې (Active Learning Method) کې ښوونکي د تدريس په بهير کې ستره ونډه لري. د ښوونکي دنده په دې نقش کې د معلوماتو او پوهې په لېږدونه پای ته نه رسېږي. هغه زده کړې، تجربې، غوږ نيولو او حفظولو پورې تړلې نه بولي. په دې نقش کې ښوونکي د زده کړې لارښود او مرسته کوونکي دی. هغه د مطلبونو د يو اړخيز انتقال پر ځای د زده کړې پر لارو چارو، د تجربې په ترلاسه کولو او د مسئلې په حلولو ډېر ټينگار کوي. د ښوونکي د لارښود د کتاب يوه موخه هم د زده کړې لپاره د لارو چارو وړاندې کول دي.

د ښوونکي ددې لارښود د تالیف د نورو موخو او لاملونو په ترڅ کې د زده کړو د موخو څرگندول، د محتوا (متن) د ټاکلو اصول او د یوولسم ټولگي د پښتو ژبې د لوست د کتاب ارزول دي.

اړوند درسي کتاب د پښتو ژبې د زده کړې لپاره چمتو شوی او د زده کوونکو د زده کړې لپاره پکې د ډېرو تجربو رامنځته کول په پام کې نیول شوي دي، له دې امله د ښوونکي د لارښود د کتاب چمتو کول اړین بلل شوي دي. باید ومنو چې تدریس او زده کړه یو ابتکاري او تجربې کار دی او نوښتگر او مبتکر ښوونکي په دې برخه کې نوي، نوي شیان او لارې چارې رامنځته کوي. دا باید هم له یاده ونه ایستل شي چې د زده کړې د ستراتیژۍ په ټاکلو کې، موخو، د ارزونې لارو چارو، د زده کوونکو د ګډون شونتیا او نورو اصولو ته، چې د ارواپېژندنې، د تربیتي ارواپوهنې او د زده کړې له ارواپوهنې سره په همغږۍ کې زموږ په وړاندې پراته دي، سمه پاملرنه وشي. له یاده ونه ایستل شي، چې متن د کومو اصولو له مخې وټاکل شي، د محتوا د همغږي کولو اصول کوم دي؟ د تدریس او ارزونې لارې چارې کومې دي او څه اهمیت لري؟ دا چې د مهمو مفهومونو رابستل څنګه سرته رسیږي، د ښوونکي په دې لارښود کې څرګند شوي دي.

د ښوونکي لارښود

د ښوونکي لارښود د ښوونکو د زده کړې یوه وسیله ده؛ هغه کتاب دی چې له ښوونکي سره مرسته کوي د یو درسي ساعت او یا د تعلیمي دورې په اوږدو کې د خپل تدریس پلان چمتو کړي. د ښوونکي په لارښود کې د هر لوست عمومي او خصوصي موخې، د تدریس وسایل، لارې چارې، د زده کوونکو د انګېزې پارول، د ښوونکي فعالیتونه، د زده کوونکو فعالیتونه، د زده کوونکو د زده کړې د تحکیم برخه او ارزونه او په پای کې د لوست په اړوند اضافي معلومات او احتیالیکونه په پام کې نیول شوي دي. د ښوونکي لارښود ددې لپاره لیکل کېږي، چې ښوونکي د درسي پلان له جوړولو او د زده کړې په یو پړاو کې د ښوونې او روزنې له عمومي موخو سره بلد کړي. له ښوونکو سره مرسته وکړي د هر لوست مفاهیم او موضوعات وپېژني، د لوست په اړوند ورته اضافي معلومات چمتو کړي، د هېواد په ټولو ښوونځیو کې د درسي کتاب د یو خپل او همغږي تدریس لپاره لاره هواره کړي او په دې توګه د افغانستان په ټولو ښوونځیو کې د لوست تدریس په پام کې نیول شوې دورې کې سرته ورسوي او درسي کتاب بشپړ کړي. دا خبره اړینه کړي، چې درسي کتاب، هغسې چې د هېواد په پلازمېنې یا د بل لوی ښار په کوم عصري ښوونځي کې تدریسېږي، د هېواد د لرې پرتو ولسوالیو او بانډو په ښوونځیو کې هم هماغسې یو خپل او یو راز تدریس شي او لکه چې ویل کېږي د یو متوازن او هر اړخیز معارف لپاره په ټول هېواد کې لاره هواره کړي.

د افغانستان د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون په شپاړسمه، درې څلوېښتمه، څلور څلوېښتمه، پنځه څلوېښتمه، شپږ څلوېښتمه او اووه څلوېښتمه ماده کې د درج شوو احکامو او د افغانستان د پوهنې د قانون د شپږمې، اوومې مادې او نورو احکامو له مخې او د هېواد د معنوي او مادي اړتیاوو او واقعیتونو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د نظام د اساسي لیکو د انځورولو په خاطر د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت د پوهنې ښوونیزه او روزنیزه پالیسي په لاندې ټکو کې رانغاړل کېږي:

۱. د خدای پالنې، د اسلامي احکامو او ارزښتونو تطبیق ته د پابندۍ، وطن دوستۍ، د ملي یووالي ټینګښت، ګډ ژوند او بشر دوستۍ په روحیې د هېواد د ماشومانو، تنکیو ځوانانو او ځوانانو لپاره، که ښځینه وي یا نرینه، د ښوونې او روزنې د زمینو چمتو کول،

۲. له خپلواکۍ، ملي واکمنۍ، د ځمکنۍ بشپړتيا، اسلامي ورورولۍ، ملي پيوستون، له سولې سره د مينې او فرهنگي بډاينې څخه د دفاع، د توپير او زور زياتي د ټولو بنيو او ډولونو د له منځه وړلو د روحيې پياوړتيا،
۳. د ښوونيزو او روزنيزو موسسو بيا رغول، جوړول، پراختيا او سمبالول،
۴. په نړۍ کې له علمي مثبتو بدلونونو سره جوخت د هېواد د ښوونيز او روزنيز سيستم پراختيا،
۵. د نورو هېوادونو له ښوونيزو او روزنيزو رغندو او برياليو تجربو څخه گټه اخيستن،
۶. د جنس، توکم، ژبې، مذهب، نژاد او ټولنيز دريځ له په پام کې نيولو پرته ټولو ته تر لومړنيو او منځنيو (۱-۹) ټولگيو پورې په جبري او وړيا توگه د لومړنيو زده کړو چمتو کول،
۷. په (دولتي او خصوصي) ښوونځيو کې په هغو ژبو تدريس، چې په اساسي قانون کې تسجيل شوي دي.
۸. د اسلام د سپېڅلي دين له زده کړو، د افغانستان د اسلامي جمهوريت د اساسي قانون د ارزښتونو او د افغاني ټولنې له دودونو سره سم او د پيداگوژيکي اصولو او عملي تجربو ته په پام او د افغانستان د ښوونې او روزنې د کيفي ښه والي په خاطر د افغانستان د پوهنې سيستم د هلکانو او نجونو د جلاوالي پر بنسټ ولاړ دی. له دې امله گډه زده کړه د لومړنۍ دورې له دريم ټولگي څخه وروسته د زده کړې په هيڅ يوه موسسه کې، که دولتي وي يا خصوصي، کورونو، ورزشي کليو او نورو ځايونو کې مجاز نه ده.
۹. د دريمو ژبو تدريس (د اساسي قانون ۱۶ ماده) په اړوندو سيمو کې د يو مضمون په توگه،
۱۰. د بېخايه شوو کورنيو، کډوالو او د ځانگړو اړتياوو لرونکو زده کوونکو ته د ښوونې او روزنې د زمينو چمتو کول،
۱۱. د اسلامي زده کړو د مدرسو، عمومي زده کړو، حرفوي او مسلکي ښوونځيو او د ښوونکو د روزنې موسسو پراخوالی او د هغوی سمبالول،
۱۲. د ښوونکو د علمي او مسلکي سوبې لوړول،
۱۳. د ښوونکو د ژوندانه د حالت سمول،
۱۴. د بيسوادۍ د له منځه وړلو، د حياتي سواد او د کارگري متمدن ښوونځيو (نرينه او ښځينه) د پراخوالي لپاره هلې ځلې،
۱۵. د افغانستان د پلي شوو قوانينو په اډانه (چوکاټ) کې د پوهنې د مسلکي تخصصي، اداري ظرفيتونو په رغولو، سمبالولو او لوړولو کې د هېوادونو، نړيوالو موسسو، غير دولتي موسسو او اشخاصو له بي غرضه او بشر دوستانه مرستو او ونډې څخه ملاتړ،
۱۶. د متوازن معارف پياوړتيا او د هېواد په مرکز او ولايتونو کې د ښوونيزو او روزنيزو امکاناتو سم او عادلانه ویش،
۱۷. د تاوتریخوالي، تبعيض، ناروا جگړو، نشه يي توکو، مسکراتو او اخلاقي مفاسدو په څېر د ناوړو پدېدو پر زيانونو د زده کوونکو خبرول،
۱۸. ازادۍ، سولې، سوله ييز گډ ژوند، شورا او دموکراسۍ، بشري حقونو ته درناوی او د استوگنې د چاپيريال د ساتنې په څېر غوره ارزښتونو ته د زده کوونکو لارښوول،
۱۹. له اسلامي احکامو او ارزښتونو سره سم د نجونو ښوونې او روزنې ته هراړخيزه پاملرنه او د نجونو او هلکانو د ښوونځيو ترمنځ د توازن رعايت،

۲۰. خاصو زده کړو (ډېرو هوښیارو، ږندو، کڼو او ذهني وروسته پاتې زده کوونکو) ته پام او د ښوونې او روزنې لپاره یې اغیزمنې او ګټورې لارې چارې لټول،

۲۱. د هېواد د پلي شوو قانونونو په اډانه کې د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې د تعلیمي نصاب، په (دولتي او خصوصي) ښوونځیو کې له تدریس او درسي موادو څخه د ګټې اخیستنې څارنه او نظارت،

۲۲. د ورزش، سپورت او بدني روزنې د ودې لپاره د زمينې چمتو کول،

۲۳. د علمي بریاوو او مسلکي تجربو د راکړې ورکړې په موخه د تعلیمي نصاب د پراختیا، د اسلامي زده کړو د معینیت او د ښوونکو د روزنې، د ساینس د مرکز د ریاستونو او په هېواد کې د اړوندو پوهنتونونو او نورو ارګانونو تر منځ د اړیکو ټینګښت او د لا زیاتې همغږۍ رامنځته کول،

۲۴. د افغاني ټولنې له اړتیاوو سره سم د اسلامي زده کړو د مدرسو هراړخیزه وده، پراختیا او رغنده کول.

د لوی خدای ﷻ په مرسته به د هېواد په پوهنه کې ددغې پالیسۍ په پلي کولو لاندې لویې پایلې ترلاسه شي:

– په اسلامي روحيې د هېواد د اولاد روزل، د الله ﷻ د رضا ترلاسه کول او د یوې سوکاله او ښکمرغې ټولنې رامنځته کول،

– د ملي هویت ساتنه،

– د مسلمانانو، هېوادپالو، ګټورو، ژمنو او متمدنو انسانانو په توګه د هېواد د اولاد سالمه روزنه،

– د نړۍ او ټولنې له علمي معیارونو سره سم د بریمن تطبیق په موخه د پوهې، مهارتونو او رغنده تفکر تر لاسه

کول،

– د کار موندلو لپاره د لازمو وړتیاوو د ترلاسه کولو او د کار مارکیټ ته په بري سره د ننوتو په منظور د

زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول،

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي موخې (هدفونه)

د هېواد د ښوونې او روزنې نظام د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون د احکامو، د پوهنې د قانون او

پالیسۍ پر بنسټ او د افغاني ټولنې اړتیاوو او واقعیتونو ته په پام د زده کوونکو د سالمې روزنې په خاطر لاندې موخو ته ځان رسوي:

الف — عقیدتي او اخلاقي موخې

۱. د اسلام د سپیڅلي دین پر اساساتو او ارزښتونو د ایمان او عقیدې پیاوړتیا، د قرآني زده کړو او د پیغمبر صلی

الله علیه وسلم د حدیثو پر بنسټ د اسلامي لید پراخوالی،

۲. د خدای ﷻ د پیژندنې په منظور د ځان پیژندنې د روحيې پیاوړتیا،

۳. پر ځان د ویسا او پر اخلاقي ښېګڼو د پابندۍ د روحيې پیاوړتیا،

۴. د نظم او د دسپلین د منښت د روحيې وده او روزنه او د قانوني احکامو او ارزښتونو منل،

۵. د دیني، ټولنیزو، ښوونیزو او روزنیزو ارزښتونو په وړاندې مسؤلیت ته د غاړې ایښودلو د روحيې پیاوړتیا،

ب — د زده کړې او روزنې موخې

۱. د زده کړې د مهارتونو لاسته راوړل او پیاوړتیا، لکه: اوریدل، خبرې کول، لوستل، لیکل، په رسمي او بهرنيو

ژبو کې د شمېر او حسن خط کارول،

۲. د پوهنو، فنونو او معاصرې تکنالوژۍ زده کړه او د اړتیا وړ فردي او ټولنیزو مهارتونو ترلاسه کول،

۳. د زده کړې د وړتیاوو وده او د زده کړې په اوږدو کې ځانې زده کړه او ارزونه،

۴. په علمي، ادبي، فرهنگي او فني ډگرونو کې د تفکر، استدلال، مطالعې، څېړنې، تشخیص او نوښت د وړتیاوو وده او پراختیا،
۵. د فردي او ټولنیزو ستونزو د پېژندلو او هواری-لپاره د وړتیاوو ترلاسه کول،

ج — فرهنگي، ادبي او هنري موخې

۱. د فرهنگ، ادب او رغنده هنر په برخو کې د زده کونکو د فطري وړتیاوو وده او پراختیا او د تاریخي، فرهنگي، ادبي میراثونو او شتمنیو د پېژندلو، ساتلو او د درناوی-روحیه،
۲. د افغانستان، اسلامي تمدن او د نورو هېوادونو له تاریخ، ادب او فرهنگ سره پېژندگلوي،
۳. د فرهنگ، ملي هنرونو، د افغاني ټولنې د غوره او سالمو ادابو او دودونو پراختیا او د هغوی د اصالت ساتنه،
۴. د تمرین او یوکسیزو او ډله ییزو فعالیتونو له لارې د ادبي او هنري مهارتونو پراختیا،

د — مدني او ټولنیزې موخې

۱. د خپلواکۍ، وطن دوستۍ او آزادۍ غوښتلو، د اسلامي ارزښتونو او ملي نوامیسو د ساتنې د روحيې پیاوړتیا او د انسانانو د حقوقو د عدالت او رعایت په بنسټ د کورنیو اړیکو ټینګښت،
۲. د اسلامي ورورولۍ، مرستې، سولې، ټولنیز عدالت، ملي او نړیوال پیوستون د روحيې پیاوړتیا،
۳. د خیر غوښتنې د حس پراختیا، د اخلاقي فضایلو لوړتیا او له زور زیاتي او ناروا جګړو سره ضدیت، له نشه یي توکو، مسکراتو، اخلاقي او ټولنیزو مفسدو سره مبارزه،
۴. قانون ته د درناوی او د هغې د منښت د روحيې پیاوړتیا او د توکم، جنس، عمر، اقتصادي او ټولنیز دریځ او سیاسي تړاو له په پام کې نیولو پرته د هېواد د ټولو اتباعو د قانوني حقوقو ملاتړ،
۵. په ټولنیزو اړیکو کې د زغم، سربښندنې او اښار د روحيې پراختیا او ټولنیزې ګټې پر فردي ګټو پرمخ کول،
۶. د انتقاد او انتقاد منلو، زغم او د نورو رایو ته د درناوی-د روحيې پیاوړتیا،
۷. انساني کرامت ته د درناوی-د روحيې پیاوړتیا او پراختیا، د اشخاصو د حرمت ساتل، د معاشرت او په ټولنیزو اړیکو کې د ادابو او د بشري حقونو رعایت،
۸. په سوله ییز او رغنده ډول د توپیرونو او شخړو د هوارولو د روحيې پیاوړتیا،
۹. د زغم او د نورو د منلو د فرهنگ پیاوړتیا،
۱۰. د بشري ټولنې له علمي او تخنیکي تجربو او مثبتو بریاوو څخه د ګټې اخیستنې د روحيې پیاوړتیا،
۱۱. د هر ډول تبعیض د ردولو او له منځه وړلو د روحيې پیاوړتیا او پراختیا،
۱۲. د بشري انساني دریځ ته د درناوی-د روحيې پیاوړتیا او له بشخو څخه ملاتړ،
۱۳. د مور پلار، مشرانو، ګاونډیانو، هېوادوالو او د نورو انسانانو حقونو ته د درناوی-د روحيې پیاوړتیا،
۱۴. د استوګنې د چاپیریال او سمسورتیا د ساتنې د روحيې پیاوړتیا، پر څارویو زړه سوی او طبیعي ژوندانه او نباتاتو ته پاملرنه،
۱۵. د اوبو د زیرمو د ساتنې د روحيې پیاوړتیا، د اوبو په کارولو کې زیاتې (افراط) نه کول او د سیندونو، ویالو، کاریزونو او ځاګانو د اوبو له ککړتیا څخه مخنیوی.

هـ — اقتصادي موخې

۱. په انساني ژوند کې د اقتصاد پر ارزښت پوهېدل، د ټولنې پراختيا او اقتصادي ودې او له کورني اقتصاد او فردي سلوک سره د اقتصادي فعاليتونو تړاو ته پاملرنه،
۲. د کار پر ارزښت او اهميت پوهېدل او د بيوزلۍ د له منځه وړلو په خاطر په گټورو دندو کې د کار د روحيې پياوړتيا،
۳. د سپما، قناعت، د روحيې رامنځته کول او د اسراف او تجمل مخنيوی،
۴. د هېواد د اقتصادي سرچينو پېژندل او له هغو څخه د استخراج په سمو لارو چارو پوهېدل او د ملي گټو، شتمنيو او پانگو د ساتلو د روحيې پياوړتيا،
۵. د تکنالوژۍ له پرمختگ سره يوځای د بيلابيلو حرفو او توليدي دندو پېژندل، د ملي عايداتو د زياتوالي او د بېکارۍ او د بل پر اوږو د بارېدو د مخنيوی په موخه د لاسي او سيمه ييزو صنايعو احيا او دودول،
۶. په معاملو او اقتصادي فعاليتونو کې د اخلاقي اصولو د رعايت د روحيې پياوړتيا او د نامشروعو اقتصادي فعاليتونو پر خلاف مبارزه،
۷. د حرفه يي فعاليتونو د زده کړې هڅول،
۸. د عرضې او تقاضا پر اړيکو د زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول،
- د انصاف او د کار د اخلاقو دودول او پر کار د گومارونکو او کارکوونکو ترمنځ د کار قانون ته درناوی.

و — روغتيايي موخې

۱. د پاک ساتنې (حفظ الصحې) او د فردي او ټولنيزې روغتيا په اړه د ژوند په لارو چارو پوهېدل،
۲. د عمومي حفظ الصحې او د چاپيريال د پاک ساتنې د روحيې پراختيا،
۳. له ناروغيو څخه د ساتلو په موخه له روغتيايي پوهې څخه برخمن کېدل او د اساسي مهارتونو پياوړي کول،
۴. د لارو چارو او شرايطو په رامنځته کولو د بدني او رواني روغتيا تامينول او د سالمو تفريحگانو لپاره د بدني روزنې، ورزش او د سمسور چاپيريال چمتو کول،
- د مور او ماشوم روغتيا ته پاملرنه او د هغوی ننگه او ملاتړ.
- و — ثانوي دوره (له ۱۰ — ۱۲ ټولگي)
- د تيرو ښوونيزو او روزنيزو دورو د برياوو ځواکمنول او لوړو زده کړو ته چمتووالی،
- د تفکر د ځواک وده او لا پراختيا، په ديني مسايلو او اعتقادي بنسټونو کې ژور فکر او د معلوماتو تر لاسه کول او د ژوندانه د نظام په توگه د اسلام د دين له زده کړو سره د زده کوونکو زيات بلدول،
- د نفس پاکوالی او پر خدای جل جلاله او اسلامي لارښوونو باندې د ايمان پر بنسټ د اخلاقي فضيلتونو پياوړي کول،
- په زده کوونکو کې د ښوونې او روزنې د روحيې پياوړتيا او د مناسبو زمينو چمتو کول،
- د پوهنو، بشري تجربو او پرمختللي تکنالوژۍ په مرسته په طبيعت کې د موجودو قوانينو او د نړۍ د اسرارو د پېژندلو لپاره هلې ځلې،
- د رسمي او مورنۍ ژبې لا ښه زده کړه، د زده کوونکو د ادبي پوهې پراختيا او د بهرنيو ژبو زده کړه،
- د اړتيا وړ پوهنو او فنونو زده کړه او د فردي او ټولنيزو مهارتونو ترلاسه کول،

- له اسلامي ارزښتونو او د ملي فرهنگ له مثبتو غوښتنو سره سم له هنر سره د زده کونکو بلدول او له هغو څخه معقوله گټه اخيستل،

- د هېواد د ادبي، فرهنگي، هنري او تاريخي ميراثونو د ساتنې د روحيې وده،

- د مرستې روحيې او رغنده سياليو ته د زده کونکو د مينې وده او پراختيا،

- د ملي نواميسو د ساتنې د روحيې پياوړتيا او د اسلامي حقوقو او اخلاقو پر بنسټ د کورنيو اړيکو د بنسټ ځواکمنول،

- د خير غوښتنې د حس پياوړتيا، د اخلاقي فضيلتونو او د سوله غوښتنې د فضايو لوړتيا، له تاوتریخوالي او ناروا

جگړو سره ضدیت، له نشه يي توکو، الکولي خښاک او اخلاقي مفسدو سره مبارزه،

- مسؤليت ته د غاړې ايښودلو د روحيې پياوړتيا، د کورنيو او ټولنيزو چارو سم سرته رسول او په اسلامي،

فرهنگي او ټولنيزو چارو کې ونډه اخيستل،

- په ټولنيزو اړيکو کې د زغم، سربښدنې او ځان تېرېدنې د روحيې پياوړتيا او ټولنيزو گټو پر فردي گټو لومړيتوب،

- د سبا ورځې لپاره د زده کونکو چمتو کول، د کورنۍ د جوړښت له ارزښت او په هغې پورې له اړوندو شرعي

احکامو څخه خبرتيا،

- د اقتصاد ارزښت ته پام او د زده کونکو معنوي بشپړتيا او سوکالۍ ته د رسيدو د يوې وسيلې په توگه د هغې

رغنده وده،

- د ښوونې او روزنې په بهير کې د ځاني ارزونې د وړتياوو ځواکمنول،

- له ورزش سره د زده کونکو د مينې پارول او د بدني او رواني روغتيا څارنه،

- د فرهنگي يرغل په وړاندې له زده کونکو سره مرسته او له بيخايه پېښو او تقليدونو څخه د هغوی د مخنيوي او د

افغاني او اسلامي ارزښتونو او هويت د ساتلو له لارې د وخت له مثبتو پرمختگونو او تکنالوژۍ څخه د استفادې د روحيې

پياوړتيا،

- د زده کونکو د استعدادونو د روزلو په موخه په فرهنگي او ټولنيزو فعاليتونو کې د هغوی د گډون د روحيې

پياوړتيا،

- د مطالعې او د کتاب لوستلو د فرهنگ وده.

د منځپانگې د غوره کولو لارې چارې

د منځپانگې په غوره کولو کې لاندې اصول په پام کې نيول شوي دي:

له اړتياوو او علاقه مندی سره همغږي، اعتبار (د منطقي، پرله پسې والي، له پلټنو او تاييد شوو کتابونو او له لومړنيو

او مستندو سرچينو څخه گټه)، د ټولگي دننه او بهر د زده کونکو له عمر او ذهني وړتياوو سره سم د لازمو فرصتونو چمتو

کول.

د منځپانگې د تنظيم او ترتيب اصول

د منځپانگې په تنظيم او ترتيب کې له لاندې لارو چارو څخه گټه پورته کيږي:

پرله پسې والی، همغږي، د زده کونکو د فردي او ټولنيزو اړتياوو تر منځ سمون، د تدريس د لارو چارو او منځپانگې

تر منځ سمون،

د لوست د اصلي پيغامونو په نښه کول (Key Concepts)

لومړۍ ښايي د «اصلي پيغامونو» معنا او مفهوم وپېژنو. هر لوست پوهنيزه موخه يا موخې لري. دا موخه يا موخې د يوه يا څو مفهومونو د زده کړې لپاره چمتو شوي دي. دا د لوست هماغه اصلي پيغامونه دي. ددې سريزې له مخې د لوست له اصلي پيغامونو څخه د ارزونې لپاره هم کار اخيستل کېږي؛ ځکه د زده کوونکو له خوا ددې عمل سرته رسول دا معنا لري چې هغوی لومړنۍ پوهه ترلاسه کړې ده.

کېدای شي د مختلفو متنونو د زده کړې او مطالعې مهارت او وړتيا (د لوست د اصلي پيغامونو په نښه کول) د زده کړې او ارزونې په پړاو کې د يوه عمده مهارت په توګه وګڼل شي او په زده کوونکو کې د هغې رامنځته کول او پياوړي کول يوه موخه بلل کېږي.

د لوست لنډيز

د «لنډيز» فعاليت هم پخپله يو اساسي مهارت دی او هم د ارزونې لپاره کارول کېږي، چې ښايي زده کوونکي يې زده کړي.

د «لوست د لنډولو» وړتيا د تفکر يو مهم مهارت دی. د لوست د لنډولو له لارې کېدای شي پراخ معلومات په لنډ ډول بيان شي، ترڅو د لوست د متن موخه اسانه په لاس راشي. لنډيز په لنډه وينا د لوست د اصلي مفهومونو بيان دی. لنډيز په يوه وينا کې د ټولو جزياتو نغښتل دي. د لنډيز توپير د لوست د اصلي پيغامونو له رايستلو سره دادی چې د اصلي مفهومونو د يادولو پر ځای زيار ايستل کېږي مفهومونه يو ځل بېل بېل سره يو ځای شي او بيا بېرته نوی متن لاسته راشي.

د لنډيز لپاره ځينې لارښوونې

- ۱- که غواړئ يو مطلب لنډ کړئ، زيار وباسئ له ليکلو او يادداشتولو پرته پرې پوه شئ.
- ۲- تر مهمو کلمو او مفهومونو لاندې کرښه وکارئ. په دې کار هغه معلومات مخې ته نه راځي چې ګټه يې لږه وي.

۳- لنډيز په خپلو عبارتونو وليکئ. د اصلي متن د جوړښت په څېر يې مه ليکئ. په دې کار ډاډ تر لاسه کوئ چې خپلې شخصي عقيدې مو په لنډيز کې نه دي راوستي. د لنډيز هره کلمه او عبارت بايد پر متن ولاړ وي. لنډيز بايد د ټول متن ۱۵ - ۲۰ سلنه وي.

۴- له لنډيز څخه وروسته د خپل ډاډ لپاره هغه له اصلي متن سره پرتله کړئ.

ارزول (Evaluation)

ارزونه د زده کړې موخو ته د زده کوونکي د پرمختګ د معلومولو او ټاکلو لپاره له منظم بهير څخه عبارت دی. منظم بهير په دې معنا چې ارزونه ښايي د پلان له مخې منظمه سرته ورسېږي. په دې ترڅ کې د «زده کړې موخې» ددې لپاره دي چې په ارزونه کې بايد د زده کړې موخې له وړاندې ټاکل شوې وي. په دې توګه د زده کړې ارزونه د تدريس له څرنگوالي سره د مرستې، د ښوونکو په اړه د لوړپوړو چارواکو د پرېکړې، له زده کوونکو سره د مرستې او د تدريس په برخه کې د پلټنې په اړه د لارو چارو د معلومولو په منظور سرته رسېږي.

په ارزونې کې اساسي لارې چارې په دې بڼه وي چې د زده کړې د دورو موخو ته متوجه وي او پايلې يې زده کوونکو او ښوونکو ته د لارښوونې او له هغوی سره د مرستې لپاره وکارول شي. همدا راز ارزونه ښايي موخو، د تدريس لارو چارو او د درسي مضمون بېلابېلو توکو ته په پام سرته ورسېږي.

ارزونه د زده کړې د بهير د سمون لپاره سرته رسېږي. د زده کوونکو په اړه قضاوت بايد د هغوی د کړنو، چال چلن او د شخصيت په اړه د هر اړخيزو معلوماتو پر بنسټ ترسره شي، نه دا چې د ازموينو د نومرو له مخې. له بل پلوه

زده کوونکي بنایي په ارزونه کې ورگډه شي، ترڅو خپل ځان پخپله وارزولای شي. په لنډ ډول باید د ارزونې لپاره غوښتونکي شرایط په پام کې ونیول شي.

په زده کړه کې د ارزونې اهمیت او اړتیا

د زده کړې ارزونه دوې گټې لري:

۱ - زده کوونکي پوهیږي چې په زده کړه کې یې څومره پرمختګ کړی او څومره بريالیتوب یې ترلاسه کړی،

۲ - ښوونکي پوهیږي چې د مضمون تدریس یې څومره بریالی و.

له خپل بريالیتوب څخه د زده کوونکو خبرتیا ددې لامل کیږي چې زده کوونکي په سم ډول او ټاکلي لاره د خپل پرمختګ په اړه قضاوت وکړای شي او د زده کړې او بريالیتوب لپاره د زیات مسؤولیت احساس وکړي. زده کوونکي خپل کمزوري ټکي وپېژني او وپي مني او د هغې د له منځه وړلو لپاره زیار وباسي. که چېرته ارزونه په ښه نیت او سم ډول سرته ورسېږي، پر ځان د زده کوونکو ویا پیاوړي کیږي.

د مضمون د تدریس له بريالیتوب څخه د ښوونکي خبرتیا ددې لامل کیږي چې ښوونکي د لاسته راغلو معلوماتو له مخې د درسي مضمون په کمزورو او قوي ټکو پوهیږي او د تدریس لاره چاره د هغې له مخې سمه کړي او د تدریس فن د زده کړې په بېلابېلو لارو چارو او د تدریس د نوو مهارتونو د زده کړې له لارې بهای کړي.

د ارزونې ښې

ارزونه د وخت او موخو له مخې په درېو ډلو ویشل کېدای شي:

تشخيصي، پرله پسې او وروستنۍ ارزونه.

الف: تشخيصي ارزونه د زده کړې په هر نوي پړاو کې د زده کوونکو د مخکنيو زده کړو او مهارتونو د معلومولو په موخه سرته رسېږي.

ب: پرله پسې ارزونه له منظمې او پرله پسې ارزونې څخه عبارت ده چې د ښوونیز کال په اوږدو کې په هر څپرکي یا لوست کې د زده کوونکو ترلاسه شوې زده کړه او پوهه ازمويل کیږي.

ج: وروستنۍ ارزونه د یوه ښوونیز کال په پای کې په هر ټولګي کې د زده کوونکو د مفهومونو او مهارتونو د زده کړې د معلومولو لپاره تر سره کیږي.

اړتیاوې:

د زده کړې د گټورو پایلو د تر لاسه کولو او د پښتو ژبې د لوست د عمومي او خصوصي موخو د رښتینولۍ لپاره باید د تدریس پر مهال لاندې ټکو ته پام واړول شي:

- د زده کوونکو په ذهن کې د کتاب د بېلابېلو برخو د انسجام او پیوستون او د لوستونو د سمبالښت او عمومي مفهوم د څرګندولو د میتود لارې،

- د پښتو ژبې د زده کړې د لازمو او بنسټیزو توکو په ډلې کې د ژبې د مهارتونو (اورېدلو، خبرو کولو، لوستلو، لیکلو) پیاوړتیا،

- تر پام لاندې موخو ته د رسېدو په خاطر د تدریس لپاره د لارو چارو او مناسبو علمي بېلګو کارول،

- د زده کړې د پروګرام (فعال تدریس) د اړخونو او د زده کړې د محتوا د عملي کېدو لپاره د تمرینونو او

فعالیتونو پر کارندې برخې ټینګار،

- د لوستونو د محتوا ارزولو ته پام او د محتوا (د لوست طرح) د چمتو کولو له لارې د هر لوست د هدف او د

مناسب تدریس د لارې ټاکل.

د تدریس لارې چارې (ستراتیژي) او نمونې

تدریس د پلان جوړولو یو ډول دی. له دې امله د پلان او طرحې د اصولو او بنسټونو تابع دی. زده کوونکو ته د کتاب د محتوا (لوست) د سم تدریس لپاره یوازې یو میتود موجود نه دی. که چېرته درسي پروگرام په منطقي او اصولي ډول جوړ شوی وي، نو د تدریس مناسبو لارو چارو ته هم اړتیا پیدا کېږي. له دې امله له گرانو ښوونکو څخه هیله کېږي د هر لوست محتوا داسې وړاندې کړي چې :

۱- په زده کوونکو کې ژبنۍ وړتیاوې (مهارتونه) (اورېدل، خبرې کول، لوستل، لیکل) پر ځان وینسا، نوښت، د څېړنې او څیړنې او د روانې - حرکتې مهارتونو خپلواکه روحیه پیاوړې شي.

۲- په زده کوونکو کې د نوښتگر او څېړنیز ذهن د راپیدا کېدو تر څنګ د هنري اثرونو د درک او تخلیق وسه او توان پیدا شي. د ښوونې روزنې او زده کړې څېړنو ښودلې ده چې په یو لوست کې د یو ځانګړې میتود کارول اغېزمن نه دي. ښه به دا وي چې د پروگرام د جوړښت، د ژوند او د زده کوونکو د اړتیاوو په پام کې نیولو سره موجود میتودونه په ګډ او تلفیقي توګه وکارول شي.

۳- ګډ او تلفیقي میتودونه دې داسې چمتو شي چې زده کوونکي د ټولګي په بحثونو او فعالیتونو کې د ځان ازمایلو په ځوابونو کې ښکېل او شریک کړي. دا باید په یاد ولرو چې د ښوونکي او د درسي پروگرام اصلي دنده زده کوونکو ته د بشپړې او هراړخیزې ودې د زمینه چمتو کول او همدارنګه د زده کوونکو د فردي وړتیاوو او استعدادونو پالل او هغوی ته وده ورکول دي چې په یوې ازادې ټولنې کې ارزښت او اهمیت لري. د زده کوونکو د دننیو ځواکونو خپلواکول او بشپړول د ښوونې او روزنې اصلي موخه او د ځان ډېره ښه او سمه پېژندنه د هغې ډېر ستر ارمان ګڼل کېږي.

اوس له گرانو ښوونکو سره د مرستې لپاره د تدریس په یو څو نمونو رڼا اچوو. هیله ده چې د ګټې وړ به وي.

۱ - د ګډ کار د تدریس میتود:

دې نمونې ته جان دیوي ګوته نیولې ده. وروسته نورو پوهانو هغه بشپړه کړه. ګډ تدریس د زده کړې لپاره د زده کوونکو ډله ییز کار ته ویل کېږي. ګډ تدریس د زده کړې یوه منظمه نمونه ده چې د یوې ډلې غړي په کې د پرله پسې اړیکو د ټینګولو له لارې لوست زده کوي. په دې نمونې کې زده کوونکي د زده کړې په کار کې فعال ګډون کوي او له زده کړې سره یې مینه او علاقه پیاوړې کېږي.

پر ۵ - ۶ کسيزو ډلو باندې د زده کوونکو وېش او د هغو پوښتنو د ځوابونو په وړاندې د هغوی هم نظري ددې میتود ظاهري بڼه ده چې ښوونکي یې هغوی ته سپاري.

په دې میتود کې ښوونکي لوست نه توضیح کوي، بلکې مخکې له مخکې جوړې شوې پوښتنې پر زده کوونکو ویشي. په دې میتود کې د ښوونکي اصلي کار د مناسبو پوښتنو جوړول دي.

له بحث او خبرو اترو دمخه د ډلې هر غړی د نوي لوست په اړه خپل معلومات ارزوي. له هغې وروسته د لوست متن لوستل کېږي. وروسته هر زده کوونکی هغو پوښتنو ته ځوابونه وایي چې ورسره دي. د ډلو غړي تر هغې په خپل منځ کې د پوښتنو په اړه بحث او خبرې اترې کوي چې توافق ته نه وي رسیدلي.

ښوونکي کولای شي له سمعي او بصري توکو څخه کار واخلي او د سم ځواب د پیدا کولو لپاره زده کوونکو ته لارښوونه وکړي. په پای کې د زده کوونکو د ډلو پوهه او پوښتنې ازمایل کېږي چې د زده کړې کچه وارزول شي. نشي کېدای په دې میتود کې د یو غلي او ارام ټولګي توقع ولرو. ټوکې ټکالې او خندا د ټولګي فضا خوندوروي.

۲- مخکې له مخکې سازمانونکي میتود:

د مخکې له مخکې سازمانونکي میتود بنسټ د (آزویل) نظریه جوړوي.

په دې میتود کې د پېژندنې جوړښت او هغه بدلونونه چې د زده کړې په بهیر کې رامنځته کېږي، د زده کړې اصلي بنسټ گڼل کېږي. د پېژندنې له جوړښت څخه منظور د سازمان شوو اطلاعاتو، مفاهیمو او بهیرونو مجموعه ده چې زده کوونکو لا له وړاندې د پښتو ژبې په لوستونو کې تر لاسه کړي دي.

دا میتود له زده شوو لوستونو سره د نوو لوستونو پر اړیکو ټینګار کوي. په دې معنا چې که نوي او تازه مطلبونه له مخکینو مطلبونو سره تړاو ونه لري، زده کړه به یې معنا وي او د زده کوونکو په ذهن کې به ځای ونه نیسي. مخکې له مخکې سازمانونکي میتود د زده کوونکو د پېژندنې د جوړښت د پیاوړتیا او ټینګښت لپاره تدوین شوی دی. له دې مخکې چې نوي موضوع وړاندې شي، باید د مخکینو موضوعگانو پر ټینګښت او پایښت یو څه زیاتوالی راشي. هره علمي برخه د یو لړ مفهومونو جوړښت لري. دا مفهومونه د مرتبو د لړیو په بڼه جوړېږي. په دې ډول چې ددې جوړښت په لوړه څوکه کې عمومي مفاهیم او په ټیټه برخه کې یې جزئي مفاهیم راځي.

۳- د مفهوم د تر لاسه کولو میتود:

د مفهوم د تر لاسه کولو نظر (برونر) رامنځته کړ (۱۹۵۶). وروسته د ښوونې او روزنې نورو پوهانو هغه بشپړ کړ. (بروس جویس) او ملګري یې د وروستنیو پوهانو په ډلې کې وو چې دا نظریه یې وړاندې کړه (۱۹۹۲). د ژب پېژندنې د ګرامر د تدریس لپاره له دې میتود څخه کار اخیستل کېدای شي.

۱- د مفهوم د تر لاسه کولو د زده کړې لارې چارې:

ټولګې ته له ننوتلو دمخه زده کوونکو ته د تمرین او ښوولو لپاره نمونې، بېلګې او پوښتنې چمتو کړو.

۲- زده کوونکو ته په مفهومونو باندې د بحث کولو زمینه چمتو کړو چې د نوو موضوعگانو د درک لپاره تیار شي.

۳- (د مخکې له مخکې سازمان شوي میتود) ته په پام کېدای شي داسې نمونې زده کوونکو ته وړاندې شي چې د پېژندلو په جوړښت او د ذهن په پیاوړتیا کې اغېزمن او موضوعگانو ته په ښې ورکولو کې هدفمندې وي.

۴- له زده کوونکو څخه وغواړو چې د نمونې په لیدو یې ذهن ته څه شی راغلی او تر هر څه د نمونې کومې برخې ته

یې زیات پام کړی او ولې یې دا پام کړی دی؟

۵- له زده کوونکو څخه دې غوښتنه وشي چې خپلې فرضيې او اټکلونه په څو کسيزو ډلو کې ولیکي.

۴- د استقرایي تفکر میتود:

دا میتود د (هیلداتابا) په نوم یو پوه ازمایلی دی. ددې میتود له مخکې ښوونکي د هدفمندو پوښتنو له لارې زده کوونکي د لوست لوري ته بیایي. په دې کار د زده کوونکو ذهن له جزیي څخه کلي (استقرا) لوري ته ځي او د لوست په پای کې په تر پام لاندې مفهومونو باندې پوهیږي او ډاډ ترې تر لاسه کوي.

د استقرایي تفکر میتود د مفهوم د پیدا کولو له میتود سره ورته والی لري.

۵- د واحد (فردی - ډله ییز) کار میتود:

په دې میتود کې زده کوونکي له اورېدونکي سر بهره د ښوونکي له لارښوونې او د ډلې په مرسته کولای شي خپلې زده کړې پیاوړې او په بشپړ ډول یې مهارتي او کارنده کړي. په نوموړي میتود کې زده کوونکي په بشپړ ډول فعال او د ټولګې د وخت له زیاتې برخې څخه ګټه اخلي. د دېوالي جړېدې، د هغې په مضمونونو غور کول او سمول، پرتله او داسې نور مهارتونه د کار د واحد میتود له لارې د تدریس وړ دي.

ښوونکی د یو لوست په هکله له لازمو څرگندونو وروسته کولای شي هرې کاري ډلې ته د بشپړولو لپاره یوه موضوع وسپاري. د کار په پای کې ډلې د خپل کار پایلې د خپل استازي له لارې ټولگي ته وړاندې کوي. په دې میتود کې کېدای شي آن د تدریس بهیر هم د کار ډلو ته وسپارل شي. د بېلگې په توګه، په لیک باندې د وینا تبدیلولو لپاره ټولگي په پنځو ډلو وېشل کېږي او هرې ډلې ته یوه وینا ورکول کېږي چې په لیک یې واړوي. په پای کې هره ډله هغه توپیرونه چې پام یې ورته اوبښتی، تر خبرو اترو لاندې نیسي. په پای کې دا توپیرونه جمعبندي کېږي. کېدای شي دا کار له ټولگي بهر هم دوام وکړي. کورنۍ دنده هم د کاري ډلو په ښې وسپارل شي.

۶- د پرتلې میتود

دا میتود په لیکوالۍ کې ډېر اغېزمن او فعال رول لري. د بېلگې په توګه، غواړو ((علمي لیکوالۍ)) او ((ادبي لیکوالۍ)) تدریس کړو. لومړی یوه علمي او ادبي لیکنه یوځای زده کوونکو ته ورکړو:

- علمي لیکنه:

((معمولا قید په یوې جملې کې د مبتدا یا صفت اندازه څرګندوي. کله یو قید د یو فعل په اړه څرګندونې کوي او یا ټوله جمله مقیدوي. کېدای شي دا څرګندونه پراخه وي...))

- ادبي لیکنه:

((د هغوی کوډله د رود پر غاړه په نمناکو خاورو او وښو کې پټه وه. داسې برېښېده چې تا به ویل، منګولې یې په ځمکې کې منډلې او ترهغې لاندې یې په خپل زور ځان په ځمکه کې ټینګ کړی دی. باران یې سر او مخ پرېولی و.))

وروسته د هر متن په ځانګړتیاوو خبرې کوو او سره پرتله کوو یې.

- په لومړۍ لیکنه کې هره کلمه څرګنده او دقیقه معنا لري، خو په دویمه لیکنه کې کلمې خو، خو معنا ګانې لري.

- په لومړۍ لیکنه کې ادبي ښکلا، لکه تشبیه، استعاره، مجاز او نور نه تر سترگو کېږي، خو په دویمه لیکنه کې (کوډلې... منګولې په ځمکې کې منډلې دي.) کارول شوې ده.

- په لومړۍ لیکنه کې پیغام په لږو او لنډو کلمو څرګند شوی دی، خو په دویمه لیکنه کې د یو پیغام څو اړخونو ته پام اړول شوی دی.

د تدریس لپاره د پرتلې د میتود کارول او زده کوونکو ته د هغو لېږدول د یوې موضوع د تشریح او څرګندولو لپاره مناسب او د کارولو وړ دی. د پرتلې د میتود په واسطه د څو مسئلو یا موضوعګانو ترمنځ توپیرونه او ورته والی په ډېره اسانۍ بیانولای او څرګندولای شو.

۷- د ډله ییزو خبرو اترو میتود:

په دې میتود کې د داسې منظم او سنجول شوي بحث چې د یو ټولگي د ټولو زده کوونکو په خوښه وي، د لیکوالۍ د یوې اړتیا په هکله مطرح کوو. په نوموړي میتود کې زده کوونکو ته فرصت ورکول کېږي چې د یوې موضوع یا مسئلې په اړه د خپلو نظریو او تجربو په هکله خبرې اترې وکړي. د بېلگې په توګه، د یوې سفرنامې په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکړو. لومړی په دې هکله یو لړ پوښتنې کوو. په لاندې ډول:

- سفرنامه څه شی دی؟

- څه ګټه لري؟

- څو ډوله سفرنامې شته؟

- له کوم مهال راهیسې د سفرنامو په لیکلو پیل شوی دی؟

- په یوې سفرنامې کې څه ډول معلومات راټولېږي؟

- سفرنامه زموږ په ټولنيزو، تاريخي، ژبنيو او ادبي خپرونو کې څه مرسته کولای شي؟

- کومه يوه مشهوره سفرنامه پېژنئ؟

- يوه سفرنامه څنگه ليکلای شو؟

- د يوې سفرنامې د ليکلو لپاره بايد کوم اصولونه په پام کې ونيول شي؟

- او نور

ښوونکي کولای شي زده کوونکو ته د لوست موضوع له وړاندې ووايي چې هغوی يوڅه معلومات راټول کړي. ښوونکي بايد د خبرو اترو څارنه وکړي او د ټولگي د وخت د ضايع کېدلو مخه ونيسي. همدارنگه هڅه دې وکړي چې خبرې اترې ساده او د پوهېدلو وړ وي.

په دې ميتود کې د لوست له وړتيا پرته نورې وړتياوې هم پياوړې او غښتلې کېږي، لکه: د خلکو په وړاندې د نظر څرگندول، له خلکو سره د نظر همغږي کول، د نورو د نيوکو او انتقادونو په وړاندې زغم او د لارښوونې وړتيا، د مسئلو پېژندل او د هغوی هوارولو ته د لارو چارو لټول، غوږ نيول او خبرې کول.

۸- د پوښتنو او ځوابونو ميتود:

کېدای شي د يوه مهارت د تدريس بهير د پوښتنو او ځوابونو له لارې تر سره شي. دا ميتود اوږده مخينه لري. له ميلاد څخه دمخه په پنځمې پېړۍ کې سقراط دا ميتود کارولی دی.

ښوونکي کولای شي د لوست اساسي مفهومونه او معلومات د ټولگي پر درې وليکي او د زده کوونکو په مرسته ورته ځوابونه پېدا کړي.

پوښتنې بايد ساده او د لوست اصلي مفهومونه پکې غښتل شوي وي؛ منطقي پوښتون (پرله پسې والی) پکې وي؛ د ټولگي خبرو اترو او د زده کوونکو ذهن ته لوری ورکړای شي؛ د زده کوونکو په ورکړ شوو ځوابونو کې توافق رامنځته شي؛ ټول زده کوونکي په کې په فعال ډول برخه واخلي او پوښتنې له ساده وو پيل او په سختو پای ته ورسېږي.

د بېلگې په توگه، غواړو په يوې ليکنې کې تشبيه وپېژنو. لومړی يو متن پر درې ليکو چې تشبيه په کې کارول شوي وي. لکه، ((ناڅاپه په خبرو راغی. خبرې يې د يوې ماشيندارې د گوليو په څېر له خولې راووتې، لکه د تسپو تار چې وشلېږي.))

بيا يو څو پوښتنې کوو:

- خبرې له څه شي سره تشبيه شوي دي؟

- د خبرو او د ماشيندارې د گوليو تر منځ څه اړيکې ليدل کېږي؟

- ليکوال ولې دا اړيکې په گوته کړي دي؟

- ستاسو په اند خبرې له بل کوم شي سره پرتله کېدای شي؟

په پورته توگه د پوښتنو د ځوابونو له لارې تشبيه په ښه ډول تدريسولای شو.

۹ - د تمرين ورکولو ميتود:

ښوونکي له هغه وروسته چې د ليکوالۍ يو مهارت يې تدريس کړ، زده کوونکي د يو يا څو تمرينونو له لارې د نوموړي مهارت کارونې ته هڅوي. د بېلگې په توگه د ليک ښوونې وروسته ښوونکي زده کوونکو ته يو متن ورکوي چې ليک ښې په کې نه وي کارول شوي او غوښتنه ترې کوي چې هغې ته لازمي ليک ښې کښېږدي. يا داسې يو متن چې پراگرافونه يې بيل شوي نه وي او له زده کوونکو څخه غوښتنه کوي چې پراگرافونه د منطقي تسلسل له مخې جلا کړي. ښوونکي کولای شي له دې ميتود څخه په پرله پسې توگه کار واخلي.

۱۰ - د (فردی - ډله ییزې) څېړنې میتود:

دا میتود زده کوونکو ته وړتیا ورکوي چې د فردی یا ډله ییزې څېړنې له لارې خپلې ستونزې هواري کړي. د نوموړي میتود له لارې باید هر یو زده کوونکی د څېړنې اصول او بنسټونه زده کړي. په دې میتود کې باید بنوونکي مخکې له مخکې زده کوونکو ته د څېړنې لارې چارې زده کړي او پخپله هم ورباندې لاسبری وي. هغه فعالیتونه چې دا میتود په کې کارول کېږي، لاندې دي:

- د یوې موضوع د څېړلو لپاره له کتابتون څخه ګټه اخیستل،
- د یوې موضوع په اړه د مرکې یا پوښتنلیک له لارې څېړنه،
- کتابتون ته مراجعه او د یوې موضوع په اړه د ګډو سرلیکونو ځانګړي کول،
- د یوې تاریخي ودانۍ په اړه د یوې پنځه کسيزې کاري او څېړنیزې ډلې جوړول،
- او نور.

۱۱ - د مسئلې د حل میتود:

په دې میتود کې منطقي تفکر پیاوړی کېږي. کېدای شي له دې لارې زده کوونکي ته ورزده کړای شي چې د پدیدو تر منځ تازه اړیکې ومومي. دا میتود زده کوونکي ته ورزده کوي چې په یوازې ځان او د منطقي تفکر له لارې د تر پام لاندې موضوع په هکله یوڅه ولیکي.

د بېلګې په توګه، غواړو ((د لیکلو ساده ترا میتود)) د مسئلې د حلولو د میتود د نمونې له لارې زده کوونکو ته ورزده کړو. ددې کار لپاره د لاندې پنځه ګونو پړاوونو د وهلو له لارې زده کوونکو ته وښیو چې لیکوالي یواسان او شونې کار دی:

- د مسئلې ټاکل،
 - د مسئلې د لاملونو په اړه ګومان یا د هغې ځانګړې کول،
 - د حل شونو او ممکنو لارو په پام کې نیول،
 - د حل د ترټولو ښې لارې غوره کول،
 - د حل د ټاکلې لارې سرته رسول.
- د بېلګې په توګه:

۱ - احمدنه پوهېد چې د فرهنگ په اړه لیکنه څنګه او له کومه ځایه پیل کړي؛ کومه موضوع په کې راولي او څنګه یې سرته ورسوي.

۲ - هغه لومړۍ هڅه وکړه د خپلې بېوسۍ لاملونه له پامه تېر کړي. احمد کولای شي د فرهنگ په اړه خبرې وکړي، خو د خپلو خبرو د لیکلو وسه ورسره نشته.

۳ - احمد د بنوونکي او د خپلو مخکنيو زده کړو په مرسته د حل څو لارې په پام کې ونیولې:

الف - لومړۍ یې یو څو پوښتنې جوړې کړي او بیا یې هرې یوې ته لڼډ، لڼډ ځوابونه ولیکل او وروسته یې منظم

کړل.

ب - د فرهنگ په اړه بنسټیزې کلمې او مفهومونه یې راټول او هغوی ته یې پراختیا ورکړه. د هر مفهوم په اړه یې یو څو کرښې ولیکلې او وروسته یې منظمې کړې.

ج - د فرهنگ په اړه یې له ځان سره یو څو دقیقې خبرې وکړې او هغه یې ثبتې کړې. وروسته یې هغه خبرې له ټیپ ریکارډر څخه د کاغذ په مخ ولیکلې.

د - د تحقیق او مطالعې له لارې یې د فرهنگ په اړه یادداشتونه چمتو کړل. وروسته یې دا یادداشتونه تنظیم او د کار لندېز یې د یوې مقالې په توګه ولیکه او ټولګي ته یې وړاندې کړل.

۴ - احمد د موضوع د ماهیت له مخې د ((الف)) او ((د)) له لارو څخه ګټه واخیسته.

۵ - هغه ددې کار لپاره لومړی څو پوښتنې جوړې کړې.

■ فرهنگ څه شی دی؟

■ د فرهنگ جوړوونکي عناصر کوم دي؟

■ له سواد سره د فرهنگ اړیکې څه شی دي؟

■ د فرهنگ د ساتلو لپاره باید څه وکړو؟

■ د یو هېواد د فرهنگ د غوړېدا لارې کومې دي؟

له هغې وروسته یې د هرې پوښتنې لپاره د تحقیق له میتود او له منابعو څخه په ګټې اخیستنې لنډ ځوابونه چمتو کړل.

خپله لیکنه یې یوه پلا خپل یو ملګري ته ولوستله. په پای کې یې هغه ادیت او له سره یې پاکه ولیکله.

۱۲ - د تدریس عمومي نمونه

په اصل کې د تدریس عمومي نمونه د لوست د طرحې ډول دی او په عمومي مفهوم یو ټاکلی چوکاټ دی چې د

تدریس مهم توکي په کې پیشیني کېدای شي.

د تدریس میتودونه د زده کوونکي د فعالیت یا نه فعالیت پر بنسټ په فعالو او غیر فعالو دوو ډلو ویشل کېږي. د فعال

میتود په تدریس کې زده کوونکي پخپله د زده کړې په بهیر کې ګډون کوي او د هغې محور (شاگرد محوره) دی. په

غیر فعال میتود کې یا ښوونکي په پرله پسې خبرې کوي او کار کوي او زده کوونکي چوپ او بهرته پاتې کېږي (معلم

محوره) او یا دا چې ښوونکي او زده کوونکي هر یو خپل، خپل کار کوي او یو د بل په کار کې لاس نه وهي.

څرګنده ده چې د زده کړې پرمختګ د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکي د برخې اخیستنې او فعالیت پورې تړلی

دی. د تدریس عمومي نمونه د زده کړې د بهیر د هر ډول سریزه ګڼل کېږي.

دا نمونه د لومړي ځل لپاره په ۱۹۶۱ کال کې (رابرت ګلیزر) معرفي کړې او پنځه پړاوونه لري:

۱ - د زده کړې د موخو ټاکل: د زده کړې د موخو (عمومي - جزوي) په ټاکلو کې دې پوهې، وړتیا او ذهنیت ته

پام وړول شي.

- د مخکښو زده کړو معلومول او د لوست د پیل ارزونه: ښوونکي د زده کړې لپاره د زده کوونکي له چمتووالي

څخه د ډاډمن کېدو په موخه د هغوی مخکنۍ پوهه پیشیني کوي او د څرګندو کړنو له لارې یې بیانوي. ښوونکي د

زده کوونکو د مخکینۍ پوهې د معلومولو لپاره پوښتنې جوړوي چې له تدریس دمخه یې له زده کوونکو څخه کوي. له دې

ارزونې څخه لاس ته راغلي معلومات ښوونکي په دې پوهوي چې آیا زده کوونکي د نوي لوست زده کړې ته چمتووالی

لري او که نه. آیا دې ته اړتیا شته چې د لوست له پیل څخه دمخه د تمرین په توګه یو څو پوښتنې وشي او که نه.

۳ - د زده کړې د وسایلو او میتود ټاکل: په دې پړاو کې باید د هر لوست د تدریس لپاره د هغې د وړ او مناسب

میتود (توضیحي وینا، د رول لوبول، پلټنه او څېړنه، د رپوټ چمتو کول، مرکه، پوښتنې او ځوابونه او ...) څخه ګټه

واخیستل شي. همدارنګه د زده کړې له وسایلو او درسي مرستندویه موادو څخه استفاده وشي.

۴ - د شرایطو او د زده کړې د فعالیتونو سمبالښت: ښوونکي باید د تدریس په هکله لازم معلومات او امکانات

پیشیني او چمتو کړي. وروسته ټول شیان یو د بل تر څنګ داسې کنټرول کوي چې مولد، معنا لرونکي او منسجم وي.

د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه

د پښتو ژبې په نوو درسي کتابونو کې هر لوست له سرليک او انځور پرته له درېو برخو څخه جوړ شوی دی:

– د لوست سریزه یا ورودی برخه،

– د لوست متن یا اصلي برخه،

– د لوست د پیاوړتیا او تحکیم برخه

لومړۍ، د لوست سریزه:

د لوست سریزه په عمومي توګه لوست ته د ننوتلو لاره پرانیزي. د لوست ارزښت په ګوته کوي او کله ناکله له تېر لوست سره د نوي لوست اړیکې ټینګوي او یو منطقي ارتباط ټاکنوي. کیدای شي دا برخه په یوې دوو پوښتنو پیل شي او یا په پای کې یوه نیمه پوښتنه راشي. زده کوونکي نوموړو پوښتنو ته وار له واره ځوابونه نه وایي، بلکې هغه له ځان سره ساتي. دا پوښتنې زده کوونکو ته د لوست په اړه انگیزه ورکوي، د زده کوونکو فکر هڅوي، لوست ته زده کوونکي متوجه کوي او په دې توګه هغوی ځیر کیږي چې پوښتنه د لوست په کومه برخه کې ځوابیږي.

دویم، د متن برخه:

دا د لوست اصلي برخه ده. په دې برخه کې د لوست پیغام نغښتل شوی. د زده کوونکو پوهه پراخېږي، د نوو کلمو زېرمه یې زیاتوي، نوې مفکوره تر لاسه کوي او په دې توګه د نوو لیکنو او متنونو د لیکلو وړتیا مومي او ژبني مهارتونه یې پیاوړي کیږي. د لوست همدا برخه ده چې د زده کوونکو پوهه، وړتیا (مهارت) او ذهنیت پیاوړی کوي او په سلوک یې مثبت بدلون راولي.

درېم، د لوست د پیاوړتیا او تحکیم برخه:

په دې برخه کې د متن لنډیز، فعالیتونه او کورنۍ دنده راځي. د متن په لنډیز کې عموماً د لوست مهمې برخې تکرارېږي او زده کوونکو ته د لوست ارزښت په ګوته کوي. فعالیتونه د ښوونکو په لارښوونه پخپله د زده کوونکو له خوا ځوابیږي او ښوونکی له دې لارې د زده کوونکو د پوهې، وړتیا او ذهنیت د کچې په لوړولو کې مرسته کوي او په پای کې لوست ارزوي.

ښاغلی ښوونکی دې هڅه وکړي، د لوست پیل، که ممکن و، له تېر لوست، د تېر ټولګي له لوست یا بلې کومې اړوندې موضوع سره وتړي. په بېلابېلو پوښتنو او لارو چارو دې زده کوونکو ته د نوي لوست په اړه ذهنیت ورکړي. بیا دې د متن په لوستلو پیل وکړي. په ورو او څرګنده ژبه متن ولولي او د متن نوو کلمو ته دې د زده کوونکو پام واړوي. د لوست لنډیز دې په خپله ژبه زده کوونکو ته ووايي او د لوست په څرګند پیغام دې زده کوونکي وپوهوي. د فعالیتونو په سرته رسولو کې دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي او ټول زده کوونکي دې د لوست په فعالیتونو کې شریک کړي. هیڅ زده کوونکی دې له دې بهیر څخه نه بې برخې کیږي. د لوست په پای کې دې زده کوونکي وارزوي او ډاډ دې تر لاسه کړي چې د لوست پیغام زده کوونکو اخیستی وي او په پوهه، وړتیا او فکر کې یې مثبت بدلون راغلی وي.

پاتې دې نه وي چې هر لوست د یوې اونۍ لپاره چمتو شوی دی. ښاغلي ښوونکي کولای شي، هر لوست د اونۍ په ساعتونو وویشي او د ښه تدریس لپاره هره برخه پر زده کوونکو ښه تکرار کړي. د زیات تکرار او د هر زده کوونکي د فعالې ونډې اخیستلو په پایله کې زده کړه په زړه پورې سرته رسیږي.

د ښاغلو ښوونکو د تدریس خپلې تجربې د لوست په پرمخ وړلو کې ډېر مهم رول لري. گران ښوونکي دې هڅه وکړي له خپلو تجربو څخه په ګټې اخیستنې د تدریس بهیر ګټور کړي.

له ثانوي دورې (لسم، يوولسم او دولسم ټولگي) څخه فارغ زده کوونکي ښايي د پښتو ژبې د جوړښت او مخينې په اړه پوره معلومات ولري. په هر درسي ساعت کې د لوست تر څنگ بايد د وينا او خبرو وړتيا په ځان کې وروزي. سمه او رغنده ليک او وينا وکړي. داسې وروزل شي، چې له ستونزو پرته په راډيو او تلويزيون کې وياندې وکړای شي، شعر ولولي او ادبي ټوټه وړاندې کړي. ليکنه يې تر دې کچې پياوړې شوې وي، چې د يو غوښتنليک، خپلو خپلوانو ته ليک، د وثيقي، حجت ليک، تړونونو، د دوو تنو يا دوو يا زياتو ډلو تر منځ د هر راز جوړجاړي د ليک د ليکلو، ... وړتيا ولري. د اړتيا په صورت کې بل چاته اړ نشي. ددې موخې ترلاسه کول د ښوونکي دنده ده او په هر درسي ساعت کې د هغه د کار او زيار په څرنگوالي اړه لري. ښايي درانه ښوونکي له زړه سوي او مسؤليت څخه ډک چلند وکړي، له زده کوونکو سره ددې موخې په تر لاسه کولو کې مرسته وکړي او له دې لارې د افغانستان په راتلونکې کې د خپل کار او زيار او نه سترې کېدونکو هلو ځلو روښانه انځور ننداره کړي.

يادداشت:

له مورنۍ ژبې پرته د پښتو لوست کتابونه دري ژبو سيمو ته هم ليکل شوي دي. د افغانستان د اساسي قانون د ۱۶ مادې له مخې پښتو او دري د افغانستان دوه رسمي ژبې دي. د افغانستان هر اوسيدونکی ښايي د خپلې مورنۍ ژبې ترڅنگ دا بله رسمي ژبه هم زده کړي. يو زده کوونکی بايد له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته پردواړو ژبو وپوهيږي، افهام او تفهيم پرې وکړای شي او د امکان تر بريده پرې خپلې اړتياوې پوره کړي. ددې موخو د تر لاسه کولو لپاره د دويمې ژبې په توگه د پښتو د لوست د کتابونو د تاليف په اړه له پوره غور او سوچ څخه کاراخيستل شوی. هڅه شوې هر لوست د زده کوونکو د عيني اړتياوو پر بنسټ چمتو شي، ورځنۍ اړتياوې، د جملو جوړښت او ساده گي، د نوو کلمو کارول، د جملو منطقي تسلسل او داسې نور په پام کې ونيول شي. که د پښتو دا کتابونه د ښاغلو ښوونکو له خوا په سمه او رغنده توگه تدریس شي، باور دی، چې له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته به زده کوونکي وکړای شي خپلې ورځنۍ اړتياوې له ستونزو پرته هوارې کړي.

ښايي يادونه وشي، چې په مورنۍ ژبې کې يو زده کوونکی خبرې کولای شي او په اورېدلو يې مفهوم تر لاسه کولای شي، خو يوازې لوستل او ليکل نشي کولای. په داسې حال کې چې له مورنۍ ژبې پرته خبرې کول، اورېدل، لوستل او ليکل، څلور واړه، د زده کړې له لارې ترسره کيږي. په دې توگه د دويمې ژبې په زده کړه کې تر هرڅه دمخه پر خبرو کولو او پر خبرو پوهېدلو (اورېدلو) ټينگار کيږي. لوستل او ليکل په دويم پړاو کې راځي.

د دويمې ژبې په توگه د پښتو لوست په کتابونو کې د لوست د متن په پرتله په فعاليتونو او تمرینونو زيات زور اچول شوی دی. درانه ښوونکي دې، دې ټکي ته پوره پام وکړي، چې د متن د منځپانگې (محتوی) له مخې زده کوونکي ډېر فعال وساتي، د ټولگي مخې ته يې راوغواړي او خبرې پرې وکړي، که څه هم په لومړي سر کې دا خبرې پوره معنا وړ نه کړي. په ورو ورو زده کوونکي له خبرو سره مينه پيدا کوي، خپلو نيمگړتياوو ته پام کوي، ډاډمن کيږي او له ډاره پرته د نورو په وړاندې خبرې کوي او د نورو پر خبرو ځان پوهوي. ښوونکي ته سپارښتنه کيږي، تر ډېره بريده په ټولگي کې له زده کوونکو سره په پښتو خبرې وکړي او هغوی هم وهڅوي، چې د پښتو په درسي په ساعت کې په پښتو وغږيږي. ښاغلي ښوونکي دې د يو لوست موضوع د اونۍ په اوږدو کې بيا بيا تکرار کړي او ډاډ دې ترلاسه کړي، چې د زده کوونکو په خبرو کولو او سمو اورېدلو کې ښه والی راغلی دی. درانه ښوونکي دې د خپلو تدریسي تجربو له مخې له بېلا بېلو ميتودونو او لاروچارو څخه گټه واخلي او هڅه دې وکړي لوست د زده کوونکو له مينې سره برابر چمتو کړي. د ټولگي دنده د غونډو جوړول، تمثيل، د مقالو ليکل، د جرېدو جوړول او د ورځنيو اړتياوو په اړه خبرې کول داسې فعاليتونه دي، چې زده کوونکي د ژبې زده کړې ته هڅوي او مرسته ورسره کوي.

د لوست په دې کتابونو کې د ورځنیو موضوعاتو په اړه یو لړ مرکې راغلي. ښوونکي دې دا مرکې په زده کوونکو سرته ورسوي. توپیر نه کوي، که مرکې ټکي په ټکي د کتاب له متن سره سمون ونه لري. درانه ښوونکي دې زیار وکاري، ددې مرکو په څېر نورې په زړه پورې موضوعگانې پیدا او زده کوونکو ته دې لارښوونه وکړي، چې په لنډو مرکو یې سرته ورسوي. دلته د ښوونکو مهارت، وړتیا، تجربه، مینه، مسؤلیت او نه ستړۍ کېدونکي کار خورا ډېر اغېزمن واقع کېږي. له دولسم ټولګي څخه د دویمې ژبې فارغ زده کوونکي باید تر ډېرې کچې په پښتو خبرې وکړای شي، نورو ته خپل مفهوم او غوښتنه له ستونزو پرته ورسولای شي، د نورو پر خبرو او ویناوو پوه شي او هغه څه چې غواړي له ستونزې پرته پخپله ولیکلای شي.

د داسې یوې ورځې په هیله، چې د افغانستان ټول وګړي له ستونزو پرته د یو واحد ولس په توګه یو د بل په ژبه وپوهېږي او خپلې اړتیاوې پوره کړي.

د ثانوي دورې د پښتو ژبې درسي کتابونه د افغانستان د تعلیمي نصاب د عمومي هدفونو پر بنسټ په دې موخه تالیف او تدوین شوي دي چې زده کوونکي په ټولنیزو اړیکو کې د ژبې پر ارزښت، د معیاري ژبې پر پیژندنې او د ملي، دیني او فرهنګي ارزښتونو په پیاوړتیا کې د هغې په رول وپوهېږي. ښه او رغنده تدریس د زده کړې د عمومي پروګرام یوه برخه ده او ټاکلو موخو ته رسېدل اسانوي.

د مضمون د تدریس لارښود

ددې لارښود په لومړي څپرکي کې د درسي مضمون له عمومياتو او لومړنیو خبرو او د تدریس او ارزونې له لارو چارو سره بلد شوی. په دې څپرکي کې به د تدریس له کلني پلان او د هر لوست د تدریس له لارو چارو سره بلد شی.

د تدریس کلنی پلان

د تدریس کلنی پلان څرګندوي چې د لوست کتاب پر یوه تعلیمي کال څنګه وویشل شي. زموږ په هېواد کې تعلیمي کال د سپرو او تودو سیمو لپاره یو له بله توپیر کوي. په تودو سیمو کې تعلیمي کال د مني د فصل په پیل پیلېږي. د مرغومي د میاشتې په دوه اوونیو کې څلور نیم میاشتني ازموینه اخیستل کېږي. وروستی دوه اونۍ زده کوونکي رخصتېږي. د پسرلي د فصل په وروستی میاشت، یعنې غبرګولي کې په دوو لومړنیو اوونیو کې ازموینه اخیستل کېږي او له هغې وروسته زده کوونکي د کال وروستي رخصتي اخلي.

په سپرو سیمو کې تعلیمي کال د وري په لومړۍ پیلېږي. څلورنیم میاشتني ازموینه د چنګاښ په میاشت کې اخیستل کېږي. زده کوونکي له ازموینې څخه وروسته د زمري په دوو لومړنیو اوونیو کې رخصتېږي. د تعلیمي کال په پای کې د لیندۍ د میاشتې په لومړیو دوو اوونیو کې کلنۍ ازموینې پیلېږي او له هغې وروسته زده کوونکي د ژمي په رخصتۍ ځي. تعلیمي کال ۲۸ اونۍ دوام مومي. د کلني پلان د تنظیم لپاره د لوست د کتاب مخونه پر ۲۸ سرلیکونو وېشل کېږي. لاسته راغلې شمېره په یوې اونۍ کې د لوست د کتاب د تدریس برخه څرګندوي. د هر لوست په ورځني پلان کې د هر لوست د زده کړې موخې، د تدریس او ارزونې لارې چارې، د تدریس توکي، د تدریس فعالیتونه (د لومړنیو فعالیتونو سرته رسول، لکه سلام، روغې، د حاضرۍ اخیستل، د پخواني لوست پوښتنه، د انګېزې رامنځته کول، د نوي لوست وړاندې کول او د زده کوونکو د زده کړې ارزول)، د لوست د متن او پای په اړه پوښتنې او د زده کوونکو او ښوونکو لپاره د اضافي معلوماتو برخه جوړوي. هغه په ځیر وګورئ او په پوره زړه سوي او رغنده ډول یې د شونتیا تر کچې پر خپلو زده کوونکو عملي کړئ. د لسم، یوولسم او دولسم ټولګي د پښتو د لوست کتابونه ۲۸ لوسته لري. هر لوست په یوې اونۍ کې تدریسېږي. د وروستي ساعت په پای کې ښوونکي ډاډ تر لاسه کوي چې زده کوونکي د لوست ټولې موخې تر لاسه کړي دي؛ پوهه یې زیاته شوې؛ ژبنۍ وړتیا یې پیاوړې شوې او ذهینت یې مثبت بدلون موندلی دی. په دې موخو کې د ژبې زده کړه، خبرې کول او لوستل تر هر څه دمخه دي.

لومړی لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	حمد	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - د حمد په معنا، مطلب او مفهوم به پوه شي. - د حمد په اړه به خپل نظر بیان کړای شي. - د حمد لوستل به زده کړي. - د حمد له ویلو سره به یې مینه پیدا شي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د لوست د پای فعالیتونه به په یوازې سر ځواب کړای شي	
د تدریس لارې	لوستل، لیکل، ویل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار سرته رسول	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	د تعلیمي کال د پښتو لوست لومړۍ ورځ ده. له زده کوونکو سره خبرې اترې.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي او لیکنۍ ارزونه، پوښتنې او ځوابونه، د ښوونکي د یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې او له زده کوونکو سره پېژندگلوي	۴دقیقې
د انگېزې رامنځ ته کول	ښوونکي د نوي تعلیمي کال د رارسېدو له امله زده کوونکو ته مبارکي او ښه راغلاست وایي او د لوست له پیل څخه دمخه له هر یو زده کوونکي غواړي ووايي چې عمومي رخصتي یې څنګه تېره کړې ده. وروسته د ژبې د زده کړې په اړه له زده کوونکو سره خبرې کوي او د هغې اهمیت او ارزښت ته یې پام رااړوي.	۶دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵دقیقې
_ ښوونکي له حمد او ثنا څخه وروسته زده کوونکو ته د نوي تعلیمي کال د رارسېدو له امله مبارکي او ښه راغلاست وایي او د هغوی د هڅو او د لوست د زده کړې د ګټو په اړه معلومات ورکوي. بیا له هر زده کوونکي څخه د تعلیمي کال د پای د رخصتیاو د تېرولو په اړه پوښتنې کوي. _ د نوي تعلیمي کال په اړه زده کوونکو ته سپارښتنې کوي، په جلا جلا توګه یې لوست ویلو ته هڅوي او د زده کړې په اهمیت او ارزښت یې پوهوي.		_ زده کوونکي د ښوونکي درناوی کوي. هر یو په خپل وار له ښوونکي او د زده کوونکو په روزنه کې د هغه له نه ستړي کیدونکو هلو ځلو ستاینه کوي. بیا هر یو په خپل وار د تعلیمي کال د رخصتیاو د تېرولو په اړه لنډې خبرې کوي. _ زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي او د هغه سپارښتنې مني.

<p>— زده کوونکي د ښوونکي پلانونه او د ژبې د زده کړې موخې لیکي، ځانونه پرې پوهوي او د تعلیمي کال په اوږدو کې یې عملي کوي. زده کوونکي د ژبې پر ارزښت ځانونه پوهوي او گوري چې ښه وینا او ښه لیکنه څومره مهمه ده. د ښو ادبي لیکنو پر ځانگړتیاوو ځانونه پوهوي او هوډ کوي چې د نشر او شعر د ویلو وړتیا په ځان کې پیاوړې کړي.</p>	<p>— په نوي تعلیمي کال کې د پښتو ژبې د لا ښې زده کړې په اړه زده کوونکو ته خپل پلانونه څرگندوي او د ژبې د زده کړې موخې ورته بیانوي. لا له همدې پیل څخه له زده کوونکو غواړي چې په خپلو ځانونو کې د خبرو او بیان ځواک پیاوړی کړي، ښې او ادبي لیکنې وکړي او د نشر او شعر د ویلو او لوستلو وړتیا په ځان کې ځواکمنه کړي.</p>
<p>— زده کوونکي د ناسم پوهاوي یا سوء تفاهم او په له منځه وړلو کې یې د وینا پراهمیت او ارزښت ځانونه پوهوي او هڅه کوي چې تل څرگندې او روښانه خبرې وکړي او په خپله وینا کې داسې کلمي وکاروي چې اورېدونکي ترې د هغه مطلب په ښه او سمه توگه واخیستلای شي او د ناسم پوهاوي منځه ونيولای شي.</p>	<p>— په ورځنیو چارو کې زیاتره د دوو تنو یا د یوې ټولنې د غړو تر منځ د ویونکي د اصلي پیغام د نه پوهېدو له امله ناندري- راولاړېږي. ښوونکي ددې نیمگړتیا د لېرې کولو لپاره د خبرو او ژبې له لارې په سم ډول د پیغام رسولو او د پوهولو او راپوهولو د تخنیک (Communication) پر اهمیت زده کوونکي پوهوي او د سوء تفاهم د راولاړېدو پر معنا او مفهوم یې پوهوي.</p>
<p>— زده کوونکي متن ته غوږ نیسي او د حمد د لوستلو او ویلو لارې چارې زده کوي.</p>	<p>— ښوونکي د همدې هڅونې له مخې د لوی خدای ﷻ په نامه په نوي لوست پیل کوي. حمد په ډېر زړه را کښونکي غږ لولي او له زده کوونکو غواړي د حمد د لوستلو په ډول ځانونه وپوهوي.</p>
<p>— زده کوونکي د حمد ځانگړتیاوې پېژني. د شعر او ساده نشر پر توپیر ځانونه پوهوي.</p>	<p>— ښوونکي د حمد د متن پر ځانگړتیا زده کوونکي پوهوي.</p>
<p>— زده کوونکي د متن پرستونزمنو برخو ځانونه پوهوي او د نوو کلمو معنا زده کوي.</p>	<p>— ښوونکي د متن له لوستلو وروسته د متن ستونزمنې برخې تشریح او نوې کلمې یې معنا کوي.</p>
<p>— زده کوونکي هڅه کوي په پښتو ادبیاتو کې د مناجاتو بېلگې وگوري اوځینې یې له ځان سره یادداشت کړي.</p>	<p>— ښوونکي په پښتو ادبیاتو کې د حمد بېلگې راوړي او زده کوونکي پرې پوهوي.</p>
<p>— زده کوونکي په متن کې یا د متن په اړوند خپل معلومات بشپړوي او د ناڅرگندتیا په صورت کې له ښوونکي پوښتنه کوي.</p>	<p>— ښوونکي د زده کوونکو پوښتنو ته ځوابونه وایي.</p>
<p>— زده کوونکي د لوست پر لنډیز ځانونه پوهوي او د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه ورکوي.</p>	<p>— ښوونکي په لنډ ډول لوست تکراروي او زده کوونکي ارزوي.</p>
<p>— څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د حمد په اړه له یو بل څخه پوښتنې کوي.</p>	<p>— ښوونکي څو زده کوونکي په وار د ټولگي مخې ته راغواړي او لارښوونه ورته کوي، چې د حمد په اړه له یو بل څخه پوښتنه وکړي.</p>
<p>— زده کوونکي گوري چې په لوست کې یې کوم نوی شی</p>	<p>— ښوونکي زده کوونکو ته وخت ورکوي چې ځانونه و</p>

<p>زده کړی، د لیک او لوست وړتیا یې خومره خواکمنه شوې او په فکر کې یې خومره بدلون راغلی دی.</p> <p>— زده‌کوونکي فعالیتونه سرته رسوي او کورنۍ دنده اخلي.</p>	<p>ارزوي.</p> <p>— ښوونکی دې زده‌کوونکو ته لارښوونه وکړي چې دخدای جل جلاله د نعمتونو او د هغوی په وړاندې د انسان د شکر کولو په اړه څوکرښې ولیکي او په راتلونکي درسي ساعت کې دې په ډیولگي کې ولولي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>شلمان: د طورخم په شمال شرقي برخه کې یوه غرنۍ سیمه او دنگ غر یې د شلمان په نوم یادېږي.</p> <p>صديق الله رښتين د مولوي تاج محمد زوی په (۱۳۳۵) هجري قمري کال د ننگرهار د مومندو په سره کمره کې زیږیدلی دی.</p> <p>عبدالرحمان بابا د عبدالستار زوی، د پښتو ژبې صوفي شاعر او په (۱۰۴۲) هجري قمري کال کې د پېښور په سویل کې په بهادر نومي کلي کې زیږیدلی، د اشعارو ښکلی دیوان لري، په (۱۱۲۸) کې وفات شوی او د پېښور په هزارخاني کې خاورو ته سپارل شوی.</p>	
<p>اضافې معلومات:</p> <p>حمد د لوی خدای جل جلاله ثنا، صفت او ستاینې ته وايي. دا کلمه دده له پاک ذات څخه بل چاته نه استعمالېږي. الله جل جلاله هغه ذات دی چې د نړۍ د ټولو کایناتو صانع، خالق او مربي دی؛ په ذات، صفاتو او افعالو کې ورسره هیڅوک مل او ملگری نشته؛ له ټولو نقایصو او عیبونو څخه پاک او سپېڅلی دی؛ پر ټولو پټو او ښکاره رازونو او شیانو باندې پوه او آگاه دی؛ خورا زیات مهربانه او پوره رحم کوونکی دی. الله جل جلاله هغه سپېڅلی او پاک ذات دی چې په خپل قدرت سره یې ځمکې، اسمانونه، غرونه، سیندونه، سمندرونه، لمر، سپوږمۍ، ستوري، وریځې، څاروي، الوتونکي، انسانان، پیریان، نباتات او نور هغه شیان، چې انسان د هغوی له لیدلو څخه عاجز دي، پیدا کړي دي. دا ټول د الله جل جلاله د قدرت ښې او ښانې دي. الله تعالی هغه لوی ذات دی چې په خپل قدرت سره یې له خاورې څخه د ټولو انسانانو پلار، ادم علیه السلام پیدا او د خلافت مقام یې ورکړ او دده له پښته یې ټول انسانان پیدا کړل. انسان یې د اشرف المخلوقات په لقب وویاړه. د انسانانو د لارښوونې لپاره یې لږ و ډېر یو لک او څلرویش زره پیغمبران راوړل. تر ټولو پیغمبران وروستی پیغمبر یې حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دی.</p> <p>د حمد د نظم ویونکی، ملا لټار دی. ملا لټار شلماني په هند کې د پښتنو شاعرانو له ډلې څخه گڼل کېږي. د ارواښاد پوهاند صديق الله رښتين په وینا ملا لټار یو متوسط شاعر و. د شعرونو یو دیوان ورڅخه پاتې دی.</p> <p>د ملا لټار شلماني د یوان (۱۱۹۰) هجري قمري د ذالحجې د میاشتې په شلمه نېټه بشپړ شوی دی. دا هغه وخت و چې ملا لټار د خپل عمر اته ویشتم پسرلی خلاص کړی او په نه ویشتم یې نوی پیل کړی و. نو په دې اساس موږ دده د زوکړې کال (۱۱۶۱) هجري قمري ټاکلی شو. د ملا لټار شلماني ژوند د دولسمې پېړۍ وروستی نیمایي او د دیارلسمې پېړۍ د لومړۍ نیمایي تر لومړیو څو لسيزو پورې اټکل کېږي. د مړینې یقیني او ټاکلې نېټه یې نه ده څرگنده. دده د دیوان په چاپي نسخه کې (۳۰۹۰) بیتونه راغلي دي. ملا لټار د صوفي شاعر عبدالرحمان بابا د سبک پیرو گڼل کېږي. د ملا لټار دیوان چاپ شوی دی.</p>	
<p>اخځلیکونه:</p> <p>— په هند کې د پښتو ژبې او ادبیاتو د ایجاد او ودې پړاوونه، لیکوال سرمحقق زلمی هېوادم</p>	

دویم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	نعت	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - د اسلام د ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم د سیرت په اړه به معلومات پیدا کړي. - د اسلام د ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم سیرت او اخلاق به د خپل ژوند د لارې مثال وگرځوي. - د اسلام د ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم د سیرت او اخلاقو په اړه به نورو ته معلومات ورکړای شي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د لوست د پای فعالیتونه به په یوازې سر، سرته ورسولای شي.	
د تدریس لارې	پوښتنې او ځوابونه، ډله ییز کار او یوکسیز کار	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، کتابچه، تخته، تباشیر، قلم، تخته پاک، د امکا ن په صورت کې د نورو نعتونو راوړل.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي پوښتنې، څارنه او د ښوونکي د یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام او روغبړ، د کورنۍ دندې کتل او اصلاح او د تیر لوست ارزونه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځ ته کول	- د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ستاینه په څه نامه یادیږي؟ - تاسو په تېرو ټولګیو کې د نعت کلمه اوریدلې، وویاست چې هغه پر کومه موضوع بحث کوي؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
- ښوونکي نعت لولي.	- زده کوونکې ښوونکي ته غوږ نیسي او د نعت ستونزمنې برخې په نښه کوي.	
- ښوونکي د نعت پر ځینو برخو له زده کوونکو سره خبرې کوي.	- زده کوونکي د ښوونکي د څرګندونو یادداشت اخلي.	
- ښوونکي زده کوونکو ته وار ورکوي چې د نعت یو، یو بیت ولولي.	- زده کوونکې په وار سره د نعت یو، یو بیت لولي.	
- ښوونکي له څو تنو زده کوونکو څخه غواړي چې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د غوره اخلاقو په اړه خبرې	- څو تنه زده کوونکي په وار سره د ټولګي مخې ته راځي او د ګران پیغمبر صلی الله علیه وسلم د سیرت او اخلاقو په اړه خبرې کوي او څرګندوي چې ولې د پیغمبر سیرت او اخلاق د هر مسلمان د لارې مثال	

<p>دی.</p> <p>- زده کوونکي نعت لولي اوپر نوو کلمو ځانونه پوهوي.</p> <p>- زده کوونکي په ډلو کې په خپل وار د گران پیغمبر صلی الله علیه وسلم پر اخلاقو خبرې کوي. یو تن د ډلې د غړو خبرې لیکي او په پای کې د لنډیز په توګه نورو ته اوروي. په ډله کې هر زده کوونکی خپل نظر څرګندوي او په وار سره د ډلې مشري او د ډلې په استازیتوب وینا کوي.</p> <p>- زده کوونکي گوري چې له لوست څخه کومه نوې پوهه تر لاسه کړه، د وینا او لیک وړتیا یې څومره توپیر وموند او په فکر کې د خپلو اخلاقو څومره بدلون راغی.</p> <p>- زده کوونکي په ډېره مینه د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي. که اړتیا یې درلوده د لازياتو معلوماتو لپاره دې له ښوونکي څخه پوښتنې وکړي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست د پای فعالیتونه په یوازې سر ځوابوي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده اخلي او په کورونو کې یې ځوابوي. هڅه کوي لیکنه یې ښکلې او ادبي رنگ ولري.</p>	<p>وکړي.</p> <p>- ښوونکی زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې د نعت نوې کلمې پیدا او پر معنا یې ځانونه وپوهوي.</p> <p>- ښوونکی زده کوونکي په مناسبو ډلو ویشي او دنده ورکوي چې په خپلو منځونو کې د محمد صلی الله علیه وسلم پر غوره اخلاقو باندې خبرې وکړي او وروسته دې یو تن د ډلې د خبرو لنډیز نورو ټولګیوالو ته واوروي.</p> <p>- ښوونکي د نعت لنډیز تکراروي او د لوست پر اصلي پیغام زده کوونکي پوهوي.</p> <p>- ښوونکی له یو څو زده کوونکو څخه د لوست په اړه پوښتنې کوي او خپل لوست ارزوي.</p> <p>- که اړتیا وه، ښوونکي د لوست د پای په فعالیتونو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي.</p> <p>- په پای کې په خپله خوښه زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکوي. له کورنۍ دندې څخه باید موخه د زده کوونکو د لیک او وړتیا پیاوړې کول وي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>بي بي آمنه: د اسلام د ستر لارښود حضرت محمد ﷺ مور وه چې د "زهري" له قبيلې څخه وه. د حضرت محمد ﷺ رضاعي مور بي بي حليمه نومیده.</p> <p>معما: هغې پوښتنې ته ويل کيږي چې څو اب يې ژر تر ژره د انسان فکر ته نه ورځي.</p> <p>سراج الموتی: سراج الموتی د شمس الدين کاکړ د يوه کتاب نوم دی.</p>	
<p>اضافې معلومات:</p> <p>نعت هغه موزون کلام دی چې د اسلام د ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ ستاینه پکې شوې وي. په نعت کې معمولاً شاعران د حضرت محمد ﷺ د سیرت ستاینه کوي. تر ټولو وروستی پیغمبر حضرت محمد ﷺ دی. حضرت محمد ﷺ د عبدالله زوی، د عبدالمطلب لمسی او د هاشم کړوسی دی. د اسلام ستر لارښود حضرت محمد ﷺ د ربیع الاول د میاشتې په (۱۲) نېټه د دوشنبې په ورځ چې د (۵۷۱) میلادي کال د اپریل د میاشتې د شلمې او یا یویشتمې نېټې سره سمون خوري، د سپېده داغ مهال د بي بي امنې له بطنه نړۍ ته سترگې وغړولې. بي بي آمنه فرمایي: «د حضرت محمد ﷺ د زیږیدو پر مهال زما له بدن څخه یوه داسې راپا را ووته چې د شام مانۍ یې روښانه کړه.» داسې نورې زیاتې واقعي هم رامنځته شوي چې د بعثت زیری یې ورکاوه، لکه دکسرا د مانۍ د څوارلسو برجونو پریوتل، د ساوا د سمندرګي وچیدل</p>	

او دغه راز د فارس د زرکلي آتشکدې مړه کېدل. حضرت محمد ﷺ په ۱۳ کلنۍ کې مدینې منورې ته هجرت وکړ. په شپږ کلنۍ کې یې مور یې امینه وفات شوه. په (۲۵) کلنۍ کې یې له ام المومنین حضرت بی بی خدیجې رضي الله تعالى عنها سره واده وکړ. په څلویښت کلنۍ کې پر پیغمبرۍ مبعوث شو. د اسلام ستر لارښود حضرت محمد ﷺ د (۶۳) کالو په عمر د ربیع الاول په دولسمه د دوشنبې په ورځ له دې فانې نړۍ څخه سترگې پټې کړې او وروسته په مدینه منوره کې د حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها په حجره کې خاورو ته وسپارل شو.

د اسلام پیغمبر د هومره ښکلي بدن او سپیڅلو اخلاقو څښتن و چې له برکته یې د هر انسان په زړه کې ځای لري چې د قلم په څوکه یې لیکل اسانه کار نه دی. همدا غوره توب و چې زړونه ورته رامات شوي او میرني دې ته تیاروو چې د خپلو سرونو په بدل یې وژغوري او وقار یې وساتي. حضرت محمد ﷺ په دنیا کې د اخلاقو یوه مجموعه وه، ښکلی بدن او منځنۍ ونه یې درلوده. د اوږدو ښو په مینځ کې گردې تورې سترگې د نړیو او اوږدو ورېځو لاندې وې، وینستان یې تک تور و. د چوپټیا پرمهال به ډېر دروند ښکاریده او چې خبرې به یې کولې، نو ټول به یې د ځان په لور راښکل، له لیرې څخه د ټولو په مینځ کې تر هر چا غوره او ویاړمن او له نژدې څخه تر هر چا ښکلی ښکاریده، خوږې او غوڅې خبرې یې کولې، د بندونو هلوکې یې غټ او په سینه یې د وینستانو اوږد کتار و، کله به چې روان و، نو داسې اوچت اوچت قدمونه به یې اخیستل ته به وایې چې له کوم غره څخه راښکته کېږي، د دواړو اوږو په مینځ کې یې د نبوت مهر لگېدلی و، له هر چا یې لاس ډېر پراخ و له هر چا ډیر زړور و، خبره یې تر هر چا غوره او تر هر چا یې پر وعدې او تړون زیاته وفا کوله، له هر چا نرم او تر هر چا شریف او تر هر چا گذاره کوونکی و، که هر څوک به نابیره ورسره مخامخ شو، نو لږزه پرې راتله او که د مینې او محبت ناسته او ولاړه یې ورسره کوله، مینه یې پرې راتله. که څوک غواړي چې د هغه بشپړ صفتونه او خوبونه ووايي، نو یوازې په دې خبره کې رانغښتی شي چې ووايي. درود دې وي، د لوی خدای ﷻ پر هغه پیغمبر ﷺ چې مثال یې نه وړاندې و او نه به وروسته پیدا شي.

د نظم ویونکی، شمس الدین کاکړ د پښتو ژبې یو مشهور شاعر او د یو دردمن زړه خاوند انسان و. د کندهار په کلچاباد کې زیږېدلی او په نوموړي ځای کې لوی شوی دی. خو د زوکړې اومړینې په اړه یې دقیق معلومات په لاس کې نه لرو. یو شمېر څېړونکي یې د زوکړې نېټه له (۱۱۸۰) هجري وروسته ګڼي. نوموړي ډېره موده له وطنه بهر په هند او کشمیر کې د پردیسۍ شپې او ورځې سبا کړې دي او همیشه یې خپل وطن یاد کړی او د وطن په یاد یې خواره شعرونه ویلي دي. په شعر او نثر کې د لوی لاس خاوند و. د شعرونو یو ښکلی دیوان لري. له د یوان پرته یې یوبل پنډ کتاب د (سراج الموتی) په نامه په نثر هم کښلی دی چې د پښتو په نیم منظوم نثر باندې یو دیني اومذهبي اثر ګڼل کېږي. دیني او فقهي مسایل په کې بیان شوي دي. نوموړی کتاب په دیارلسمه پېړۍ پورې اړه لري، خو د لیک د ډول له مخې د دویمې دورې په کتار کې درېږي. ددې خبرې لامل دادی چې په دیارلسمه پېړۍ کې د دیني موضوعاتو د لیکلو لپاره دغه سبک ښه او غوره ګڼل شوی و، ځکه چې د وعظ اوخطابې په وخت کې په وزن او اهنګ ویل کېدای شي او په اوریدونکو ښه اثر اچولای شي.

اخځلیکونه:

سیره النبي پښتو ترجمه، الرحيق المختوم، لیکوال پوهاند صفی الرحمن مبارک الپوري. ژباړن پوهندوی مولوي جانباز سرفراز
سیرت النبي لومړی ټوک، شبلي نعماني
د پښتو نثرهندهاره، لیکوال پوهاند صديق الله (رښتین)

دریم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	پندونه	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - د پندونو په مطلب او مفهوم به پوه شي. - د پندونو په اړه به خبرې وکړای شي. - د پندونو د ارزښت په اړه به معلومات ورکړای شي. - د خبرو کولو ځواک به یې پیاوړی شي. - لیکل او لوستل به وکړای شي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د لوست د وروستۍ برخې فعالیتونه به په خپلواک ډول ترسره کړای شي.	
د تدریس لارې	پوښتنه او ځواب، ډله ییز کار، یو کسيز کار او دوه کسيز کار	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، کتابچه، تخته او تباشیر	
د ارزونې لارې او وسیلې	د کورني کار لیدل او د تیر لوست ارزونه او څارنه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغبړ، د حاضری اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل او اصلاح او د تیر لوست ارزونه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	د لویانو او پوهانو هغه لنډې او مؤجزي لیکلې او نالیکلې ویناوې چې د ژوند په بیلابیلو اړخونو کې ګټورې دي، په څه نامه یادېږي؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
- ښوونکی دې په پیل کې د پندونو په هکله زده کوونکو ته معلومات ورکړي او بیا دې وهڅوي چې پخپلو منځونو کې لوست ولولي. - ښوونکي دې په څو زده کوونکو نوی لوست ولولي، نور زده کوونکي دې ورته غوږ ونيسي. د اړتیا په وخت کې دې ښوونکی ورسره همکاري وکړي. - ښوونکی دې زده کوونکي په څو ډلو وویشي چې پر پندونو بحث وکړي. - ښوونکی دې څو زده کوونکو ته بلنه ورکوي چې د	- زده کوونکي دې د ښوونکو خبرو ته غوږ کېږدي او نوی لوست دې ولولي. - څو زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه نوی لوست په لور او مناسب اواز ولولي. - زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه په ډلو کې ځانونه تنظیموي، پر پندونو خبرې کوي او یو تن استازی یې خبرې توحیدوي او نورو ټولګیوالو ته یې اوروي. - څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د	

<p>ټولگي په وړاندې يو، يو پند وايي او په اړه يې خبرې کوي.</p> <p>- دوه، دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي په وړاندې د خپلې خوښې د يوې موضوع په اړه خبرې کوي.</p> <p>- خو زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د ټولگي مخې ته راځي او د يوې موضوع په اړه په خپلو کې خبرې کوي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او داسې خبرې کوي چې شمېر پکې کارېدلی وي، لکه: ته څو کلن يې؟ جامې دې په څو افغاني جوړې کړي دي. زه له تا څخه دوه کاله مشر يم...</p> <p>- زده کوونکي د لوست لندیز ته غوږ نيسي او د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.</p> <p>- زده کوونکي په کورنۍ دندې ځانونه پوهوي او په بل درسي ساعت کې يې ټولگي ته راورې.</p>	<p>نورو په وړاندې په درسي کتاب کې د راغلو پندونو په اړه لنډې خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي په وار دوه، دوه زده کوونکي په خپلو منځونو کې د يوې موضوع په اړه دخبرو لپاره راغواړي.</p> <p>- ښوونکي دوه زده کوونکي په وار راغواړي، چې هر يو د ورځې د يوې موضوع په اړه دوه، دوه دقيقې خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي او لارښوونه او ورته کوی چې پخپلو خبرو کې شمېر وکاروي.</p> <p>- ښوونکي د درسي ساعت په پای کې د لوست لندیز زده کوونکو ته وړاندې کوي او ورسته دې د خپل ډاډ په خاطر پخپله خوښه څو پوښتنې وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته دنده ورکړي چې په کورونو کې د لويانو په مرسته، څو پندونه په کتابچو کې وليکي او بله ورځ دې ټولگيوالو ته ووايي.</p>
<p>د متن دستونښمنو برخو روښانول:</p> <p>خوږې نغمې: د اروښاد ملنگ جان د شعرونو ټولگه ده. د خوږو نغمو کتاب پنځه ځلې چاپ شوی دی.</p> <p>گلدسته: د (گلستان) پښتو ژباړه ده چې عبدالقادر خان خټک ژباړلې.</p> <p>حديقه خټک: حديقه خټک عبدالقادر خان خټک په (۱۱۱۵) هجري قمري کال بشپړه کړې ده.</p> <p>نصيحت نامه: دا هم د عبدالقادر خان خټک اثر دی. بشپړ متن يې تراوسه نه دی ترلاسه شوی. دا رساله ټوله د تجنیس په ادبي صنعت، د مثنوي په شعري ډول کې ويل شوې ده.</p> <p>خلوینست حدیثونه: دا اثر تراوسه نه دی چاپ شوی. په دغه رساله کې د حضرت محمد ﷺ خلوینست حدیثونه د مثنوي په بڼه کې په نظم شوي دي.</p> <p>قصيده برده: دا عربي قصيده د امام ابو عبدالله شرف الدين البصري (۶۰۸-۶۹۵ ه.ق) ده. په ۶۵۹ يا ۶۶۰ هجري قمري کال يې نظم کړې. عبدالقادر خان خټک د قصيدې په چوکاټ کې په نظم ۱۶۵ بيتونه ژباړلي دي.</p> <p>يوسف او زليخا: دا د حضرت يوسف ﷺ او زليخا کيسه ده چې په پښتو ژبه کې ددې کيسې ژباړه عبدالقادر خان په ۱۱۱۲ هجري قمري کال د مولانا نورالدين عبدالرحمان جامي (۸۹۸-۱۱۷ هجري قمري) له پارسي يوسف او زليخا څخه د مثنوي په بڼه ليکلې ده.</p> <p>- ملنگ جان په (۱۲۹۳) لمريز کال د ننگرهار د ولايت د بهسودو په چميار نومي کلي کې د ملک عبدالشکور په</p>	

کور کي زېږيدلى. ملنگ جان د اوسنيو شاعرانو په ډله کي يو وتلى شاعر و. ملنگ جان د شعر په ټولو بڼو کي ښه برلاسى و. له بده مرغه دغه خوږ ژبي او ولسي شاعر په (۱۳۳۶) لمريز کال د کابل _ جلال آباد د لويې لارې په اوږدو کي د لته بند په کرليچونو کي د يوې ترافيکي پېښې له امله له دې فاني نړۍ څخه سترگې پټې کړې. د اشعارو يو ښکلى کتاب ورڅخه پاتې دى چې خوږې نغمې نومېږي.

— عبدالقادر خان خټک د خوشحال خان خټک زوى و. په (۱۰۶۳) هجري قمري کال کي زېږيدلى دى. د وخت دوديز علوم يې له خپل پلا رڅخه ولوستل. د پلار په قدم يې پل ايښى اوزيات کتابونه يې وليکل چې د څونومونه يې پدې ډول دي.

د اشعارو ديوان يا حديقۀ خټک. نصيحت نامه، څلويښت حديثونه، قصيده برده، يوسف او زليخا، گلدسته

اضا في معلومات:

څو پندونه يا لنډې ويناوې:

- څوک چې امانت نه ساتي، بشپړ مؤمن نه دى.
- څوک چې پخپله وعده وفا نه کوي، د کامل دين خاوند نه دى.
- په مصلحت او همت سره گران کارونه اسانېږي.
- څوک چې صبر نه لري هغه حکمت نه لري.
- چې شکر نه لري، هغه نعمت نه لري.
- په ناحقه د بدو گمان ښه نه دى، څوک چې مسلمان وي، بې ځايه شک نه کوي.
- د علم بحث له هر چا سره کوه، ښه دى.
- حسد، کينه چې څوک کوي، ځان اوبه کوي، ولې چې په حسد او کينه څوک د چا هيڅ هم نه شي کولى.
- کامياب هغه څوک دى چې په علم يې عمل وکړو.
- هغه کارمه کوه چې د چا زړه پرې دردېږي.

دا د عبدالقادر خان خټک يو قطعه ده چې د پند په اړه يې ويلې ده.

چې بې ونشي ادب په هلکوالي په لويوالي پرې اثر نه کاندې پند
تنګي نشته په مراد د استاد درومي وچ لرګي ته يا اور دى يا بند بند

څلورم لوست

د تدريس وخت: په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	ژمنه	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - د ژمنې پر ارزښت او اهميت به پوه شي. - ښه اخلاق به وپېژني او له بدو اخلاقو څخه به ځانونه وژغوري. - د انسان د شخصيت په جوړېدو کې به د حيثيت، وقار، باور او نورو ښو اخلاقو ونډه او اغېز درک کړي. - له ښو اخلاقو سره به يې مينه لا نوره هم زياته شي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست د پای فعاليتونه به په خپلواک ډول سرته ورسولای شي.	
د تدريس لارې	لوستل، ليکل، اوريدل، سوال او ځواب، ډله ييز کار او يو کسيز کار	
د تدريس وسيلې او مرستندوي توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک او تباشير	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه او د ښوونکي د يادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	روغبړ، احوال پوښتنه، د ټولگي تنظيم او د کورنۍ دندې کتل	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي د ښو اخلاقو په اړه خبرې کوي او د يوې بېلگې په وړاندې کولو نوې لوست پيلوي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<p>- ښوونکي په بېلا بېلو ټولنو کې د ښو او منلو خويونو په اړه څرگندونې کوي او د هرې ټولنې له دود سره سم د منلو او نامنلو اخلاقو په اړه غږېږي. وايي، کېدای شي ښه اخلاق له يوې ټولنې څخه بلې ته توپير ولري، خو داسې اخلاق شته چې په ټولو ټولنو کې يو راز ارزښت او اهميت لري، لکه رښتيا، صداقت، امانت، پر وعده وفا او نور. په دې توگه د ښو اخلاقو د تعميم او له بدو اخلاقو څخه ځان ژغورل په زده کوونکو کې پياوړې کوي. بيا دې په لوست کې راغلې کيسه زده کوونکو ته له ياده ووايي. وروسته دې زده کوونکو ته ووايي چې کيسه په کتاب کې له ځان سره ولولي.</p>		

<p>- پنځه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د کتاب له مخې لوست لولي. هڅه کوي چې په لوستلو کې د ویاندۍ اصل ته پام وکړي.</p> <p>- دوه، درې زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولګي مخې ته راځي او د ښو اخلاقو د ګټې او د بدو په زیانونو خبرې کوي. که کومه کیسه یې یاده وي، وايي یې.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولګي مخې ته راځي. د ښو اخلاقو په اړه لنډه تبصره کوي او بیا یو زده کوونکی د وینا د اورولو لپاره رابولي.</p> <p>- زده کوونکي د کیسې پر پیغام ځانونه پوهوي او ډاډ ترلاسه کوي، چې د رښتیا ویلو او نیکو اخلاقو په سرته رسولو یې ټولنیز شخصیت لا پسې وده کوي او پیاوړی کیږي.</p> <p>- درې زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولګي مخې ته راځي او د هغو درې خویونو په اړه خبرې کوي چې په کیسه کې د ځوان د ژغورلو لامل شول.</p> <p>- څو زده کوونکي د لوست کیسه په خپله ژبه نورو زده کوونکو ته اوروي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده اخلي او په ښکلو او منلو جملو او ښه متن یې چمتو کوي، په ټولګي کې یې لولي او د ټولګي په خپرونې کې یې د خپرولو لپاره کتنپلاوي ته ورکوي.</p>	<p>- ښوونکي دې د پورته فعالیت په دوام پنځو زده کوونکو ته ووايي چې لوست د کتاب له مخې په وار ولولي.</p> <p>- ښوونکي دې دوه، درې درې زده کوونکي د ټولګي مخې ته راوغواړي چې د ښو اخلاقو د ګټې او د بدو اخلاقو د زیانونو په اړه خبرې وکړي. له زده کوونکو دې وغواړي چې که په اړونده موضوع کې یې کومه کیسه یاده وي، ودې وايي.</p> <p>- ښوونکي دې دوه زده کوونکي په وار د ټولګي مخې ته راوغواړي چې د یو انانسر یا د رادبو-تلویزیون د ویاند په څېر خبرې وکړي. په سريزه کې دې د ژمنې د ارزښت په اړه یوه لنډه تبصره وکړي او بیا دې یو، یو زده کوونکی د وینا لپاره رابولي.</p> <p>- ښوونکي دې د کیسې پیغام زده کوونکو ته څرګند کړي او یا دې له زده کوونکو وغواړي چې څرګند یې کړي.</p> <p>- ښوونکي دې درې زده کوونکي د ټولګي مخې ته راوبولي، د وفا، میرانې او احسان په اړه دې خبرې وکړي، چې په کیسه کې له سزا څخه د ځوان د بچېدو لامل شول.</p> <p>- ښوونکي دې څو زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې نوموړې کیسه په خپله ژبه نورو زده کوونکو ته واوروي.</p> <p>- ښوونکي دې د لومړیو دوو درسي ساعتونو په پای کې زده کوونکو ته دنده ورکړي چې په پېغلو او ځوانانو کې د ښو اخلاقو د روزنې پر اړتیا او ارزښت لیکنه وکړي. په وروستي ساعت کې دې د لوست د پای کورنۍ دنده ورکړي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>ابوذر غفاري <small>رضی الله عنه</small> چې اصلي نوم یې جند بن جناده و، بنو غفار قبیلې ته منسوب، له مدینې منورې څخه اتیا میله لېرې د بدر په شاوخوا کې هغې لارې ته نژدې اوسېده، چې له مکې مکرمې نه د شام او فلسطین په لوري تللې وه.</p> <p>دیت: له هغه مال څخه عبارت دی چې د انسان د نفس د وژنې په بدل کې لازمیږي. په اسلام کې د دیت اندازه سل اوبسان ټاکل شوې دي.</p>	

اضافي معلومات:

د حضرت عمرؓ د پلار نوم خطاب و. په (۵۸۴ م.) کال کې د فجار له جنگ څخه دمخه په مکه مکرمه کې زیږېدلی دی؛ یعنې له حضرت محمدﷺ څخه ديارلس کاله کشر دی. نوموړي دکوچنیوالي عمر هم په مکه مکرمه کې تېر کړی او په مکه مکرمه کې لوی شوی دی. په کوچنیوالي کې یې خپلې مېرې او پسونه خړول. د ځوانۍ پر مهال د لوړې او دنگې ونې خاوند او غښتلی قوي ځوان و. له هر چا سره په مقابله کې بریالی و. د سر نیم وینستان یې رژیډلې و، غومبوري یې نرم او غمړنگ و. په لاره به پیاده تلو. داسې به معلومه چې په څه شي سپور دی. د حضرت محمدﷺ د بعثت په پنځم (۵) کال د شپږویش (۲۶) کلنۍ په عمر د اسلام په مبین دین مشرف شو. د ده په مسلمانېدو سره د اسلام دین نور په ښکاره د دعوت پیل وکړ. کله چې حضرت عمرؓ خلیفه شو، دده زړه د ایمان په رڼا ډک و. د ده اعمالو هم له دغه ځایه سرچینه نېولې وه. حضرت عمرؓ له اسلام څخه مخکې په زړورتیا، مېړانه او امانتدارۍ مشهور و. د اسلام له راوړلو څخه وروسته یې زړه په ایماني رڼا ډک او نرم و. د عقل قوه یې ډېره تېزه او د ټینګې ارادې څښتن و. په رحم او عدالت کې یې په خپل وخت او وروسته زمانه کې مثال نه درلوده. د زیاتو معلوماتو لپاره د حضرت عمر فاروقؓ د عدالت څو بېلګې په دې ډول دي.

وايي، یوه ورځ حضرت عمر بن خطابؓ له څو نورو صحابه کرامو سره په سفر روان و، د لارې په اوږدو کې یې یوه لویه رمه ولیدله چې په څر لګیا وه. رمې ته ورنژدې شول. شپونکي یې راوغوښت. له سلام او احوال پوښتنې وروسته یې وویل یو پسه پرموږ خرڅ کړه. شپونکي په ځواب کې وویل، زه خو غلام یم. دا پسونه مې د بادار دي او زه یې د خرڅولو واک نه لرم. حضرت عمرؓ د ده د آزمویښې لپاره ورته وویل: "کله چې کورته لاړې، بادارته به دې ووايي چې پسه خو لیوانو وڅوړ. غلام ورته په ځواب کې وویل، زه خو به خپل بادار ته دا پلمه وکړم، خو د اخرت په ورځ به خپل لوی بادار، الله ﷻ ته څه ځواب ووايم. ددې خبرې په اوریدو سره حضرت عمر بن خطابؓ حیران شو او تصمیم یې ونیو چې دا سړی باید نور له غلامۍ څخه خلاص او ازاد ژوند وکړي. له غلام څخه یې وپوښتل: "ته دې بادار په څو رویۍ اخیستی یې؟" غلام ورته د هغه وخت څو رویۍ وښودلې. ده سم دلase هغه پیسې ورکړې او ورته وېي وېل، داپیسې دې بادار ته ورکړه او ځان پرې ازاد کړه.

په یوه بله واقعه کې داسې راغلي دي، چې حضرت عمر فاروقؓ به د خپل خلافت په وخت کې د شپې له خوا د مدینې منورې په کوڅو کې گرځېده او د خپل رعیت له حال او احوال نه به یې ځان خبراوه. یوه شپه په یو کور کې ناوخته څراغ بل و. حضرت عمر فاروقؓ چې ولیده، نو کور ته نژدې ورغی. وېي لیدل چې واړه ماشومان ژاړي او مور یې ورته وایي غلي شئ، اوس کتو پخیري. کله چې حضرت عمر فاروقؓ دا حالت ولیده، نو له هغه ښځې څخه یې د کور د ننوتلو اجازه واخیستله. کور ته ورننوت او د ماشومانو له مور څخه یې پوښتنه وکړه: په کتو کې دې څه شی باندې کړي؟ ښځې په ځواب کې وویل: په کتو کې هیڅ شی نشته. هسې ماشومان پرې غلطوم. حضرت عمر فاروقؓ ددې کار په لیدلو ډېر خپه او په بیرته روان شو. بیت المال ته لاړ او یوه بوجۍ اوږه او نور خوراکي توکي یې راواخیستل. پخپله شا یې د وږو ماشومانو کورته راوړل. د ماشومانو مورته یې ورکړل او ورته یې وویل چې له دې څخه ماشومانو ته ډوډۍ پنځه کړي.

اخځلیکونه:

— اسلامي تاریخ، راشده خلیفه گان، لیکوال استاد رضوان الله (لودین)، د چاپ کال (۱۳۸۷) همدرد چاپ ټولنه، ميا اسلام پلازه، جلال اباد.

— سیرت النبي ﷺ لومړی ټوک، مولف محمد عبدالمطلب بن هشام

پنځم لوست

تدریس وخت: په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	تشبيه	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د تشبيه پر معنا او مفهوم پوه شي. - زده کوونکي به په شعر کې تشبيه وپېژني او کله ناکله به يې پخپله هم وکاروي. - زده کوونکي به په شعر کې د تشبيه د کارونې ښکلايي اړخ درک کړي. - په زده کوونکو کې به د شعر د لوستلو قريحه پياوړې شي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست د پای فعاليتونه به له مرستې پرته ځواب کړای شي. 	
د تدریس لارې	لوستل، د شعر ديکلمه، اوریدل، پوښتنه او ځواب او ډله ییز کار	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، دشعرونو یوه ټولگه یا دېوان، کتابچه، تباشیر او تخته	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفا هي پوښتنې او څارنه او د ښوونکي د یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، د کورني کار لیدل او د تېر لوست ارزونه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	کله مو په شعر کې د تشبيه کلمه اوریدلې ده؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي د پښتو ادبیاتو د لرغونې دورې پر ځانگړتیاوو او پر هغې د اسلام د سپېڅلي دین او عربي ژبې او ادب د اغېز په اړه لنډې خبرې کوي. ښوونکي په خپلو خبرو کې دا څرگندوي چې ادبي صنعتونه (بدیع، بیان، عروض او قافیه) له عربي ژبې څخه پښتو او دري ته راننوتې او پښتو شعر او ادب يې اغېزمن کړی دی. - ښوونکي له زده کوونکو څخه د مشابه، تشابه، تشبيه او ورته والي د کلمو پوښتنه کوي او وروسته په لنډو جملو کې زده کوونکو ته تشبيه د یو ادبي صنعت په توگه وریږي او په لوست پیل کوي. - ښوونکي لوست په مناسب غږ لولي او په هره برخه کې یو بېلگه یز شعر راوړي او زده کوونکو ته مشبه، مشبه 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي د ښوونکي څرگندونو ته غوږ نیسي او پر دې ځانونه پوهوي چې د اسلام د سپېڅلي دین له راتگ وروسته عربي ژبې څومره زموږ افغاني ادبیات تر اغېز لاندې راوستي دي. - زده کوونکي د خپلو لومړنیو معلوماتو له مخې د ښوونکي پوښتنو ته ځواب وايي او دې ټکي ته پام کوي چې تشبيه د یو ادبي صنعت په توگه څه ته وايي. - زده کوونکي له ښوونکي سره ملگرتیا کوي، لوست ته غوږ نیسي، شعرونه اوږي او پام کوي چې په شعرونو کې تشبيه او د هغې اړوند توکي څنگه 	

<p>وېژني او پخپله يې ومومي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم په شعرونو کې د تشبیه وجهه، د تشبیه غرض، ډولونه او اړخونه په نښه کوي او نورو ته يې څرگندوي.</p> <p>- يو، يو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي، شعر پر تخته ليکي او د تشبیه اړخونه او لوست پکې څيړي. نور زده کوونکي ورته پام کوي او د اړتيا په صورت کې ورسره مرسته کوي. زده کوونکي له اجازې او نوبت پرته خبرې نه کوي او د ټولگي نظم مراعاتوي.</p> <p>- زده کوونکي د پوهې د کچې په پام کې نيولو سره په ډلو کې تنظيميږي او ورکړل شوې دنده څيړي او د خپل يو استازي په واسطه يې نورو ته اوروي.</p> <p>- زده کوونکي فعاليتونو ته ځوابونه وايي او که اړتيا وه له ښوونکي څخه مرسته غواړي.</p> <p>زده کوونکي کورنۍ دنده اخلي او د ښوونکي له لارښوونو سره سم يې په کورونو کې سرته رسوي.</p>	<p>به او د تشبیه توري ورپېژني. بيا له زده کوونکو غواړي پخپله داسې يو شعر پيدا کړي چې تشبیه پکې راغلې وي او پنځه واړه رکنونه يې وښودلای شي.</p> <p>- ښوونکي په شعرونو کې د تشبیه وجهه، د تشبیه غرض، ډولونه او نور اړخونه وڅيړي او پر زده کوونکو يې تر هغه مشق او تمرين کړي، چې هغوی وکړای شي پخپله يې په شعرونو کې ومومي او نورو ته يې څرگند کړي.</p> <p>- ښوونکي دې له مشق او تمرين څخه وروسته يو، يو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي، شعر دې ورته ورکړي، زده کوونکي دې پر تخته وليکي او ودې شني.</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکي په ډلو ووېشي او دنده دې ورکړي چې ټول زده کوونکي شعرونه پيدا کړي او د تشبیه لوست په کې وڅيړي. ډېر ټينگار دې پر هغو زده کوونکو وشي چې لږه مينه او وړتيا يې له ځانه ښودلې وي.</p> <p>- ښوونکي دې له زده کوونکو سره د فعاليتونو او په فعاليتونو پسې د راوړل شوو بيتونو په ځواب کې مرسته وکړي.</p> <p>ښوونکي دې زده کوونکو ته دنده ورکړي چې په کورونو کې د پخوانيو شاعرانو يو يا څو شعري ديوانونه ومومي، شعرونه ترې راواخلي او د تشبیه د لوست ټولې برخې دې پکې وڅيړي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>تشبیه: په لغت کې تشابه او ورته گڼلو ته ويل کېږي او په اصطلاح کې دور ته وايي. هغه اړيکې دي چې د يوه ځانگړي غرض لپاره يې ويونکي د دوو يا ډېرو ترمنځ د مشترکو صفتونو له امله د اداتو په واسطه څرگندوي. تشبیه په خبرو کې ښکلا، خوند او کيف زياتوي. د تشبیه ارکان له مشبه، مشبه به او وجه شبه څخه عبارت دي. د تشبیه توري يا کلمې: په شان، غوندې، په دود، په مثال، په رنگ، په څير او نورې دي.</p>	
<p>اضافي معلومات:</p> <p>تشبیه: تشبیه په خبرو کې ښکلا، خوند او کيفيت زياتوي او څرگندوي. که موږ د يوه شي لپاره يو صفت راوړو او وغواړو چې دغه صفت ښه څرگند شي، په ذهن کې ښه مصور شي او يا د پېژندلو وړ شي، نو يو بل داسې شی پيدا کوو چې دغه صفت پکې لا زيات څرگندوي او بيا يې له هغه سره ورته بولو، لکه: که وغواړو چې د علم ښه والی او رڼا</p>	

وښايو او ناپوهۍ تياره او بدې څرگنده کړو، نو وایو: علم د لمر غوندې روښانه او جهل د ترورمۍ په څیر تیاره دی. که ووايو: تورپيکۍ ښکلې ده. دا يوه عادي خبره ده، خو که ووايو تورپيکۍ د گل غندې ښکلې ده، نو دلته له گل سره تشبیه وشوه. په «تشبيه» کې اصل «مشبه به» وي په دې معنا چې د «مشبه وجه» پکې نسبت «مشبه» ته ډېره قوي وي. «مشبه او مشبه به» ته د «تشبيه» دوه خواوي يا اړخونه هم ويل کيږي.

د تشبيه ادات:

د تشبيه ادات هغه لفظ ته ويل کيږي چې تشبيه ترې څرگنديږي او مشبه او مشبه سره تړي. پښتو کې د تشبيه ادات دادي: ۱- لکه، ۲- غوندې، ۳- ورته، ۴- په شان، ۵- ته به وايي، ۷- په ډول، ۸- په رنگ، ۹- په دود، ۱۰- کټ مټ، ۱۱- داسې، ۱۲- هغسې، ۱۳- هسې، ۱۴- دغسې.

بېلگې يې دادي:

زلمی لکه زمري دی. گلاب د ياقوت غوندې سور دی. د گلالۍ څيره سورگل ته ورته ده. ځمکه د هندواني په څير گرځي ده. چمن د زمردو په شان شين دی. مالوچ داسې سپين دی ته به وايي چې واوره ده. ماشوم د گل په ډول ښه ښکاري. شينواري د مومندو په دود مېلمه پال خلک دي. فيصل کټ مټ زبير غوندې دی. په پسرلي کې غرونه داسې ښه ښکاري، لکه گلدار ټوکر چې پرې غوړېدلې وي.

د تشبيه ډولونه:

لومړی ویش (د دواړو خواوو له مخې)

تشبيه د دواړو خواوو (مشبه او مشبه به) له مخې په دوه ډوله ده. ۱- حسي ۲- عقلي.

حسي تشبيه: حسي تشبيه هغې تشبيه ته ويل کيږي چې د هغې درک او پېژندنه په پنځو څرگندو حواسو کېدای شي. او عقلي تشبيه هغې ته ويل کيږي چې درک او پېژندنه يې په عقل سره کيږي.

د تشبيه دويم ویش:

د تشبيه دويم ویش د افرادو او ترکيب له مخې دی چې د تشبيه دواړه خواوې (مشبه او مشبه به) به يا: مفردې وي، لکه د کارغه غوندې مخ چې (مخ) مشبه دی، (کارغه) مشبه به دی او دواړه مفرد دي. يا به مرکبې وي لکه د وړکتوب زده کړه لکه د کاني کرښه ده. (د وړکتوب زده کړه) مشبه ده او مرکب دی او د (کاني کرښه) مشبه به ده او دا هم مرکبه ده. يا به مشبه مرکبه وي او مشبه به مفرده وي، لکه: د ليلا غاښونه د ږلۍ غوندې دي (دليلا غاښونه) مشبه دي او مرکب دي (ږلۍ) مشبه به ده او مفرد ده. يا مشبه مفرده وي او مشبه به، به مرکبه وي، لکه: علم لکه د لمر رڼا ده. (علم) مشبه او مفرد دی (د لمر رڼا) مشبه به او مرکبه ده.

مفصله تشبيه:

دا هغه تشبيه ده چې د مشبه وجه (د ورته والي لامل) پکې څرگند ياد شوی وي، لکه عبدالحميد بابا چې وايي:

لکه سر د پسه اور غاښونه سپين کا

ما له نن له ډېره غمه خندا راغله

مجمله تشبيه:

دا هغه تشبيه ده چې د ورته والي لامل پکې څرگند نه وي ياد شوی، سپين گل لکه زمري دی، چې زړورتيا پکې نه ده

ياده شوې

نږدې سپکه (قريبه مبتدله) تشبيه:

دا هغه تشبيه ده چې څرگنده وي او له مشبه نه مشبه به ته ذهن ډېر ژر او په اسانۍ سره لېږدوي او کوم دقت او فکر ته اړتيا نه لري. لکه د ښکلي مخ تشبيه چې له سپوږمۍ سره وشي يا د انگو تشبيه د گلاب سره ورکړي. ابتدال (سپکوالي) ته ويل کېږي، نو دې تشبيه ته ځکه قريبه مبتدله ويل کېږي چې د ورته والي لامل ډېر په اسانۍ سره او ډېر ژر پېژندل کېږي، نو په ذهن ډېره سپکه تماميږي او د فکر او دقت درندوالي ته اړتيا نه پېښېږي.

لرې نا اشنا (بعيده غريبه) تشبيه:

دا د مبتدلي تشبيه په خلاف ده چې ډېره څرگنده نه وي او له مشبه نه مشبه به ته ذهن ته ژر او په اسانۍ سره نه راځي بلکه دقت او اند ته اړتيا پېښېږي

د تشبيه گټې:

تشبيه د ډېرو غرضونو او گټو لپاره راوړل کېږي او دا ټول په مشبه کې وي لکه تحسين، د پټ حال او وصف څرگندول، نااشنا اشنا گرځول د اورېدونکي په ذهن کې ښه کښېنول، دروند گڼل، سپکاوی، نادر او سخت گڼل او داسې نور.

د تشبيه ځينې بېلگې:

تشبيه يو داسې بحر دی چې ساحل نه لري او ځينې مشهورې او مستعملې بېلگې يې دادي.

لکه: د ښکلي مخ تشبيه له سپوږمۍ سره، د بد رنگ مخ له تبي او کارغه سره او د زلفو له مارانو سره، د زړور له زمري سره او د بې زړه له گيدې سره، د مکرجن او چلباز له گيدې سره او د کم عقل له خره سره، د جنگيالي او غورځنگي له باز سره، د غفلت له خوب سره او د علم او عدل له رڼا سره، د ناپوهۍ او ظلم له تيارې سره، د کلکوالي له تيرې، اوسپنې، فولادو او سندان سره، د نازکوالي د گل او پيروي سره، د لوړوالي له غره او اسمان سره، د ټيټوالي له کندي، کوهي او تحت الثرى سره، د نه کيدونکي، نه پيدا کيدونکي او نه راگرځېدونکي له عنقا سره، د پاريدلي او هيجان له طوفان سره، د غضب، غوسې او مصيبت له اور سره، د سوږوالي له واورې، ږلۍ او اوبو سره، د تېز آس له باد سره، د ښو خبرو له مرغلرو سره، د بې ځايه مداخله کوونکي له مچ سره، د زيان رسوونکي له مار او لږم سره، د سخي له حاتم طايي سره، د حريص له کارغه او گونگټ سره، د گرڼايي له باد سره، د گرم او تېز له مرچک سره، د بې شرم او سپين سترگي له سپي سره، د ضدیت له ابوجهل سره، د رېښتوني له ابوبکر رضي الله عنه سره، د عادل له عمر بن الخطاب او عمر بن عبدالعزيز رضي الله تعالى عنهما سره، د سخي له عثمان رضي الله عنه سره، د زړور له علي کرم الله و جهه سره، د ظالم له حجاج بن يوسف سره.

شپږم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	د تشبیه ویش	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهینتي موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: — زده کوونکي به تر یوې اندازې له ادبي فنونو سره بلد شي. — د تشبیه ډولونه به وپېژني. — په پښتو شعرونو کې به تشبیه او د هغې ډولونه پیدا کړي. — د خبرو او لیکلو ځواک به یې پیاوړی شي. — د متن د پای فعالیتونه به په خپلواک ډول ځواب کړای شي.	
د تدریس لارې	لوستل، لیکل، ویل، فردي او ډله ییز فعالیت	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	شعري ټولگې، د ادبي فنونو کتاب، درسي کتاب، توره تخته، تباشیر او داسې نور.	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفا هي ارزونه، لیکنۍ ارزونه او د یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، د حاضری-اخیستل، د کورنۍ دندې کتنه او د تیر لوست ارزونه	۴دقیقې
د انگېزې رامنځ ته کول	د تشبیه په اړه له زده کوونکو سره د خبرو اترو له لارې د تشبیه ډولونو ته د زده کوونکو پام اړول.	۶دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کړو نکو فعالیتونه	۳۵دقیقې
— ښوونکی په شعر کې د ادبي صنعتونو او شعري ښکلاوو په اړه له زده کوونکو سره هر اړخیزې خبرې کوي.	— زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي او د اړتیا په وخت کې یادداشت اخلي.	
— ښوونکی په کلام کې د تشبیه د کارولو د ارزښت په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوي.	— زده کوونکي د ښوونکي معلوماتو ته غوږ نیسي او ځانونه پوهوي.	
— ښوونکی د تشبیه ډولونه یو په یو پر تخته لیکي، زده کوونکو ته یې ورپېژني او بېلگې یې راوړي.	— زده کوونکي د تشبیه ډولونه د تخته له مخې لیکي او پر بېلگو یې ځانونه پوهوي.	
— تر دې وروسته دوه، دوه زده کوونکي په وار د ټولگې مخې ته راغواړي او د تشبیه ډولونه پرې تکراروي او بېلگې پرې راوړي.	— دوه، دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگې مخې ته راځي او د تشبیه ډولونه تکراروي.	
— ښوونکی لوست لولي او ځای ځای له زده کوونکو څخه پوښتنه کوي.	— زده کوونکي لوست ته غوږ نیسي	
— ښوونکی څو زده کوونکي په وار د ټولگې مخې ته	— زده کوونکي لوست ته غوږ نیسي او ژوره پاملرنه کوي.	

<p>-درې زده‌کونکي له لارښوونې سره سم لوست په وارسره لولي، ښوونکي ورسره مرسته کوي.</p> <p>- دوه زده‌کونکي د ټولگي مخې ته راځي او د تشبیه د ډولونو د ارزښت په اړه خبرې کوي.</p> <p>- دوه زده‌کونکي د تشبیه د ډولونو په باب نوروته معلومات ورکوي.</p> <p>- زده‌کونکي له لارښوونې سره سم په وارسره د تشبیه یو، یو ډول نوروته تشریح کوي د اړتیا پراخه له ښوونکي مرسته غواړي.</p> <p>- زده‌کونکي په ډلو کې فعال گډون کوي او له مشورې وروسته د هرې ډلې په استازیتوب موضوع نوروته تشریح کوي، ښوونکي څارنه او مرسته کوي.</p> <p>- زده‌کونکي غوږ نیسي او پوښتنو ته ځواب وايي.</p> <p>- زده‌کونکي له لارښوونې سره سم کړنه کوي.</p>	<p>رابولي او ورته وایي په خپلو منځونو کې داسې خبرې وکړي، چې تشبیه پکې کارول شوې وي.</p> <p>- ښوونکي زده‌کونکو ته وخت ورکوي چې د تشبیه د ډولونو په اړه په خپلو منځونو کې خبرې اترې وکړي او د ستونزمنو برخو په اړه له ښوونکي څخه معلومات وغواړي.</p> <p>- وروسته ښوونکي زده‌کونکو ته لارښوونه کوي چې دوه، دوه زده‌کونکي د تشبیه د ډولونو په اړه نورو ته معلومات ورکړي.</p> <p>- ښوونکي زده‌کونکي پر ډلو ویشي. هرې ډلې ته دوه، دوه بیتونه ورکوي او لارښوونه ورته کوي چې په بیتونو کې د تشبیه ډولونه ومومي او نورو ته یې بیان کړي.</p> <p>- ښوونکي لوست په لنډیز ډول بیانوي او له زده‌کونکو څخه د ځینو پوښتنو په ترڅ کې د زده کړې ارزونه کوي.</p> <p>- ښوونکي زده‌کونکو ته کورنۍ دنده ورکوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د تشبیه ویش:</p> <p>تشبیه د طرفینو د موقعیت په لحاظ په دوه ډوله ده: الف: مفروقه تشبیه، ب: ملفوفه تشبیه</p> <p>مفروقه تشبیه هغه ده چې په یو بیت، یا مسره کې څو مشبه او څو مشبه به داسې راغلي وي چې په هره مشبه پورې مشبه به نژدې واقع وي، لکه کامگار خان چې وایی:</p> <p>لعل دې شونډې غاښ مرغلرې خوله دې غنچه قند دې خبرې کامگار گدای شه د ستا په درکې چیرې یې نه کا رقیبان لیرې</p> <p>د پورته شعر لومړۍ بیت په لومړۍ نیم بیټي کې شونډې مشبه، لعل مشبه، غاښ مشبه، مرغلرې مشبه به دی، په دویم نیم بیټي کې خوله مشبه، غنچه مشبه به، خبرې مشبه، قند مشبه به دی.</p> <p>ملفوفه تشبیه:</p> <p>هغه تشبیه ده، چې په یوه مسره یا بیت کې مشبه او بله مسره یا بیت کې څو مشبه به راشي، لکه: د خوشحال بابا په لاندې شعر کې:</p> <p>تورو زلفو ته یې گوره ښایسته دواړه رخسار د جهان په باغ کې نشته سنبیل هسې سمن هسې په پورته بیت کې زلفې مشبه، سنبیل مشبه به. همدارنگه رخسار مشبه او سمن مشبه به دی، دا چې په یوه نیم بیټي کې</p>	

مښبه او په بل نيم بيتي کې دواړه مښبه به راغلي دي.

مبتذله تشبیه:

هغه تشبیه ده چې په شا عرانو کې خورا زیات استعمال ولري، لکه:

مخ دې لکه گل صنم

زلفې دې سنبل صنم

پدې مثال کې مخ له گل سره او زلفې له سنبل سره تشبیه شوي دي چې هر شاعر دغسې تشبیهات زیات استعمالوي او د

اکثرو شاعرانو په شعرونو کې دمخ تشبیه له گل سره او د زلفو له سنبل سره شوې ده، لکه:

که هر خو د بنو غشې کاره ولي

يو له نښې د زړه نه د رومي خطا

په غوځل کې باري خر او کچرښه دی

نه په خونه کې جا هل او بې طلب

دادې کمځۍ په لیچو بلوسي

که دې ماران په لېچو دوه ساتلي دینه

مفصله تشبیه:

هغه تشبیه ده چې دتشبیه وجه پکې لفظاً ذکر شوې وي، لکه: علي خان چې وايي:

مجمله تشبیه:

هغه تشبیه ده چې د تشبیه وجه لفظاً پکې نه وي ذکر شوي، لکه:

جنگوم اوراو پڼه له نادانیه

چې جلب د ستادناز نیسم په نیاز

په پورته بیت کې ناز مښبه اور مښبه به او په عین وخت کې د ناز په کلمه کې استعاره هم شته، ځکه چې جلب د قرینې

په ډول راغلی دی او له ناز څخه د آس معنا هم اخستل کیږي. نو ناز مستعارله، آس مستعارمنه او د تشبیه په صورت کې

د ناز او اور ترمخ وجه شبه یا مشترک صفت سوزول دي کله که په اور سړی سوزي خو د یوې ښکلې محبوبا ناز هم

تراور کم نه دی. دغه ډول نیاز مښبه پڼه مښبه به. کله چې نیازمند عاشق او محتاجه عاشق د یو امید په خاطر د تقاضا په

ډول ښکلې معشوقې او ښکلې محبوبا ته کړه غاړه او کچکول په غاړه درېږي د معشوقې د تکیرو غرور عرضه د بینوا

عاشق په مقابل کې کمیږي، نو وایو چې نیاز او احتیاج د محبوبا غرور ورزیاتوي او د نیاز او پڼې ترمخ د قوت زیادت

وجه شبه ده اولفظاًپه کلام کې نه ده ذکر شوې، نو د وجه شبه په لحاظ مجمله تشبیه ده اومجمله تشبه په دوه ډوله ده.

الف قریبه مجمله تشبه:

هغه مجمله تشبیه ده چې دتشبیه وجه یې ژراوبې له ډیره فکړه ذهن ته راشي، لکه: د رحمان بابا په لا ندې بیت کې:

چې زما په چمن راشي گستاخي کړي

د شبنم په خیر یې عمر یو زما ن دی

دا تشبیه اگرچې مشهوره نه ده ولې د شبنم د عمر کموالی چې د لمر تر راختو پورې وي، هرچاته معلوم دی، نو په پورته

بیت کې د مښبه او مښبه به ترمخ وجه شبه ده، په بیت کې لفظاً نه ده ذکر شوې، مگر ذهن ته ژرراځي، نو قریبه مجمله

تشبیه یې بولي.

دویمه بعیده مجمله تشبیه:

هغه تشبیه ده چې د تشبیه وجه یې پس له ډېره فکره پیدا کړه شي، لکه: د کاظم خان شیدا په دې بیت کې.

په شمشیر د قاتل اب وینم د وینو

که ښکاره یې په ابرو شوې د سرو تیکه

په پورته بیت کې ابرو مشبه، شمشیر مشبه به، تیک مشبه د وینو اب مشبه به، د تیک او د وینو د اب ترمنځ سوروالی وجه شبه ده، مگر د ابرو او شمشیر ترمنځ وجه شبه کوروالی دی چې پس له ډیره فکره پیدا کړي، نوځکه بعیده مجمله تشبیه ورته ویل کیږي.

د تشبیه ویش د اداتو (تورو) په لحاظ:

مرسله یا مطلقه تشبیه هغه تشبیه ده چې د تشبیه توري یا کلمې پکې ذکر شوي وي، لکه: په لاندې پښتولنډۍ کې:

زما د گل په شان جانانه

زه به له تانه زړگی څنګه صبرومه

شاعر په پورته لنډۍ کې خپل محبوب له گل سره تشبیه کړی دی یانې یار مشبه او گل مشبه به دی او په شان د تشبه توری یا کلمه ده څرنګه چې په کلام کې ذکر ده، نو مرسله یا مطلقه تشبیه یې بولي.

موکده تشبیه:

هغه تشبیه ده چې د تشبیه توري پکې ذکر شوي نه وي، لکه: حافظ الپوري چې وايي:

نه به په زور په زاري خلاص شي، نه په عقل دانش

دنیا دامگا ه ژوندون دانه اجل یې دام ایښی دی

د پورته بیت په دویم نیم بيتي کې درې تشبیه دي یعنې دنیا یې د دام گاه سره، ژوندون یې د دانې سره، اجل یې د دام سره تشبیه کړی دی او په درې واړو کې د تشبیه توري نه دي ذکر شوي، نو موکده تشبیه ده.

موکده تشبیه درې ډوله ده.

اضافي موکده تشبیه:

هغه تشبیه ده چې د مشبه به ترمنځ یې اضافي ترکیب موجود وي، په داسې ډول چې مضاف الیه مشبه او مضاف یې مشبه به وي، لکه:

د حنان صحت په دم په افسوس نه شي

پر زړه و خور د اشناد زلفو مار نن

په پورته بیت کې اضافي موکده تشبیه په لاندې ډول ده: (د) د اضافت توری، زلفې مضاف الیه چې مشبه واقع دی مار مضاف چې مشبه به واقع شوی.

دویم توصیفي موکده تشبیه:

هغه تشبیه ده چې توصیفي ترکیب ولري، پدې ترتیب چې صفت دمشر به او موصوف دمشر به په ډول راوړل شوی وي، لکه: د حنان په لاندې بیتو کې.

چې تعریف د شکر لېو یې تل کارم

له خامۍ څخه مې توی شهد وشکر شول

دا چې ته ورغلي با لره گلرڅې

له هوسه غنچه ځکه په خندا شوه

په شکر لږو او گل رخ کې توصيفي ترکيب موجود دی. په داسې ډول چې شکر، گل صفت او مشبه به دي، لب، رخ موصوف او مشبه دي.

دریم موکده محض تشبیه:

هغه موکده تشبیه ده چې اضافي یا توصيفي ترکيب ونلري، لکه:

خدای و ماوته گلونه د جنت کږل

که داغونه مې په زړه باندې صنم ږدي

په پورته بیت کې خیال مشبه، میلمه، مشبه به، زړه مشبه، کوربه مشبه به دي. څرنگه چې د طرفینو ترمنځ یې کوم توصيفي یا اضافي ترکيب موجود نه دی، نو موکده محض تشبیه یې بولي.

عادي او غیر عادي تشبیه ویش:

عادي تشبیه پدې تشبیه کې لکه څنگه چې عادت دی دوجه شبه په لحاظ مشبه تر مشبه قوي وي اوهم دوجه شبه معکوسه مانا ورځنې نه مرادېږي، لکه:

مینې د دلبرمې ځگرسوی لکه سکورو

غم د بيلتانه مې سوی سکور و لگاوه

په پورته بیت کې ځگر مشبه، سکور مشبه به دی، لکه د تشبیه توری (سوی) یې وجه، د سولو او توروالي قوت په سکور کې ډېر دی یعنې دوجه شبه په لحاظ مشبه تر مشبه قوي ده، نو عادي تشبیه یې بولو.

غیر عادي تشبیه:

غیر عادي تشبیه په دوه ډوله ده:

الف: تفصیلي تشبیه: پدې تشبیه کې دوجه شبه په لحاظ مشبه تر مشبه قوي وي، لکه په لاندې مثالو کې.

سرو لېانو دې یاقوت کړه

سره په وینو کې غرقاب

مشک دي هسې ستا و خط ته

لکه مشکوته تراب

نرگس کوزگوري له شرمه

ستا د سترگو په جواب

اب و تاب کړه ستا دلېو

شرمنده در نایاب

پورته شعر د حمید مومند دی په لومړي بیت کې لېان مشبه یا قوت مشبه به، په دویم بیت کې خط مشبه، مشک مشبه به، په دویم بیت کې سترگې مشبه، نرگس مشبه به، په څلورم بیت کې لب شبه، درنایاب مشبه به دي.

څرنگه چې دوجه شبه قوت په ټولو مشبه گانو کې زیات دی، نو تفصیلي تشبیه یې بولو.

ب: مقلوبه تشبیه:

پدې تشبیه کې د عادي وجه شبه غرض تضاد وي، لکه:

میلمانه دې وږي درومي له درباره

ته زموږ د زمانې سخي حاتم یې

په پورته بیت کې ته د مفرد مخاطب ضمیر مشبه، حاتم مشبه به اوسخا یې وجه شبه ده.

پدې مثال کې د وجه شبه غرض تضاد دی نه سخا، بخيلتوب دی، نوځکه يې مقلو به تشبيه بولو.

د ماهيت په لحاظ د تشبيه ویش:

تشبيه د ماهيت په لحاظ په څلور ډوله ده:

لومړۍ محسوسه تشبه له محسوس سره:

چې د تشبيه دواړه اړخونه محسوس يعنې په پنځو څرگند و حواسوچې په عام عرف کې ورته حواس لامسه وايي، کتل، بوی کول، اوریدل، څکل او لاس وهلو سره معلومېږي. لکه په لاندې لنډۍ کې:

شونډې دې پانې د گلاب دي

نړۍ خوله پرې لکه پرڅه خوندکوینه

په پورته لنډۍ کې شونډې او خوله مشبه دي، د گلاب پانې او پرڅه مشبه به دي چې د تشبيه دواړه طرفه په حواسو درک کېدای شي، نو د محسوس تشبيه له محسوس سره ده.

دویم د معقول تشبيه د معقول سره:

چې طرفین يعنې مشبه او مشبه به يې دواړه معقول وي. په حواسونه معلومېږي، بلکې له ذهن سره تعلق لري لکه سيد رسول رسا چې وايي:

خوشحالي ديار ژوندون خپگان يې مرگ دی

مرگ او ژوند دواړه پېښېږي اشنايي کې

د عاشق نه د محبوب خوشحاليدل د هغه ژوند دی او د محبوب خپه کېدل په ژوند کې مرگ دی. په اشنايي کې دا دواړه حالته راځي. دلته خوشحالي د ژوند سره او خپگان د مرگ سره تشبيه شوي دي او د تشبيه اړخونه ذهني دي محسوس نه دي.

د معقول تشبيه له محسوس سره:

لکه کاظم خان شیدا چې وايي:

کړه يې وا لکه گره د تورو زلفو

باريکي لري تمام ديوان زما

د ديوان باريکي مشبه، د تورو زلفو غوټه مشبه به چې مشبه يې معقول او مشبه به يې محسوس دی.

د محسوس تشبيه له معقول سره:

الهي پير محمد گله ديار په کوی کړي

دې جنت ته هر مومن انتظار وکېښ

کوی يا کوڅه مشبه، جنت مشبه به دی چې کوي محسوس او جنت معقول دی.

چې يې خال په مخ کې وينم حيرانېږم

په جنت کې وليږدي عاصي يو گام

په پورته بيت کې خال مشبه، عاصي مشبه به، مخ مشبه، جنت مشبه به، دمخ او جنت ترمنځ تشبيه محسوس د معقول په مقابل کې ده.

د تشبيه ویش د طرفينو د تعادل په لحاظ:

لومړۍ: تسويه: د تسويې معنا برابر والی دی هغه تشبيه ده چې د يوه مشبه لپاره يوازې يوه مشبه به راوړل شوې وي وي، لکه: په لاندې مثالو کې.

که یې مخ په زلفو پټ وي باک یې نشته
تل په گنج باندې پراته وي اژدهار

په پورته بیت کې مخ مشبه، گنج مشبه به، زلفې مشبه، اژدهار مشبه به. څرنگه چې د یوې مشبه لپاره
یوه مشبه به راغلې، نو تسویه یې بولو.

دویم جمع په دوه ډوله ده:

الف: چې د یوې مشبه لپاره څو مشبه به راغلي وي، لکه:

دا څه مخ دی منور

چې هم شمس دی هم قمر

دا څه زلفې دي مشکینې

چې هم مشک دی هم عنبر

دا څه شونلې دې میګونې

چې هم می دي هم شکر

دا څه سبب د زرخندان دی

چې هم سیم دی هم ثمر

په لومړي بیت کې مخ مشبه، شمس و قمر مشبه به، په دویم بیت کې زلفې مشبه، مشک، و عنبر مشبه به

دریم بیت کې شونلې مشبه، می و شکر مشبه به، په څلورم بیت کې زرخندان مشبه، سیم و ثمر مشبه به.

په پورته مثالونو کې مو ولیدل چې دیوې مشبه لپاره له یوې نه زیات مشبه بهات راغلي دي.

ب: چې د څو مشبه گانو لپاره یوه مشبه به راغلي وي، لکه:

که شکري که نبات شات وحلوا خورم

واړه زهر دي پرما چې بې له تا خورم

په پورته بیت کې شکري نبات، شات، حلوا مشبه او زهرې مشبه به دي یعنې مشبهات ډیر او مشبه به یې یوه ده.

د تشبیه ویش د بسیط والي او ترکیب په لحاظ:

د طرفینو د بسیط والي او ترکیب په لحاظ تشبیه په ۹ ډوله ده.

اول: د بسیطې تشبیه له بسیطې سره:

چې د تشبیه دواړه خواوې بسیطې وي، لکه:

د سرو سترگو له مژگانوې څه وایم

تیز سیخونه دي په زړه کې د شیدا ځي

په پورته بیت کې مژگان مشبه، تیز سیخونه مشبه به دي. څرنگه چې د تشبیه دواړه اړخونه یعنې مشبه او

مشبه به بسیط دي، نو د یوه بسیط تشبیه له بسیط سره ده.

دویم د بسیط تشبیه له بسیط مقید سره.

لکه په لاندې مثال کې:

په ناگاه له لاسه اوړي

صورت ډک له وینو طاس دی

په پورته بیت کې صورت مشبه، طاس مشبه به، مگر طاس (کتوری یا جام) د وینو په واسطه قید دی، نو د تشبیه یو طرف یعنې مشبه بسیط او بل طرف یعنې مشبه به یې بسیط مقید دی.

دریم: د بسیط مقید تشبیه له بسیط مقید سره:

لکه پدې بیت کې:

د دنیا خونه د باد په مخ ایرې دي

پاینده چارې هورې دا مسخرې دي

په پورته بیت کې خونه مشبه، ایرې مشبه به، لیکن خونه د دنیا په واسطه او ایرې د باد په واسطه قید دي.

خلورم: مرکبه تشبیه له مرکب سره:

چې د تشبې دواړه اړخونه مرکب وي، لکه د علي خان پدې لاندې بیت کې:

دا په توره شپه کې نمرودی حیرانېږم

که جبین د یار جلوه کا په مشکینه کلا له کې

الول زلفوته کلا له وایې. شاعر وایې د اشنا یا محبوب سپین تندی دی چې په الول تورو زلفو کې ځلېږي او که

په توره شپه کې لمر راوخوت. دلته د تشبیه دواړه اړخونه مرکب دي.

یعنې په توره شپه کې د لمر راخوتو مجموعي یو ذهني تصویر ته تشبیه ورکړل شوې ده، د تورو زلفو په منځ کې سپین

تندی نه اخیستل شوي تصویر سره.

پنځم مرکب تشبیه له بسیط مقید سره:

لکه:

سپین نمرې اغوستي په پښو سرې کوښې نو خط

څنگه ښه رادرومي، لکه تکه سپینه بته

هغه محبوب چې سرې کوښې یې په پښو، نو خط وي او سپینې جامې یې اغوستې وي مشبه، بته مشبه به،

د بتې کلمه د سپینې دکلمې په واسطه قید ده او (تکه) کلمه د سپین د کلمې لپاره د تاکید شکل لري.

شپږم د مرکب تشبیه له بسیط سره:

چې مرکب ته د بسیط سره تشبیه ورکړی شوې وي.

لکه: عبدالقادر چې وایې:

لکه څوک چې په ویشتل د گلو خوښ شي

هسې خوښ شي مشتاقان دیارله سوکه

په پورته بیت کې دیارله سوکه خوښیدل مشبه، یو څوک دگلا نو په ویشتل خوښیدل مشبه به، خوښیدل

یې مشترک صفت یا وجه شبه ده. دبیت دویم نیم بیتي دیاردکلمې په واسطه قید دی. دلته دیاردکلمې په

واسطه بسیط شوی. له شاعر سره په ذهن کې یار سوک، وهل، یوترکیبي حالت لري.

اووم: دبسیط مقید تشبیه له مرکب سره:

ناداني گڼه غفلت د راه روانو

لکه طفل د زانگو په تله کې خواب کا
 د راه روانوغفلت مشبه، د طفل خوب دزانگو په تله کې مشبه به، ناداني دراه روانو دغفلت لپاره قيده.
 اتم: دبسيط مقيد تشبيه له بسط غير مقيد سره :
 دادچا دخدنگ خيال نن پکې گرځي
 نارامه مې سينه لکه سيماب شوه

په بيت کې سينه چې دمې په واسطه قيد ده مشبه، سيماب مشبه به، نارامي يې وجه شبه ده.
 نهم: دبسيط تشبيه له مرکب سره:
 چې اول اړخ يې مفرد اودويم مرکب وي، لکه: په لاندې بيت کې:
 اه مې لکه دود له درد او سوزه تر خوله ووت
 چتر مې په سرشو سايبان راسره درومي
 اه مشبه، دود مشبه به دی. اه په داسې حال کې چې له خولې ختلی اود شاعر په سر يې چتر جوړ کړی اوسايبان غوندې
 يې ورسره حرکت کړی، ترکيبي اومرکب حالت لري او دود مشبه به مفرد را غلی دی، ځکه چې د هغه نور حالتونه
 ورسره نه دي را غلی. دغه راز په لاندې بيت کې وگورئ:
 که دې پنبه په کرنبه کېنبوه لارې وسوې
 دغه دوه سترگې څلورکړه په کمال څه
 شاعروايي: ژوند ټول دخطراتو نه ډک دی، نفس شيطان قدم په قدم باندې سپری تېرياسي. که د شرعې د حدودو له
 کرنبې نه دې بهر قدم کېنبود، نو لارې دايمي ژوند دې تباہ شو.
 پدې دنياکې دا خپلې سترگې د دوو په ځای څلور وړه، هر شي ته فکر کوه يو، يو قدم ډېر په احتياط کېږده چې نفس،
 شيطان دې خطانه کړي. دلته ژوند ته تشبيه ورکړی شوې:
 يا لکه: علي خان چې وايي:
 لکه وڅاڅي شونتی د اور له تاوه
 هسې ماله نن دې سوخته ژړا راغله
 شونتی د نبتړ د قسم نه يو غوړ لرگی دی. د کوهستان خلک تربنه د شمعې کار اخلي د هغه په سرچې اوربل شي، نو بل
 سرتۀ تربنه غوړ څاڅي. شاعر وايي: زما په زړه کې هم د عشق اوربليږي او لکه څنگه چې د شونتی د بل سرنه غوړ څاڅي
 دغسې زما د زړه د سوخت او تاو په وجه له سترگو څخه اوبه بهيږي.
 دلته ژړا مفرد، د اور تاو د شونتی څڅېدل له مرکب سره تشبيه ورکړی شوې ده

اخځليک:

ادبي فنون (بديع، بيان) مولف پوهنمل محمداقا شېرزاد.

اووم لوست

د تدریس وخت: په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	نشه يي توکي	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - په عمومي توگه به د نشه يي توکو پر زیانونو او د ځوانۍ د پړاو پر حساسیتونو وپوهیږي. - د نشه يي توکو له کارونې څخه به یې کرکه پیدا شي. - نور ځوانان به د نشه يي توکو پر زیانونو یې وپوهوي او پر نشې د روږدي کېدو مخه به یې ونیسي. - په خپل کلي او ګاونډ کې به له کروندگرو سره مرسته وکړي چې د کوکنارو او چرسو د کرکيلې پر زیانونو یې وپوهوي او په دې توگه به د هغوی د کرلو مخه ونیسي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د لوست د پای فعالیتونه به په یوازې توگه ځواب کړای شي.	
د تدریس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، ډله ییز او یو کسيز فعالیتونه	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، توره تخته، تباشیر، کتابچې، قلم او د امکان په صورت کې پر نشې د روږدو کسانو عکسونه	
د ارزولو لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، پوښتنې، ډله ییز فعالیتونه، د ازادې سیالۍ فعالیتونه او نور	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	روغبر، احوال پوښتنه، د ټولگي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل، د حاضرۍ اخیستل، د تېر لوست ارزونه	۴ دقیقې
د انګېزې رامنځته کول	د نشه يي شخص د ژوند او حالت د انځورولو او د یو زده کوونکي له خوا پر نشې د یو روږدي شخص د تمثیل له لارې د لوست پیلول.	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
- ښوونکی په رواني لحاظ د ځوانۍ د دورې پر حساسیتونو غږیږي او په دې پړاو کې په اسانه د ځوانانو د انحراف په اړه معلومات وړاندې کوي.	- زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي او دې ټکي ته پام کوي چې څنګه د ځوانۍ په پړاو کې یو ځوان ژر او اسانه ښویدلای شي.	
- ښوونکی له زده کوونکو څخه غواړي چې د نشې او پر نشې باندې د روږدو انسانانو په اړوند خپل معلومات نورو ته وړاندې کړي.	- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د نشې او یا پر نشې باندې د روږدي شخص په اړه خپلې تجربې بیانوي.	
- ښوونکی له زده کوونکو غواړي چې پر نشه يي توکو باندې د روږدۍ کېدو د لاملونو په اړوند خپل نظریات وړاندې کړي.	- زده کوونکي په خپل وار د خپلو تجربو له مخې پر نشې باندې د روږدۍ کېدو لاملونه بیانوي او خبرې اترې پرې کوی.	

<p>- زده کوونکي پر دې ځانونه پوهوي چې د نشه يي توکو په کارونې په ټولنې کې رنګارنګ اخلاقي او جنايي جرمونه پيداکېږي، جسمي، ذهني او اخلاقي روغتيا له منځه وړي، فردي شتمني په اوبو لاهو کوي او آن ټوله ټولنه له خطر سره مخامخ کوي.</p> <p>- زده کوونکي لوست لولي او د هېروينو او د هغو د زيانونو په اړوند خپل معلومات پراخوي.</p> <p>- زده کوونکي ښوونکي ته غوږ نيسي او د نشه يي توکو د ناوړو پايلو او زيانونو په اړه خپله پوهه پراخوي.</p> <p>- څو زده کوونکي پر نشه يي توکو د روږدي شخص د ټولنيز دريځ په اړه خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم غونډه جوړوي، د غونډې مشر، د مشر مرستيال، منشي او وياند ټاکي. څو زده کوونکي د نشه يي توکو د کرکيلې، سوداګرۍ، لېږد رالېږد او پر هغې د روږدي کېدو په اړه مقالې ليکي. غونډه جوړېږي او له معمول سره سم يې کار پر مخ ځي. يو زده کوونکي په پای کې د غونډې بهير ارزوي او د پريکړه ليک په وړاندې کولو غونډه پای ته رسېږي.</p> <p>- زده کوونکي په دې اړه فکر کوي چې څنگه کولای شي کروندګرو ته قناعت ورکړي چې په خپلو کروندو کې د کوکنارو او چرسو له کرکيلې لاس واخلي.</p> <p>- زده کوونکي د کورنۍ دندې په اخيستلو ځانونه پوهوي او په خپلو کورونو کې يې سر ته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکو ته د نشه يي توکو پر زيانونو خبرې کوي او يو په يو يې ورته بيانوي. ښوونکي د نشه يي توکو د بېلا بېلو ډولونو نومونه اخلي او د هغې له جملې څخه هېروين زده کوونکو ته ورپېژني.</p> <p>- ښوونکي لوست پر زده کوونکو لولي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لنډيز وړاندې کوي او د نشه يي توکو بدني، اخلاقي، اقتصادي او ټولنيز زيانونه په ډېر څرګند ډول زده کوونکو ته بيانوي.</p> <p>- ښوونکي له زده کوونکو غواړي چې په ټولنه کې پر نشې د يو روږدي شخص د ټولنيز دريځ په اړه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي په ټولګي کې د زده کوونکو يوه غونډه جوړوي او د کتاب له دريم فعاليت سره سم يې پر مخ وړي.</p> <p>- ښوونکي له زده کوونکو غواړي ووايي چې په خپل ځم او ګاونډ کې څنگه د کوکنارو د کرکيلې د مخنيوي په اړه د کروندګرو قناعت ترلاسه کولای شي.</p> <p>- ښوونکي د هر درسي ساعت په پای کې د لوست په اړوند کورنۍ دنده ورکوي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول :</p> <p>هېروين سپين رنګ ته مايله قهوه يي رنګه ماده ده چې له مورفينو څخه لاسته راځي. هېروين د هغو نشه يي توکو په ډله کې راځي چې د روږدي کېدو خطر يې ډېر لوړ دی. هېروين د مورفينو له تقطير څخه لاس ته راځي. هېروين يې لومړي په طبابت کې د مورفينو پر ځای کارول. کله چې څرګنده شوه دا مواد له مورفينو څخه هم خطرناک دي، نو د هغې پر جوړولو او کارولو يې بنديز ولګاوه. دا داسې وخت و چې ډېر خلک پرې روږدې شوي وو. روږدو خلکو هغه په بېلا بېلو ډولونو کارول، لکه څکول، تر پوستکي لاندې او په رګ کې پيچکاري کول او نور. هېروين، مورفين او اېين د انسان بدني او فزيکي وړتيا او جنسي قوه لومړی کمزورې کوي او بيا يې له منځه وړي.</p>	

اضافي معلومات:

هيرويين د مورفين له کورنۍ څخه دي. د استيلاسيون او سرکې په زياتولو يې له بوی څخه مخنيوی کېږي. دا ماده ډېره ترخه او بې بويه ده. دا توکي د سختو او قوي مرگونې نشه يي توکو له ډلې څخه دي او له ترياکو څخه لاسته راځي. کيماوي نوم يې "ډای استيل مورفين" دی. نوموړی توکی لومړی ځل په ۱۸۷۴م کال د يو انگليسي عالم له خوا کشف شو. په ۱۸۹۰م کال يو شمېر نورو الماني عالمانو پر نوموړې ماده باندې څېړنې او تحقيقات ترسره کړل. د څېړنو په پايله کې ثابته شوه چې له دې مادې څخه د انسانانو د ځينو ناروغيو، لکه: نري رنځ، د تنفسي سيستم په خرابوالي او نورو ناروغيو د درملنې لپاره کار اخيستل کېږي. په ۱۹۹۰م کال کې هيرويين د اغيزمنې درملنې په توگه پر مورفينو باندې د روږدو کسانو لپاره وکارول شول. ترياک لومړی پر مورفينو او وروسته په هيرويينو بدلېږي. مورفين له ترياکو څخه تقريبا سل ځلې او هيرويين له مورفينو څخه تقريبا څلور پنځه ځلې قوي دی. له همدې کبله هيرويين د ډېر خوږ او درد د له منځه وړلو لپاره د قوي نشه يي توکو په ډله کې شمېرل کېږي. استعمال يې خورا زيات خطر لري، ځکه چې په اسانۍ سره سپی روږدی کولای شي. که چېرته په دغو ناورو زيان رسوونکو توکو اخته کسان ۳۶ ساعته د دغو توکو له کارولو څخه بې برخې شي، د پنبو سخت رېږدل ورته پيدا کېږي او آن ټول بدن يې بې واکه او بې حاله کېږي او رمبارې وهي. خوب دومره پرې غالب وي چې په شپو شپو يې سر له بالښته نه پورته کېږي. کله خو په دغه حالت کې له مرگ سره هم مخامخ کېږي. په ډېره لږه موده کې له ورځني ژوند څخه وروسته پاتې کېږي او د ټولنې پر اوږو پټی کېږي. هيرويين له کوکنارو څخه د نورو جوړو شونو نشه يي توکو، لکه اپين، مورفين او کودين په څېر د بدن د بېواکه کولو او سستۍ راوستلو اغېز لري. هيرويين په بدن کې د تودوخې احساس رامنځته کوي، چې لامل يې د ځينو رگونو پرسېدل دي. همدا راز قبضيت هم رامنځته کولای شي. د هيرويينو ډېر کارول د بېسېدۍ (کوما) او تنفسي جهاز د کار د پرې بندولو په صورت کې د مرگ لامل کېدای شي.

د هيرويينو د ډېرې کارونې له امله د بدن اړتيا ډېرېږي او لږه اندازه بيا نه بس کېږي. اخته کس د لازم اغېز د ترلاسه کولو لپاره د هيرويين زياتې اندازې ته اړتيا پيدا کوي او يا يې بايد د کارولو طريقه بدله کړي. دا د هېروينو يوه ډېره خطرناکه او بده ځانگړتيا ده. ځينې خلک د اغېز د درجې د لوړولو اويا د چټک اغېز د ترلاسه کولو په خاطر هيرويين په رگ کې پېچکاري کوي. دا کار کېدای شي چې د وينې د زهري کېدو، د دانو د راختلو او پړسوب د رامنځته کېدو لامل شي. پردې سربېره د هيروينو کارول ټولنيز او اقتصادي زيانونه، ډول ډول فزيکي او رواني ناروغۍ رامنځته کوي. دلته د يو څو ناروغيو نومونه اخلو:

د ايدز او ژپري ناروغي، د زړه د ټکان لوړېدل، د وينې فشار لوړېدل، د سترگو کمزوري کېدل، د بدن د وزن ټيټېدل، د فزيکي وړتيا له منځه تلل، له خلکو گوښه کېدل، د حافظې کمزوري کېدل، د معدې کوچني کېدل، د بولي سيستم گډوډي، پر سخت نس ناستي اخته کېدل، د لټۍ او کمزورۍ احساس، له بزې او سترگو څخه د اوبو تلل، شهواني وړتيا له منځه تلل.

اخځليکونه:

د درملو او نشه يي توکو په اړه اساسي معلومات، د نوي کور او نوي ژوند د لسمې کليزې په وياړ.
د نشه يي توکو په زيانونو پوهېدل، د چاپ کال ۱۳۸۸

اتم لوست

د تدریس وخت : په اونی کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	پېژند پايه (خبرې اترې)	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - د خبرو کولو وړتیا به یې پیاوړې شي. - د پېژندپاڼې (تذکرې) پر ارزښت او اهمیت به پوه شي. - د اورېدلو مهارت به یې ښه شي. - د خبرو کولو ستونزې به یې لږې شي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د لوست د پای فعالیتونه به په یوازې سره ځواب کړای شي.	
د تدریس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، ځانگړی او ډله ییز درسي فعالیت	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	پېژندپاڼه (د تابعیت تذکره)، توره تخته، تباشیر، تخته پاک	
د ارزونې لارې او وسیلې	سوال او ځواب، څارنه او لیکلې ارزونه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام او روغې، د حاضرۍ اخیستل، په بېلا بېلو ښو د کورنۍ دندې کتنه او سمول	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځ ته کول	- ښوونکی زده کوونکو ته پېژندپاڼه ښيي او پوښتي یې: - دا کتابچه پېژنئ؟ - موږ دې کتابچې ته څه اړتیا لرو او ولې یې اخلو؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
- ښوونکی د پېژندپاڼې د ارزښت او اهمیت په هکله خبرې کوي او زده کوونکو ته د هغې د کارونې او اړتیا په اړه بشپړ معلومات ورکوي.	- زده کوونکي د پېژندپاڼې پر ارزښت او د اړتیا او کارونې په ځایونو یې ځانونه پوهوي.	
- ښوونکی زده کوونکو ته لارښوونه کوي، چې لوست د کتاب له مخې په کراره ولولي.	- زده کوونکي د کتاب له مخې لوست له ځانه سره لولي.	
- ښوونکی لوست په څو زده کوونکو لولي او پخپله ورسره د نوو کلمو په معنا او کارولو کې مرسته کوي.	- څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د نورو زده کوونکو په وړاندې لولي.	
- وروسته دوه، دوه تنه زده کوونکي په وارسره پورته کوي او لارښوونه ورته کوي چې د پېژند پانې په هکله خبرې وکړي.	- دوه، دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د پېژندپانې په اړه لنډې خبرې کوي.	

<p>- څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د تذکرې د کارونې د ځایونو او ارزښت په اړه خبرې کوي.</p> <p>- دوه، دوه زده کوونکي په درېو ډلو کې د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د لوست لومړۍ، دویمه او درېمه محاوره په خپلو منځونو کې عملي کوي.</p> <p>- یو، یو زده کوونکي د خپل څنگ زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم نورو زده کوونکو ته ورپیژني.</p> <p>- دوه، دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د لوست د بېلگې له مخې په خپلو کې خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم د لوست د پای فعالیتونه سرته ورسوي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست لندېز ته غوږ ږدي او د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وایي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده اخلي او په کورونو کې یې سرته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي څو زده کوونکي په وار د ټولگي مخې ته راغواړي او ورته وایي چې د تذکرې د کارونې د ځایونو او ارزښت په اړه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي په درېو ډلو کې دوه، دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي، چې د کتاب له لوست سم لومړۍ، دویمه او درېمه محاوره په وار سره تمثیل کړي.</p> <p>- ښوونکي به وار سره یو، یو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي او ورته وایي چې د خپل څنگ ملگری نورو ته معرفي کړي.</p> <p>- ښوونکي دوه، دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي چې د کتاب د لوست له لارښوونې سره سم په خپل منځ کې خبرې اترې وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې د وخت د موجودیت په صورت کې د لوست پاتې فعالیتونه پر زده کوونکو عملي کړي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لندیز بیانوي او له څو زده کوونکو څخه پوښتنې کوي.</p> <p>- ښوونکي په پای کې کورنۍ دنده ورکوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د هر هیواد اوسیدونکي د خپل ملي هویت د څرگندولو لپاره پیژندپاڼې لري، چې زموږ په گران هیواد کې د تابعیت د تذکرې په نامه یادېږي. په پیژند پاڼه یا تذکره کې بشپړ هویت، یعنې نوم، د پلار نوم، د نیکه نوم، د زېږېدو نېټه، ځای، ولسوالي، ولایت او د استوگنې ځای لیکل کېږي. دغه راز په تذکره کې د شخص ځانگړي نښې نښانې، لکه: ونه، د سترگو رنگ، وروځې او په څیره کې ښکاره نښې نښانې لیکل کېږي. په پیژند پاڼه کې د هغې د صدور نېټه، ځای، کال، د ثبت شمېره، ټوک، د پاڼې شمېره لیکل کېږي. سربېره پر دې پیژند پاڼه عمومي شمېره هم لري.</p> <p>پیژندپاڼه د یوه شخص هویت او ملیت څرگندوي. نوموړی شخص د هغه هیواد تبعه گڼل کېږي او د هیواد د نورو اوسیدونکو په څیر له ټولو مدني او شرعي حقونو څخه برخمن کېدای شي. د پیژندپاڼې لرونکی شخص د هیواد د اساسي قانون د اصولو له مخې کولای شي چې په هیواد کې د نافذو قوانینو په رڼا کې رسمي او شخصي دندې سرته ورسوي.</p> <p>اوس په پرمختللو هیوادونو کې د کمپیوټري پرمختللو سیستمونو په وسیله داسې پیژندپاڼې جوړوي، چې هېڅ ډول لاسوهنه پکې کېدای نشي.</p> <p>زموږ په هیواد کې لاتراسه پورې پیژند پاڼې کمپیوټري شوي نه دي، خو د کمپیوټري کولو لپاره یې هڅې روانې دي او کیدای شي چې ډیر ژر زموږ پیژندپاڼې هم په پرمختللي سیستم سره جوړې شي او د پیژند پاڼو د ناوړه کارونې مخه ونیول شي.</p>	

نهم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	د پښتو نثر مخينه (تاريخچه)	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>زده کوونکي به د لوست په پای کې لاندې موخې ترلاسه کړای شي .</p> <p>– زده کوونکي به د پښتو نثر د مخينې په باره کې معلومات ترلاسه او د نثر ډولونه به وپېژني.</p> <p>– د پښتو نثر تاريخي ځانگړتياوې به وپېژني.</p> <p>– د پښتو نثر پر ودې او پراختيا به پوه شي.</p> <p>– د پښتو نثر پر يوه ځانگړې دوره به څه وويلاي او وليکلاي شي.</p> <p>– د يو شمېر ليکوالانو په اړه به معلومات پيدا کړي.</p> <p>– د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي.</p> <p>– د متن د وروستۍ برخې فعاليتونه په خپلواک ډول ځواب کړای شي.</p>	
د تدریس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ځانگړي او ډله ييز کارونه	
د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتابونه، پخواني نثرونه، توره تخته، تباشير او تخته پاک	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي او تحريري ارزونه، سوال او ځواب او څارنيزه ارزونه	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	سلام او روغبړ، د حاضري اخيستل او د کورنۍ دندې کتل	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	<p>ښوونکي کولای شي، په دې او دې ته ورته نورو پوښتنو سره د زده کوونکو پام لوست راواړوي:</p> <p>د خلکو عادي خبرې په نظم وي که په نثر؟</p> <p>نثر له نظم سره څه توپير لري؟</p> <p>نثر په ژبه کې ډېر کارېږي که نظم؟</p>	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<p>– ښوونکي د نوي لوست په پيل کې لومړی د نثر او نظم د معنا او بيا د پښتو د نثر او نظم د لرغونتوب او د مسجع او روان نثر په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوي.</p> <p>– ښوونکي د لرغوني دورې د مشهورو کتابونو نومونه زده کوونکو ته اخلي.</p>	<p>– زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نيسي، د نظم او نثر پر معنا، د پښتو نظم او نثر پر لرغونتوب او د مسجع او روان نثر د مفهومونو په اړه ځانونه پوهوي.</p> <p>– زده کوونکي د پښتو ادبياتو د لرغونې دورې د نثر د کتابونو او د هغو د ليکوالو نومونه پېژني.</p> <p>– زده کوونکي د پښتو نثر د ودې پر څرنگوالي ځانونه</p>	

<p>پوهوي او لازم معلومات لاسته راوړي.</p> <p>- زده کوونکي د پښتو نثر د لیکونکو نومونه پېژني او بېلگې یې گوري.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي په مرسته او لارښوونه په ټولگي کې د یوې جریدې د جوړولو لپاره کار کوي، مسؤل چلوونکی او د کتنې پلاوی ورته ټاکي او د نوموړې جریدې یا خپرونې د خپرولو د مهال په اړه پریکړه کوي.</p> <p>- څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د متن یوه یوه برخه د ټولگي په وړاندې لولي.</p> <p>- څو زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د پښتو نثر په اړوند خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم په څو ډلو کې تنظیمېږي، د پښتو نثر پر یوې ټاکلې دورې خبرې کوي او د هرې ډلې استازی یې نورو ټولگیوالو ته اوروي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي او څو زده کوونکي د ټولگي په وړاندې دوه کسيزه مرکه کوي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست لټویز ته غوږ نیسي او که اړتیا وه، پوښتنې کوي او ځانونه پوهوي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده اخلي او په کورونو کې یې سرته رسوي.</p>	<p>- ښوونکي په لنډ ډول د پښتو نثر پر ودې او پراختیا خبرې کوي او لازم معلومات وړاندې کوي.</p> <p>- ښوونکي د پښتو نثر د لا ښې پېژندنې لپاره د پښتو لیکوالو نومونه او د نثر بېلگې وړاندې کوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې په ټولگي کې د پښتو ژبې یوه جریده جوړه کړي.</p> <p>- ښوونکي څو زده کوونکو ته لارښوونه کوي، چې د لوست یوه، یوه برخه د ټولگي په وړاندې ولولي.</p> <p>- ښوونکي څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي چې په خپله ژبه د پښتو نثر په اړه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکي په څو ډلو ویشي او لارښوونه ورته کوي چې هره ډله د پښتو نثر د یوې ځانگړې دورې ځانگړتیاوې وليکي او د ډلې استازی دې یې نورو ټولگیوالو ته واوروي.</p> <p>- ښوونکي په ټولگي کې د یوې په زړه پورې موضوع په اړه په څو زده کوونکو دوه کسيزه مرکه کوي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لټویز بیانوي او په بېلابېلو لارو زده کوونکي ارزوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته دنده ورکوي چې په کورونو کې د پښتو نثر د پرمختگ په اړه یوه مقاله وليکي او د بلې ورځې په پښتو ساعت کې دې ټولگیوالو ته واوروي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>پټه خزانه:</p> <p>پټه خزانه د پښتو ژبې د ادب له ډېرو مهمو او غوره کتابونو څخه شمېرل کېږي. دا کتاب د شاه حسین هوتک په هڅونه (۱۱۴۱-۱۱۴۲) هـ ق کلونو په اوږدو کې په کندهار کې محمد هوتک لیکلی دی. په پټه خزانه کې له دویمې هجري پېړۍ څخه تر (۱۱۰۰) هجري قمري کال پورې د پښتو ژبې د پنځوسو (۵۰) شاعرانو د حال شرحه او شعرونه پکې خوندي شوي دي.</p> <p>محمد هوتک: محمد هوتک د داود هوتک زوی، د قادرخان هوتک لمسی دی. محمد هوتک د شاه حسین هوتک د دربار له مشهورو ادبي او فرهنگي کسانو څخه گڼل کېږي او په مرغه کې اوسېده.</p> <p>تاریخ مرصع: داشرف خان هجري د زوی افضل خان خټک اثر دی.</p>	

پير روښان : د قاضي عبدالله زوی و، د پنجاب په جلندر نومي ځای کې زېږېدلی دی او خیرالبیان يې ترټولو اثارو مهم گڼل کېږي.

اضافي معلومات:

مخکې له دې چې د پښتو نثر په مخینه باندې وگرېږو، نو اړینه ده چې لومړی نثر وپېژنو. نثر څه شی دی؟ نثر د پوهانو په نظریه عربي کلمه ده، په لغت کې شیندلو، تیتولو او خپرولو ته وايي او په اصطلاح کې هغه وینا یا مفهوم لرونکې لیکنه ده چې له وزن، قافيې او ردیف څخه ازاد وي. نثر د جوړښت له پلوه په څو ډوله دی. مسجع نثر: هغه نثر ته وايي چې د یوې جملې وروستی کلمه د بلې جملې یا د فقرې له وروستی کلمې سره هم قافیه وي. لکه: «مرگ به ورشي و سړي ته نا گهانه، نشته د سړي په دنیا کې تل د تله مقام، گوره ددغې زمانې ادمیان، غواړي دنیا او هر چې پکې دي مشغول دي ډیر ادمیان. ځینې په کرلو یا په بازارگانۍ یا په پوونده گله یا... په نورو چارو مشغول کا ادمیان.»

د جملو په پای کې د ادمیان، ناگهان او بیا د ادمیان کلمې راغلي چې سجع لري، نوځکه مسجع نثر ورته وايي. مؤجز نثر: هغه نثر ته وايي چې دیوې جملې ډېرې کلمې د بلې جملې له ډېرو کلمو سره هم وزنه وي، خو هم قافیه نه وي، لکه: «يو ځان شرموي بل قام شرموي. ښه نوم دې د ځان، بد نوم دې د قام.»

مرسل نثر: هغه نثر ته وايي چې په کلمو او جملو کې يې د وزن او قافيې هيڅ قيد نه وي یا هغه نثر ته وايي چې کلمې يې د ورځني ژوند خبرې اترې وي چې خلک يې په مطلب ژر پوه شي.

د پټې خزانې په حواله د پښتو ژبې لومړنی نثري اثر "سالو وږمه" گڼل کېږي. سالو وږمه د ابومحمد هاشم ابن زید سرواني اثر دی. نوموړی په (۲۲۳ هجري قمري) کې زېږېدلی دی. نوموړي سالو وږمه د دریمې هجري پېړۍ په شاوخوا کې لیکلې ده، خوله بده مرغه ددې کتاب په اړه اوس په واک کې څه شی نه لرو، یوازې نوم يې د نورو کتابونو په وسیله ترموږه رارسیدلی دی. په دریمه ادبي دوره کې موږ له ابومحمد هاشم ابن زید سرواني څخه وروسته د سلیمان ماکو په نامه یو بل پوخ نثر لیکونکی پېژنو. سلیمان ماکو د (۶۰۰ هجري قمري) کلونو په شاوخوا د کندهار په ارغستان کې ژوند کاوه. نوموړي یو کتاب لیکلی و چې نوم يې پرې تذکرة الاولیاء کیښود. په تذکرة اولیاء کې د پښتنو اولیاوو او عارفانو د ژوند پېښې او ویناوې راټولې کړي دي، خو له بده مرغه دا اثر هم په بشپړ ډول په واک کې نشته. یوازې د سرخوپانې يې تر موږه رارسیدلې دي. دا کار په ادبي څېړنو کې له ستر ارزښت او اهمیت څخه برخمن دی. د سلیمان ماکو نثر د جوړښت له پلوه ساده، خو ډېر پیچلي ترکیبونه او سخت لغتونه، نه دي کارول شوي او جملې يې هم لنډې دي. لیکلی نثري اثر يې په لاس کې نه لرو، خو محمد هوتک د پټې خزانې لیکوال موږ ته د شیخ کټه د "لرغوني پښتانه"، د محمد بن علي بستي "د تاریخ سوري"، د ملایار د "تحفة الصالحين" او نورو نومونه اخلي. همدارنگه اخوند درويزه په تذکرة الابرار ولاشرار، شیخ میرداد خیل په تاریخ افغانه، خوشحال خان خټک پخپلو اشعارو او جیمز ډارمستېر د پښتونخوا د شعرهارو بهار کې د "شیخ ملي دفتر" په نامه د یو لیکل شوي اثر یادونه کوي چې په نهمه هجري پېړۍ کې لیکل شوی دی. دا اثر او همدارنگه هغه نور اثار چې په پټه خزانه کې ترې یادونه شوې ده، تراوسه نه دي ترلاسه شوي، ځکه يې د نثر د څرنگوالي په اړه چوپه خوله پاتې کېږو. له لسمې هجري پېړۍ وروسته د پښتو ادب وده او پرمختیا په بېلا بېلو پړاوونو کې مطالعه کولای شو.

په لومړي پړاو کې بايزيد په پښتو ادب کې د مسجع نثر د بنسټ ایښودونکي په توگه پېژنو. له پيروانو پرته يې مخالفین هم پر لاره تللي دي. په ځانگړې توگه مسجع نثر په پښتو کې عام شوی او پرمختگ يې کړی دی چې د مسجع نثر ترټولو ښې بېلگې د بايزيد خیرالبیان او د اخون دروېزه مخزن الاسلام گڼلې شو.

ددې دورې په دويم پړاو کې د خوشحال خان خټک په مشرۍ دده د کورنۍ د ساده نثر ليکلي او يا ژباړلي اثار د يادولو وړ دي. دا کار د پښتو ادب د ودې او پراختيا په بهير کې ارزښتناک رول لري. د خوشحال خان "بياض" تر نثرونو سربيره چې بېلگې يې "تاريخ مرصع" خوندي کړي، دستارنامه، د عبدالقادر خان خټک "گلدسته د سعدي د گلستان پښتو ژباړه، د گوهر خان خټک ژباړلی قلب السير، د افضل خان خټک تاريخ مرصع او کليله دمنه د عيار دانش پښتو ژباړه ددې دورې د نثر د يادولو وړ کتابونه دي. د هوتکو د پير د پښتو ادبياتو پرمختيا يوه زرينه دوره بلل کيږي. په دې دوره کې پښتو نثر خټک او کوتلي گامونه پورته کړي دي. د ملا نورمحمد غلجي اثر "نافع المسلمين" چې د مخزن الاسلام په سبک په مسجع نثر ليکل شوی او ددې ترڅنگ پټه خزانه د ساده او روان نثر غوره بېلگې گڼلې شو.

د لوی امپراتور، احمدشاه بابا د واکمنۍ او وروسته دده د کورنۍ د واکمنۍ پر مهال نثر ښه په زړه پورې پرمختيا موندلې ده. د عبدالله فتاوی احمدشاهي، د خان العلوم د احمدشاه بابا د اشعارو پښتو شرحه، د پيرمحمد کاکړ معرفه الافغاني او نور ددې دورې نثري اثار د بېلگې په توگه يادولی شو. د پښتو ادب د دويمې يا منځنۍ ادبي دورې د دريم پړاو په وروستيو کې د نوي ادب د ايجاد لارې جاري برابرې شوي دي. د دې دورې ليکوالو او شاعرانو ساده ولسي محاورې ته نژدې لاره خپله کړې ده او د پخواني مسجع نثر پر خلاف يې عام فهمه او کليوالي ولسي اصطلاحات، محاورې او متلونه هم پخپلو نثري ليکنو کې کارولي او هڅه يې کړې، داسې اثار وليکي چې هغه د خلکو د پوهاوي وړ او د خلکو په ژبه وي. ددې ډول اثارو په ډله کې د بېلگې په توگه د نورمحمد نوري افغاني "غنچه روه" د مولوي احمد گنج پښتو، ادم خان او درخاني. د ميراحمدشاه رضواني "شکرستان افغاني" او "بهارستان افغاني" د ميحاسب گل کاکا خيل ژباړلی ناول "نقش نگين" او د ميامحمد ژباړلی ناول "توبه النصوح" ددې پړاو د غوره نثرونو بېلگې دي. په اوسنۍ معاصره دوره کې پښتو پراختيا موندلې د ساده او ژورناليستيکي نثرونو ترڅنگ نوي هنري ادبي ژانرونه هم په پښتو ژبه او ادب کې دود شوي چې ترننه پورې يې د ودې او پرمختيا يون په چټکۍ سره روان دی.

اخځليکونه:

د نثري ادب ډولونه (ژانرونه)، ليکوال خيرونال سيدمحی الدين هاشمي
د پښتو ادبياتو تاريخ، لرغونې اومنځنۍ دوره. لومړی ټوک، دويم چاپ. ليکوال سرمحقق زلمی هېواد مل

لسم لوست

د تدریس وخت : په اونی کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطالبونو سرلیکونه	د مطالبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	شعر	
د زده کړې پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړای شي: _ زده کوونکي به د شعر په معنا او مفهوم وپوهېږي. _ د شعر په لوست کې به له بېلابېلو تعریفونو سره بلد شي . _ د شعر په هکله به خپل نظر وویلاي شي. _ د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. _ د لوست وروستي فعالیتونه به په خپلواک ډول ترسره کړای شي.	
د تدریس لارې	لوستل، لیکل، ویل او انفرادي او ډله ییز فعالیت	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	تخته، تباشیر، کتاب او د شعرونو کومه ټولگه	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفا هي، تحریري اود یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، د ټولگي تنظیم، د حاضری-اخیستل، د کورنۍ دندې کتل د تیر لوست ارزونه، د تیر او نوي لوست ترمخ تړاو	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي د لوست له پیل څخه مخکې لاندې پوښتنې کوي: _ هغه کلام چې د اوریدونکي احساسات راوپاروي په څه نوم یادېږي؟ _ د شعر او نثر ترمخ توپیر څه شی دی؟	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<p>_ ښوونکي د شعر په اړه زده کوونکو ته هر اړخیز معلومات ورکوي، د نثر او نظم پر مفهوم یې پوهوي او له زده کوونکو څخه پوښتنه کوي، که د چا کوم پښتو شعر یا لنډۍ زده وي، په وار دې نورو ټولگیوالو ته ووايي.</p> <p>_ ښوونکي د تخلیقي او تحقیقي ادب په اړه زده کوونکو ته معلومات وړاندې کوي. د تخلیقي او تحقیقي ادب بېلگې ورته وایي.</p> <p>_ ښوونکي زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې په وار سره د کتاب له مخې لوست ولولي.</p> <p>_ ښوونکي له زده کوونکو سره په کتاب کې د شعرونو د راغلو دوو بېلگو په لوستلو او د مفهوم په اخیستلو کې مرسته کوي. بیا څو زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې نوموړي شعرونه د نورو ټولگیوالو په</p>	<p>_ زده کوونکي د نثر او نظم په توپیر ځانونه پوهوي، شعر پېژني او د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي. که کوم شعر یا لنډۍ یې زده وي، د نورو هم ټولگیوالو په وړاندې یې وایي.</p> <p>_ زده کوونکو ځانونه پوهوي چې تخلیقي او تحقیقي ادب څه ته وایي، د هر یوه بېلگې پیدا کوي او له ښوونکي سره پرې خبرې کوي.</p> <p>_ څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د کتاب له مخې لوست لولي.</p> <p>_ زده کوونکي په کتاب کې د دوو شعرونو بېلگې لولي او پر مفهوم یې ځانونه پوهوي. وروسته څو زده کوونکي له لارښوونې سره سم هغه د ټولگیوالو په وړاندې لولي.</p>	

<p>- خو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم یو یه دوه بیتونه په نثر اړوي.</p> <p>- زده کوونکي د خپلې خپرونې لپاره، چې نوې یې جوړه کړې، دوه، درې شعرونه پیدا کوي.</p> <p>- زده کوونکي د ولسي شاعر ملنگ پر ژوند ځانونه پوهوي او له هېواد، حق او حقیقت سره د هغه د مینې او ژور احساس په اړه معلومات پیدا کوي.</p> <p>- خو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولګي مخې ته راځي او دوه، دوه تنه په خپلو کې مرکه کوي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست لندیز ته غوږ نیسي او د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وایي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده اخلي او په کورونو کې یې سرته رسوي.</p>	<p>وړاندې په سم ډول ولولي.</p> <p>- ښوونکي یو، دوه زده کوونکي راغواړي او د نوموړو شعرونو یو، یو بیت ورته وایي چې په نثر یې واپړوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته د ملنگ جان او د هغه د حماسي شعرونو او هېوادنۍ مینې په اړوند معلومات وړاندې کوي.</p> <p>- ښوونکي دې خو زده کوونکي د ټولګي مخې ته راوغواړي چې دوه، دوه زده کوونکي په خپلو کې مرکه وکړي.</p> <p>- ښوونکي لوست په لندیز سره زده کوونکو ته تکراري او په څو پوښتنو یې ارزونه کوي.</p> <p>- ښوونکي د هرې ورځې له لوست سره سم زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکوي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>هنر: د غږونو، کلمو، شکلونو، حرکاتو یا نورو عناصرو داسې شعوري تولید او منطقي ترتیب ته وایي چې د اوریدونکو او یا لوستونکو احساسات راوپاروي .</p> <p>ادب: په الفاظو او کلمو کې د یو ولس د افکارو او غوښتنو عالي افاده ده چې د ودې ارګانیک دوام یې مهم خصوصیت ګڼل کېږي .</p>	
<p>اضافي معلومات:</p> <p>په ټولیز ډول کلام یا خبرې کول په دوه ډوله ویشل کېږي: یوه ته یې نثر او بل ته یې نظم وایي. نظم وزن او قافیه لري او نثر یې نه لري. شعر د هغو لطیفو او نازکو احساساتو او تخیلاتو زیږنده ده چې د موزونو او رنگینو الفاظو په جامه کې راوړل شوي وي. د ځینو پوهانو په نظر شعر عربي کلمه ده، هغې سنجول شوې ادبي وینا ته ویل کېږي چې د ویونکي د عواطفو او خیالاتو ښکارندوی وي. شعر په هره ژبه کې د رمز، اشارې، کنایې، تخیل او سمبول ښکلی، هنري، عاطفي، غیر معمولي انځوریز کلام دی. شعر هغه خزانه ده چې د خوندورو کلمو او هنري ارزښت په چوکاټ کې راګیر شوی وي او بشپړه معنا یې یوازې د شاعر په زړه کې وي.</p> <p style="text-align: center;">***</p> <p>ملنگ جان په (۱۲۹۳ لمريز) کال د ننگرهار ولایت د بهسودو په چمیار کلي کې د ملک عبدالشکور په کور کې زیږېدلی، کورنی نوم یې محمد امین و. وروسته بیا امین جان شو. د ژوند درېم پسرلی یې لانه و بشپړ کړی چې پلار یې له نړۍ څخه سترګې پټې کړې. ارواښاد ملنگ جان د ننگرهار د اوسنیو شاعرانو په ډله کې یو وتلی ولسي شاعر دی، په پنځلس کلنۍ یې کې د شعر په ویلو پیل کړی. همېشه یې د ملي سندرو په ویلو سره شعر او شاعری توده ساتلې وه. که څه هم ملنگ جان نالوستی و په اشعارو کې یې داسې کیفیت پروت دی چې ویو نكي ته دخپل ذوق او احساس په کچه ښه ښه خوندونه وربښي. ملنگ جان د شعر په ټولو ډولونو کې ښه برلاسي درلوده. له بده مرغه مرګي دغه خوږ ژبی او ولسي شاعر پر پښتني او افغاني ټولنې ونه لور او په (۱۳۳۶ لمريز) کال د کابل - جلال اباد په لویه لاره، په لته بند کې د یوې ترافیکي پېښې له امله له خپل کوچني زوی، دواجان سره یوځای له دې فاني نړۍ څخه سترګې پټې کړې. د اشعارو یو ښکلی دیوان لري چې خوږې نغمې نومېږي.</p>	

يوولسم لوست

د تدريس وخت: په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	د پښتو ادبياتو دويمه تاريخي دوره	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخو ته ورسېږي: - زده کوونکي به د پښتو ادبياتو د تاريخي دورو په لړ کې دويمه تاريخي دوره به وپېژني او د هغې په اړه به معلومات پيدا کړي. - ددغې دورې د اثارو پر ځا نگرېتياوو به پوه شي او شاعران او ليکوال به يې وپېژني. - د پښتو ادبياتو د دويمې يا منځنۍ دورې بېلا بېل مهم پړاوونه به وپېژني. - د پښتو ادبياتو پر پرمختيايي بهير به پوه شي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست د پای برخې فعاليتونه به په خپلواک ډول ځواب کړای شي.	
د تدريس لارې چارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ځا نگرې او ډله ييز کارونه	
د تدريس وسيلې او مرستندوي توکي	درسي کتابونه، پخواني ديوانونه، توره تخته، تباشير او تخته پاک	
د ارزونې لارې وسيلې	شفاهي ارزونه، سوال او ځواب، څارنيزه ارزونه او ليکنۍ ارزونه	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	احوال پوښتنه، د حاضري-اخيستل او د کورنۍ دندې کتل.	۴ دقيقې
د انگېزې د رامنځته کول	زده کوونکو ته د ادبي تاريخي دورو د وېش په څرنگوالي او په دې اړوند د يو، دوه پوښتنو له لارې د زده کوونکو پام نوي لوست ته اړول کيږي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
- ښوونکي له څو زده کوونکو غواړي چې د ادبياتو د تاريخي دورې په اړه خپل معلومات له نورو سره شريک کړي. - ښوونکي زده کوونکو ته وايي چې ولې د يو شمېر افغاني ليکوالو اثار زموږ په لاس کې نشته او يوازې نومونه يې راپاتې دي. - ښوونکي د پښتو ادبياتو د منځنۍ دورې څلور مهم پړاوونه، ددې دورې ليکوال، د هغوی اثار، د هغوی د	- درې تنه زده کوونکي د ښوونکي په مرسته خپل نظر وړاندې کوي. - زده کوونکي ښوونکي ته غوږ نيسي او د پردېو يرغلونو، د افغانانو خپلمنځي جگړو او بې پروايۍ په څېر نور لاملونه پېژني چې د زياترو ليکلو ادبياتو د له منځه تگ لامل شوي دي. - زده کوونکي د پښتو ادبياتو په دويمه دوره کې څلور مهم پړاوونه، د هر پړاو ځانگړتياوې، شاعران او ليکوال او د هغوی اثار او ليکنې پېژني او ځانونه پرې	

پوهوي.	اثارو د محتوا ترمنځ توپیر او د شعر او لیکوالۍ
- زده کوونکي په پښتو نثر کې مسجع نثر او په هغه پیر	پرمختیایي بهیر زده کوونکو ته تشریح کوي.
کې د هغې اړتیا پېژني او د پښتو ادبیاتو پر ودې ځانونه	- ښوونکي د پښتو نثر څرنگوالی (مسجع او روان
پوهوي.	نثرونه) او په دویمه دوره کې د هغې د ودې په
- زده کوونکي پښتو ادبیاتو ته د خوشحال خټک او د هغه	څرنگوالي زده کوونکي پوهوي.
د کورنۍ د ستاینې وړ خدمتونه پېژني او د هوتکیانو په	- ښوونکي په دویمه دوره کې پښتو شعر او نثر ته د
دربار کې د پښتو ژبې د ودې په اړه معلومات پیدا	خوشحال خټک او د هغه دکورنۍ پر خدمتونو
کوي او پټه خزانه او د هغې ارزښت پېژني.	اوهمدارنگه د هوتکیانو په دربار کې د پښتو ژبې په
- زده کوونکي ځانونه پوهوي چې یوه تاریخي ادبي دوره	ودې رڼا اچوي او له بېلگو سره یې روښانوي.
له بلې هغې څنگه بېلېږي.	- ښوونکي د ادبي تاریخي دورو د وېش او یو له بل
- زده کوونکي په وار لوست لولي او د اړتیا په صورت	څخه د جلاکېدو په څرنگوالي زده کوونکو ته
کې پوښتنې کوي.	معلومات ورکوي.
- زده کوونکي د لوست لنډیز ته غوږ ږدي او د دویمې	- ښوونکي نوی لوست په وار پر زده کوونکو لولي او
ادبي دورې د ځانگړتیاوو، شاعرانو، لیکوالو او د	پخپله ځای ځای د راغلو موضوعگانو په اړه معلومات
هغوی د اثارو په اړه خپل معلومات بشپړوي او ډاډ تر	وړاندې کوي.
لاسه کوي چې د لوست په مفهوم پوه شوي دي.	- ښوونکي په لنډ ډول د پښتو ادبیاتو په دویمې تاریخي
- دوه زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د ټولگي	دورې، لیکوالو، شاعرانو او د هغوی په اثارو خبرې
منځې ته راځي او د ادبي تاریخي دورو په اړه لنډې	کوي او لوست رانغاړي.
خبرې کوي.	- ښوونکي دوه زده کوونکي د ټولگي منځې ته راغواړي
- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم ځانونه په	او ورته وایي چې په وار سره د پښتو ادبي تاریخي
ډلو کې تنظیموي. د هر پړاو پر ځانگړتیاوو خبرې	دورو په اړه لنډې خبرې وکړي.
کوي، د لیکوالو او شاعرانو نومونه لیکي او بیا دې د	- ښوونکي زده کوونکي پر څلورو ډلو ویشي. هرې ډلې
هرې ډلې استازی د نورو په نمایندګۍ د ټولگي په	ته دنده ورکوي، چې په ترتیب سره د دویمې دورې له
وړاندې بیان کړي. ټول زده کوونکي دې په بحث کې	څلورو پړاوونو څخه په یو پړاو بحث وکړي، د هر
برخه واخلي.	پړاو ځانگړتیا وڅیړي، لیکوال او شاعران یې په گوته
- دوه، دوه زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د	کړي، د لیکلو اثارو نومونه یې واخلي او بیا دې د
ټولگي منځې ته راشي او د خپلې خوبنې په یوې	هرې ډلې استازی د نورو په وړاندې ولولي.
موضوع دې لنډې خبرې وکړي.	- ښوونکي دې دوه، درې زده کوونکي د ټولگي منځې ته
- یو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د پټې	راوبولي چې د خپلې خوبنې پر یوې موضوع د پخوا
خزانې په ارزښت خبرې کوي.	په خبر یو، دوه دقیقې خبرې وکړي.
- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم په فعال	- ښوونکي دې یو زده کوونکي راوغواړي چې د پټې
ډول د لوست د پای فعالیتونو په ځوابولو کې ونډه	خزانې د ارزښت په اړه معلومات وړاندې کړي.

<p>اخلي.</p> <p>زده کوونکي کورنۍ دنده اخلي او په کورونو کې يې ليکي. هڅه دې وکړي چې ليکنه يې ښه، روانه او په زړه پورې وي. توپير نه کوي که لنډه هم وي، خو بايد منطقي تړاو ولري او مفهوم څرگند کړي.</p>	<p>– ښوونکي دې د لوست د پای فعاليتونه په وار پر زده کوونکو عملي کړي او پخپله دې د اړتيا په وخت کې لارښوونه او مرسته وکړي.</p> <p>ښوونکي دې زده کوونکو ته په لومړيو دوو ساعتونو کې له لوست وروسته پخپله خوښه او په درېم ساعت کې د لوست د پای کورنۍ دنده ورکړي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>بايزيد روښان د عبدالله زوی و. د مغلو په وړاندې يې مبارزه کړې. د خيرالبيان د کتاب ليکوال دی. قلمي نسخه يې د جرمني د تيوبينگن په کتابتون کې خوندي ده.</p> <p>ارزاني: د پيروښان مريد و. د برهان زوی دی. د شعر ديوان لري. په فارسي او هندي ژبه هم شعرونه لري. اخوند درويزه په تذکرة الابرار نومې کتاب کې د ارزاني يادونه کړې ده.</p> <p>علي محمد مخلص: د ميرزاخان انصاري ملگری و. د بايزيد روښان نيمگړي حال نامه يې پوره کړې ده. تر روښان وروسته يې د هغه د کورنۍ احوال ورزيات کړي. په ۱۰۲۹هـ ق کال کې هند ته تللی او د هند په رشيدآباد کې استوگن شوی و.</p> <p>اخوند درويزه: د اخوندگدا زوی و. د زر (۱۰۰۰) هجري په شاوخوا کې يې ژوند کاوه. قبر يې د پيښور په هزارخاني کې دی. د پير روښان د عقيدې مخالف و. روانه شاعري يې کړې او د مخزن الاسلام د کتاب ليکوال دی.</p> <p>مسجع نثر: مسجع يا قافيه لرونکی نثر دی، چې وروستۍ کلمې يې د قافيو په ډول کارول شوې وي.</p> <p>قطعه: مطلع او مقطع نه لري. کله چې د کوم شعر د سر او پای مسره ولوړي، نو بيا قطعه ورته وايي.</p> <p>مربع: دوه بيتيز وي. په سر کې څلور بيته يو ډول قافيه لري. بيا وروسته درې بيته يو ډول قافيه لري. وروستۍ نيم بيتۍ يې د لومړنيو څلورو بيتويو خيږ قافيه لري.</p> <p>مخمس: د مخمس هر بند پنځه بيته لري. د لومړيو پنځو بيتونو قافيه يې يو ډول وي. بيا وروسته د څلورو بيتونو قافيه يې يو ډول وي او د پنځم بيت قافيه د لومړي بند په خيروي.</p> <p>نورنامه: داخوند ميا داد اثر دی.</p> <p>يارمحمد هوتک د کندهار له علماوو څخه و، په منطق او فقه کې يې شهرت درلود. د شاه حسين هوتک استاد و.</p> <p>فوايد الشريعت: د اخوندقاسم پاپينې اثر دی. د اخوند درويزه پيرو و. د مخزن په سبک د فقهي مسايل پکې راغلي دي.</p> <p>واصل روښاني: د روښاني لړۍ يو نوميالی شاعر دی. د شعر ديوان لري. ژوند يې تر ۱۰۵۸هـ ق پورې يقيني دی.</p> <p>خواجه محمد: په قوم بنگېښ او د خوشحال خان د وخت شاعر او قصيده ويونکی دی.</p> <p>کريمداد بنگېښ: د پښتو ديوان لرونکی شاعر دی. په پښتو او فارسي ژبو يې شعرونه ويلي دي. د هند په فرخ اباد کې اوسيدلی او ژوند يې تر ۱۰۵۶هـ ق پورې باوري دی.</p> <p>دولت لواني: نوم يې دولت الله لواني. او په دولت لواني مشهور دی. شاعر او د ديوان لرونکی دی. ژوند يې د ۱۰۰۰هـ په شاوخوا کې اټکل شوی دی.</p> <p>قادر داد: د محمد زمان زوی، د پيرداد لمسی، د کمال الدين کړوسی او د پير روښان کودی دی. شاعر دی او قصيدې لري.</p>	

اضافي معلومات:

دمخه ټولو ليکل شوو اثارو ته ادبيات ويل کيدل، خو د وخت په تيريدو او له څيرنو وروسته د اثارو او ليکنو لپاره ځانگړي جلا شوې. يوازې هغه اثار د ادبياتو تر چوکاټ لاندې راغلل، چې پکې هنري ارزښتونه موجود وي او تخيل او عواطفو ته پکې ځای ورکړل شوی وي. ادبيات پر يو ځانگړي خط روان نه وي. د ټولنې بيلابيل عوامل ورباندې اغيز کوي او د هغو عواملو تر اغيز لاندې پکې بدلون راځي. له دې امله د هر هيواد ادبيات په دورو ويشل کېږي. او هره دوره ځانگړي خصوصيات لري.

له دې امله ويلای شو چې د يوې دورې ادبي اثار له بلې سره توپير لري او يوه له بلې څخه اغيزمنه وي. په دې معنا چې يوه له بلې څخه را زېږي. په يوه دوره کې د بلې لپاره شرايط را منځته کېږي او په هره نوې دوره کې نوې ځانگړنې وي او د تيرې دورې ځانگړنې تر ډيره هم پکې روانې وي.

دمخه مو وويل چې ادبي دورې په هر هيواد کې په جلا ډول ډلبندي کېږي. د بيلگې په ډول په ځينو هيوادونو کې د شاهانو د کورنيو، په ځينو کې د تاريخونو او په ځينو کې د تاريخي پيښو له مخې جلا کېږي. له دې امله دهر هيواد ادبي تاريخ په دورو ويشل کېږي او هره دوره ځانگړي خصوصيات لري.

د ادبي تاريخ په څيرلو کې يو څيړونکی مجبورېږي تاريخي پيښو ته ورننوزي او د هغوی دننه د ادب دورې وټاکي. دا کار ستره ستونزه بللای شو، ځکه د څيړونکو نظريو له بله توپير لري او هرڅوک يې په خپله خوښه ټاکي. دا کار بايد ونشي او څيړونکي په دې کې شخصي ذوق داخل نه کړي.

ارواښاد محمد صديق روهي ليکي، ادبي تاريخ د ادبي جريانونو تاريخ دی. کله چې يو ادبي مکتب خپل ځای بل ته خوشي کوي، د ادب تاريخ بله دوره پيلېږي. ادبي مکتبونه له ټولنيزو، اقتصادي او سياسي پيښو سره اړه پيدا کوي. کله ناکله ادبي دورې د تاريخ د سترو پيښو او د پاچاهانو د کورنيو له مخې جلا شوي وي.

محمد صديق روهي په دې هکله (د پښتو ادبياتو تاريخ) په نامه کتاب کې اشاره کوي، وايي: که چېرې د شاهانو د کورنيو په اساس دورې وويشل شي، نو د ادبي سبکونو يا ژانرونو له تحليل سره مرسته نشي کولای. ځکه دا د کوم پاچا په امر او حکم منځته راتلای نشي. دغه راز موږ ادبي دورې د تاريخونو په اساس هم نه شو ټاکلی، ځکه تاريخونه ثابت وي، حال دا چې پر ادبي خواوو د نوو اغيزو رامنځته کېدل مجرد او ثابت نه وي او يو دم د خرمپرې په څير سر نه راپورته کوي.

که چېرې د ادبي تاريخ دورې د سياسي، اقتصادي او اجتماعي دورو په اساس وويشل شي، ديوې ادبي دورې دننه نور زيات ادبي جريانونه رامنځته کېږي. د مثال په توگه د پانگوالۍ په دوره کې زيات ادبي مکتبونه راپيدا شوي دي، نو د يوې تاريخي دورې تر سرليک لاندې ټول ادبي جريانونه مطالعه کولای شو.

موږ په پښتو ژبه کې هم دورې په بيلا بيلو برخو ويشل شوي دي:

پوهاند حبيبي د پښتو ادب دورې په څلور برخو ويشلي دي:

لومړۍ دوره يې تر اسلام دمخه بللې ده. دويمه يې د اسلام له پيل څخه تر ۱۰۰۰ هـ پورې، درېمه يې له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۳۰۰ هـ ق پورې او څلورمه يې له ۱۳۰۰ هـ ق راوروسته.

پوهاند رښتين لومړۍ دوره له ۱۰۰ څخه تر ۸۰۰ پورې، دويمه يې له ۹۰۰ هـ ق څخه تر ۱۱۰۰ هـ ق پورې، درېمه يې له ۱۱۰۰ - ۱۲۵۰ هـ پورې څلورمه يې له ۱۲۰۰ څخه تر ۱۳۵۰ هـ پورې بللې ده.

د روحي صاحب په اند هره دوره پراوونه لري. يوه دوره لا پای ته رسيدلې نه وي، چې سبکونه او ژانرونه او نور ادبي جريانونه پکې رامنځته کېږي.

پر څلورو دورو د ادبي تاريخ ویشل:

لرغونی دوره: په هغې کې قبیلوي نظام دی. له امیر کپور نه د بایزید روښان تر منځته راتگ پورې. په ۱۶ پېړۍ کې د هغه وخت د مغولي سلطنت په زمانه کې په ادبیاتو کې بدلون راغی. د لمانځنو، ویاړنو او ویرونو موضوعات رامنځته شول. منځنۍ دوره له ۱۶ میلادي پېړۍ څخه تر شلمې پېړۍ پورې رسیږي. په دې دوره کې سیاسي او ایدئولوژیکي مبارزه پیل کیږي. میا روښان رامنځته کیږي، د خټکو مبارزې پیلیږي. خوشحال خټک پښتو ادبیات د مضمون، شکل او قالب له مخې غني کړل، لکه مثنوي، غزل، قصیده، رباعي او مخمس په ادبي اثارو کې زیات شول. د منځنۍ دورې ادبیاتو له پخوانیو دورو سره د شکل او مضمون له مخې توپیر پیدا کړ. معنوي صنایع او تخیلات رامنځته شول. د حمید او کاظم شیدا په څیر نازکخیال شاعران په کې رابښکاره شول. په منځنۍ دوره کې درې پړاوونه، فکري، سیاسي او هنري رامنځته شول. فکري د بایزید روښان، سیاسي د خوشحال خان او هنري د رحمان بابا، حمید مومند او حنان بارکزی او نور.

اوسنۍ دوره د شملې پېړۍ له دویمې لسیزې څخه پیلیږي. دا دوره یو خپل انکشاف نه کوي. په دې دوره کې هم یو شمېر پړاوونه رامنځته کیږي. د روانې، وینبیا او اوبښتون پړاوونه او څلورم د سمون پړاو بللی شو. د مضمون او محتوا له مخې په اوسنۍ دوره کې نوي فکري او سیاسي تمایلات او نور هنري متودونه، نوي ادبي ژانرونه، لکه: ناول، لنډه کیسه، نوی شعر، طنز او داسې نور رامنځته کیږي.

د شملې پېړۍ په لړ کې د روښانتیا په پړاو کې چې شرایط برابر شول، فابریکې جوړې شوې او په فرهنگ کې بدلونونه رامنځته شول، ښوونځي جوړ شول او ښځینه ښوونکې استخدام شوې (افغانستان در مسیر تاریخ) د روښانتیا پړاو: ادبي جریان له خپل پخواني چوکاټ څخه ووت. پوره رسالت یې په غاړه واخیست. ادبیات د زیار او زحمت د روښانولو لپاره وکارول شول، ولس وپېښ شو او د استبداد پر خلاف مبارزه پیل شوه.

پدې پړاو کې د افغانستان د علومو او تکنالوژۍ خواته مخه شوه او ملي وحدت را ټینګ شو. پدې دوره کې عیني او ذهني شرایط برابر شول. فابریکې جوړې شوې او د ژوندانه د اړتیاوو د پوره کولو لپاره د تولیداتو د رامنځته کولو په برخه کې گامونه پورته شول، لکه: مطبعه، روغتون، موټرونه، فوتوگرافي ماشینونه، سړکونه، فابریکې، ودانۍ، پلونه، ویالې اوداسې نور. دا هرڅه د عصري ژوندانه نښې دي، په ژوندانه کې په بدلون سره په ادبي خواوو کې هم بدلون رامنځته شو. ادبیات د ملي ارمانونو د سرته رسیدو لپاره را وځلیدل. ادبي جریانونه له خپل ادبي دودیز ارزښت نه ووتل، معاصر ادب رسالتمن او ژمن شو. په هیواد کې د نیمگړتیاوو د له منځه وړلو لپاره روښانفکران رامنځته او مبارزه یې پیل شوه. د سراج الاخبار په جریده کې لیکنې پیل شوې. په همدې وخت کې په لره او بره پښتونخوا کې په پښتو ادب کې نوي ژانرونه پیل شول. په کوزه پښتونخوا کې راحت زاخیلی، عبدالاکبر اکبر او نور او دلته په بره پښتونخوا کې محمود طرزي، مولوي صالح محمد کندهاری په څیر لیکوال رامنځته شول، ددغه وخت د ادبیاتو سوژه هیواد پالنه، خپلواکي غوښتنه، د فساد رټل، علومو او تکنالوژي ته مخه، د ملي وحدت ټینګول او عصري ژوند ته مخه کول، د استثمار پر خلاف حرکت او نور وو. د روښانتیا د پړاو مهم لیکوال مولوي صالح محمد کندهاري. (په کندهار کې زیږیدلی په کندهار کې د پښتو ژبې استاد او د اثارو لیکوال دی) غلام محی الدین افغان (د عبدالرشید زوی په کندهار کې زیږیدلی دی)، عبدالعلي مستعني او نور دي. مستعني د ملا رمضان زوی دی، په خټه هوتک دی، کورنۍ یې له کندهار نه وردگو ته راغلي وه او په وردگ هم مشهور دی. په پښتو یې شعرونه ویلي دي.

اخځلیک:

— کانديد اکادميسن سرمحقق محمد صديق، روهي. د پښتو ادبياتو تاريخ، معاصره دوره.

دولسم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	د ناروغ پوښتنه (خبرې اترې)	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - زده کوونکي به د ناروغتيا لاملونه وپيژني. - د خپل مسلمان ناروغ ورور د پوښتنې په ارزښت به پوه شي. - له ناروغۍ څخه د وقايي لارې چارې به زده کړي. - نوې کلمې او د نوو جملو د جوړولو چل به زده کړي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - په يوازې توگه به دلوست د پای فعاليتونه سرته ورسولای شي.	
د تدريس لارې	مرکه، لوستل، ليکل، اوريدل، پوښتنې او ځوابونه، ډله ييز کار او يوکسيز کار	
د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک اوتبا شير	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه اود ښوونکي د يادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضری- اخيستل، د ټولگي تنظيم او د کورنۍ دندې کتل،	۴دقيقې
د انگېزې رامنځته کول	له يو څو زده کوونکو څخه د تير لوست په پوښتنې د ناروغۍ د زيان او د هغې د پيداکېدو د لاملونو په اړه له زده کوونکو سره د خبرو اترو له لارې دې په نوي لوست پيل وشي.	۶دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵دقيقې
- ښوونکی دې د تدريس له لومړيو فعاليتونوڅخه وروسته د زده کوونکو په مرسته د هغو لاملونو په اړه خبرې وکړي چې په چاپيريال کې ترې ناروغۍ پيدا کيږي.	- زده کوونک دې د لوست په لومړيو فعاليتونو کې له ونډې اخيستنې وروسته په وار هغه لاملونه په گوته کړي چې په چاپيريال کې ترې ناروغي پيدا کېږي.	
- ښوونکی دې له زده کوونکو څخه وپوښتي چې د چاپيريال او همدارنگه له موسمي ناروغيو څخه څنگه ځانونه ساتلای شو.	- زده کوونکي د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي او هغه لارې چارې په گوته کوي چې له موسمي ناروغيو او له چاپيريال څخه د راولاړو شوو ناروغيو څخه پرې ځانونه ژغورل کېدای شي.	
- ښوونکی دې له زده کوونکو څخه د روغتيا د گټو په اړه پوښتنې وکړي.	- زده کوونکي د ناروغانو په اړه اسلامي لارښوونې څرگندوي او په خبرو اترو کې ونډه اخلي.	
	- زده کوونکي د روغتيا په اړوند لوست له ځانونو سره	

<p>لولي، که پوښتنه يې درلوده له ښوونکي څخه دې وکړي او مرکو ته دې چمتووالی ونيسي.</p> <p>دوه، دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته ځي او په خپلو کې مرکه او خبرې اترې کوي. توپیر نه کوي که مرکه يې ټکي په ټکي د کتاب له لوست سره يوشان نه وي.</p> <p>د تمثيل په توگه دې يو زده کوونکی ځان ناروغه واچوي او څو زده کوونکي دې د پوښتنې لپاره ورشي. له ناروغ څخه دې پوښتنې وکړي او ناروغ زده کوونکي دې د ناروغۍ د لامل په هکله ځوابونه ورکړي دا پوښتنه دې د سوال او ځواب په توگه سرته ورسوي. ښوونکي دې خبرې اترې وڅاري، که اړتيا وه مرسته او لارښوونه دې وکړي.</p> <p>زده کوونکي د لوست لنډيز ته غوږ نيسي او د ښوونکي پوښتنې ځوابوي.</p> <p>زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم متن ليکي، کورونو کې يې د بل چا له مرستې پرته په پښتو اړوي او په بله ورځ يې په ټولگي کې پخپل وار لولي او سمونونه پکې راوړي.</p>	<p>ښوونکي دې د اسلامي لارښوونو په رڼا کې د ناروغانو د پوښتنو په اړه د زده کوونکو معلومات وازمايي او بشپړ دې کړي.</p> <p>ښوونکي دې زده کوونکو ته وخت ورکړي چې د روغتيا لوست له ځانونو سره ولولي او له هغه وروسته مرکو ته چمتووالی ونيسي.</p> <p>ښوونکي دې په وار سره دوه، دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي او د کتاب د متن له مخې دې دوه په دوه خبرې اترې وکړي. ښوونکي دې دا مرکه د امکان تر بريده په زيات شمېر زده کوونکو سرته ورسوي او پخپله دې پکې زياته مداخله نه کوي.</p> <p>ښوونکي دې زده کوونکو ته دنده ورکړي چې يو زده کوونکی ځان ناروغ واچوي او نور څو زده کوونکي به په وار د هغه پوښتنې ته راشي او خبرې اترې ورسره وکړي.</p> <p>ښوونکي دې له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي چې که څوک د کوم ناروغ ملگري يا خپلوان پوښتنې ته ورغلي وي، خپله کيسه دي نورو ته وکړي.</p> <p>ښوونکي دې د لوست په اړه لنډه رڼا واچوي او د څو پوښتنو له لارې دې زده کوونکي وارزوي.</p> <p>ښوونکي دې د درې ژبې يو کوچنی په زړه پورې متن زده کوونکو ته د کورنۍ دندې په توگه ورکړي چې په پښتو يې وژباړي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>هر انسان بايد د ځان، د خپلې کورنۍ او په پای کې د خپلې ټولنې د خلکو د روغتيا پام وساتي. د وقايې او روغتيا ساتنې لارې چارې زده او د خلکو غوږونو ته ورسوي، تر څو پر ناروغيو د اخته کېدو کچه راټيټه شي. له هغې سره سره بيا هم يو شمېر ناروغۍ رامنځته کېږي، چې پخپل وخت او مهال يې درملنه وشي. که يو څوک ناروغه شي، زيان ډرته ورسېږي او يا غم پرې راشي، نو پر دوستانو او خپلوانو باندې لازمه ده چې پوښتنه يې وکړي. په پوښتنه کې اسلامي گټې او ټولنيز ارزښتونه پراته دي، چې بايد عملي شي.</p> <p>که چيرې يو څوک ناروغه شي، په نورو دوستانو باندې لازمه ده چې د هغوی پوښتنې ته ورشي. په حديث شريف کې راغلي دي:</p> <p>«يو مسلمان پر بل مسلمان شپږ حقونه لري:</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • له بل مسلمان سره د مخامخ کېدو پر مهال يو پر بل سلام واچوي، د لومړي سلام اچوونکي ثواب ډېر دی، • يو مسلمان د بل مسلمان ميلمستيا ومنې، • که يو مسلمان په غلطه لاره روان وي، پر بل مسلمان لازمه ده، نصيحت ورته وکړي، • د يو مسلمان ورور د پرنجيدو پر مهال د «الحمد لله» ويلو پر مهال «يرحمک الله» ووايي، • د مسلمان ورور په جنازې کې گډون وکړي، د ناروغه مسلمان ورور پوښتنې ته ورشي. (پوښتنه يې وکړي) <p>(السنن الکبرا)</p> <p>د ناروغ په پوښتنه کې ټولنيزې او شرعي گټې پرتې دي.</p> <p>په يو حديث شريف کې راغلي دي که يومسلمان ورور ناروغه وي او بل يې د پوښتنې لپاره ورځي، نو که چيرې د سهار وخت وي او يا زره ملايکې به ورسره روانې وي او د الله ﷻ له دربار څخه به د پوښتنې کوونکي لپاره د بښنې دعا کوي، آن تر هغه وخت پورې چې شپه راځي. که ماښام وي، نو هم به له پوښتنې کوونکي سره او يا زره ملايکي روانې وي او له الله ﷻ څخه به د پوښتنې کوونکي لپاره تر سهاره د بښنې دعا کوي.</p> <p>دغه راز په يوه حديث شريف کې له ابي برده ﷺ څخه روايت دی چې امام حسن ﷺ ناروغه و او ابو موسیٰ ﷺ يې پوښتنې ته ورغلی و، نو حضرت علي ﷺ ورته وويل: چې ته زموږ ليدو ته راغلی يې او که پوښتنې ته؟</p> <p>نوموړي ورته وويل: چې پوښتنې ته راغلی يم، نوبيا وروسته علي ﷺ وويل، چې يوه ورځ نبي کریم ﷺ وويل: «څوک چې د يوه ناروغ پوښتنه وکړي، هغه به د الله په رحمت کې وي. کله چې کښيني، په رحمت کې به ډوبیږي.»</p> <p>په يو بل حديث کې راغلي دي چې د پوښتنې کوونکي به د جنت په ميوو کې وي.</p> <p>کله چې يو څوک د چا پوښتنې ته لاړ شي، د توان په اندازه يو څو خوراكي شيان ورته وروړي او وخت په وخت يې پوښتنه کوي، نو د دوی دواړو ترمنځ دوستانه اړيکي نورې هم زياتیږي او په راتلونکي کې ډير ښه ملگري پاتې کېږي.</p> <p>وايي چې نبي کریم ﷺ په يوه کوڅه تيريدلو او يوې يهودي ښځې پر هغه باندې خڅلې اچولې. يوه ورځ نوموړې ښځه ناروغه شوه او په نبي کریم ﷺ باندې خڅلې وانه چول شوې. نبي کریم ﷺ پوښتنه وکړه، دا څو ورځې کېږي چې په ما باندې خڅلې نه اچول کېږي. چا ورته وويل چې هغه ښځه چې په تا يې خڅلې اچولې ناروغه شوې ده، نو بيا نبي کریم ﷺ د هغې يهودي ښځې پوښتنې ته ورغی، د هغې پوښتنه يې وکړه، نوموړې ترې ډېره خوشحاله او بيا مسلماننه شوه.</p>	<p>اخځليکونه:</p> <p>(ال الحديث المختار کتاب)</p> <p>— (السنن الکبرا)</p>
---	--

ديارلسم لوست

د تدريس وخت : په اونۍ كې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	ادبي معاصر نثر	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - پښتو ادبي معاصر نثر او پراختيايي بهير به يې وپېژني. - د معاصر ادبي نثر د بېلگو په اړه به معلومات پيدا کړي. - ادبي ټوټه، لنډه کيسه، ناول، رومان، داستان، طنز او بېلگې به يې وپېژني. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست د پای فعاليتونه به په يوازې سره ځواب کړای شي.	
د تدريس لارې	لوستل، ليکل، وينا، پوښتنې، ځوابونه، ځانگړي او ډله ييز فعاليتونه	
د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، اړوند توکي، توره تخته، تباشير، تخته پاک	
د ارزولو لارې او وسيلې	شفاهي، تحريري، گروپي فعاليت	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	روغبړ، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه او د تير لوست ارزونه، د ښوونکي د يادداشت کتابچه	۴ دقيقې
د انگېزې رامنځته کول	ښوونکي د نظم او نثر په اړه له زده کوونکو څخه پوښتنې کوي. ولې نثر د نظم په پرتله ډېر کارول کېږي؟ د نظم جوړول څه ستونزه لري؟ بيا د زده کوونکو پام ډرامې ته راگرځوي، چې د همدې درسي کتاب په اووم لوست کې يې لوستې ده. د همدې معلوماتو له مخې نوی لوست پيلوي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
- ښوونکي د تېر لوست کورنۍ دنده گوري. يو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي، چې د ورکړ شوي دري متن پښتو ژباړه د نورو ټولگېوالو په وړاندې ولولي. نور و زده کوونکو ته لارښوونه کوي، چې خپلې ژباړې له هغې سره پرتله کړي. - وروسته ښوونکي د نظم او نثر په اړه زده کوونکو ته د پوښتنو او ځوابونو په ترڅ کې معلومات ورکوي. - ښوونکي د ادبي نثر بېلابېلې بڼې زده کوونکو ته ورپېژني او د هرې يوې بېلگه راوړي. زده کوونکي په بحث کې شريکوي. - ښوونکي په پښتو ادب کې د معاصر ادبي نثر د تاريخ	- يو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او له دري څخه خپل ژباړلی متن ورو ورو لولي. نور زده کوونکي خپلو ژباړو ته گوري، تېروتنې په نښه کوي او له ښوونکي څخه پوښتنې کوي. - د ښوونکو څرگندونو ته غوږ نيسي، پوښتنو ته يې ځوابونه وايي او معلومات وړاندې کوي. - زده کوونکي د ادبي نثر بېلابېلې بڼې پېژني او له ښوونکي سره په خبرو اترو کې ځانونه ورگډوي. - زده کوونکي پر دې ټکي ځانونه پوهوي چې معاصر ادبي نثر کله پښتو ادب ته لاره پرانيسته. پوره معلومات تر	

<p>لاسه کوي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم لوست لولي او ځانونه پرې پوهوي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د لوست په پای کې په لیکل شوو ټولو فعالیتونو کې فعال گډون کوي.</p> <p>- زده کوونکي د ټولگي د خپرونې په اړه ښوونکي ته معلومات وړاندې کوي او د اړتیا په صورت کې ترې لارښوونې غواړي.</p> <p>- زده کوونکي د پښتو نشر ټوټه اخلي، په کورونو کې یې پر دري ژباړي او پله بله ورځ یې ټولگي ته راوړي او د له لارښوونې سره سم یې له نورو ټولگيوالو سره شریکوي.</p>	<p>په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د لوست متن ولولي او ځانونه پرې پوه کړي.</p> <p>- ښوونکي د لوست د پای فعالیتونه په زده کوونکو سرته رسوي او په خپله لازمه مرسته ورسره کوي.</p> <p>- ښوونکي د ټولگي د خپرونې (ورځپاڼه، جریده، مجله) په اړه د زده کوونکو د کار پرمختګ گوري او لازمي لارښوونې ورته کوي.</p> <p>- ښوونکي د پښتو نشر یوه ټوټه زده کوونکو ته ورکوي، چې په کورونو کې یې په دري ژباړي او بلې ورځې ته یې راوړي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>د ادبي ټوټې بېلگه:</p> <p>ښکالو</p> <p>د سپلمې لویو گڼو بوټو او گورو پاڼو کې هوسۍ له څرڼه سر پورته، شخوند یې بند کړو. غوږونه یې بوخ کړل، اریانه ودرېدله. داسې چې له ځانه نه وه خبره. ملخ د سپلمې په سرپاڼه ورو ورو غلی غلی راغی. د هوسۍ غوږ ته نږدې شو.</p> <p>هوسۍ! څه دي؟ ولې خپه یې؟</p> <p>هو! دا اوبښکې، ولې واښه نه خوري؟ سپرلی تېر شو... واښه وچ څه؟ هوسۍ یوه طرف ته سترگې بکې کړي دي او غوږونه ټکۍ. ملخ بیا ووي. د چا ښکالو ده، څه؟</p> <p>هوسۍ ډیکه وخوړه. هو! نه، واښه وچ دي او نه ترې یم. ښکالو ده. د چا ښکالو، تشه ښکالو، بس ښکالو، د چا د یاد ښکالو!!</p> <p>ملخ: پوه نه شوم؟</p> <p>هوسۍ: ته لانه وې. دا سپلمۍ وړې وړې وې. زه او اشنامې دلته خړېدو، ښکالو شوه. ما دغه شانې غوږونه بوخ کړل. دغه شان. اشنامې دغه شان ووې، همدغه شان لکه تا چې ووې...! چا شو... موږ ټوپ کړ. زه تر باغه... د بادشاه د زوی سرکلي وه... ډمې گډېدې، غوښې ورتېدې، بېگمې خنډېدې، ملکه په تخت ناسته وه، زما د سترگو په اوبښکو پوه شوه. لکه چې ته پوه شوې. آخر زنانه عالم و، ما ووې بي بي، مېرمنې! زما د ... تیکې ستا باور چې خانه کې ورتېږي. خو دا څرمن یې ماته راکړه. زه به یې په یوه ونه کې اوبزانده کړم... ورته به گورم، د زړه سود به پرې کوم. ملکې ووې: نه، څرمن تاته نشي درکولی، سویلو ووې: نه، هېچرې نه! دې نه به موږ تمبل جوړوو.</p> <p>گوره غوږ کښېږده! نن د هغه بادشاه د زوی ستنگيري ده...</p> <p>تمبل وهلی شي. دغه آواز اورې؟ دا زما... د څرمنې تمبل دی... په مایې آواز خوږ لگي، زما پرې سود کېږي. ښکالو ده، ... زه پرې پوهیږم، ته پرې نه پوهېږې... سود پرې کوم سود!!</p> <p>((سید راحت الله زاخیلی))</p>	

څوارلسم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	ملي ارشيف	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	زده کوونکي به ددې لوست په پای کې لاندې موخې ترلاسه کړي: - ملي ارشيف به وپېژني. - د ملي ارشيف پر تاريخي اهميت به پوه شي. - په ملي ارشيف کې د ساتلو مواد به وپېژني. - د ملي ارشيف په اړه به خبرې او ليک وکړای شي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست د پای فعاليتونه به په يوازې توگه ترسره کړی شي.	
د تدریس لارې	لوستل، ليکل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار او یو کسيز کار	
د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک او تباشير	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي او عملي څارنه او د ښوونکي د یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	سلام او روغبړ، د حاضري- اخيستل، د ټولگي تنظيم او د کورنۍ دندې کتل	۴دقیقې
د انگېزې رامنځ ته کول	ښوونکي د ملي ارشيف په اړه د زده کوونکو معلومات ارزوي، د ارشيف معنا ترې پوښتي او د زده کوونکو په مرسته په عمومي توگه د اسنادو د ساتلو د ځای په توگه د ملي ارشيف پر اهميت رڼا اچوي.	۶دقیقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵دقیقې
- ښوونکي له يوې ژبې څخه بلې ته د ژباړې پر اهميت او اړتيا خبرې کوي او وروسته د تېرې ورځې کورنۍ دنده گوري. يو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي، چې خپله تر سره کړې ژباړه نورو زده کوونکو ته ولولي. ښوونکي د اړتيا په صورت کې مرسته کوي.		
- ښوونکي د ارشيف په اړه د زده کوونکو د پوهې د ارزولو له لارې د هغوی معلومات بشپړوي، د ارشيف معنا څرگندوي، په ادارو کې د ارشيف کارونې ته گوته نيسي او د ملي ارشيف د ځانگړتيا په اړه خبرې کوي.		
- زده کوونکي د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه ورکوي، د ارشيف په معنا ځانونه پوهوي، د ملي ارشيف پر ځانگړتيا خبرې کوي، که کله کومې ادارې ته لارل، د ارشيف يا مخزن پوښتنه کوي، په خپلو سترگو يې گوري، په بله ورځ خپل معلومات له نورو زده کوونکو		

<p>سره شریکوي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي پر معلوماتو ځانونه پوهوي او په ملي ارشيف کې د ساتل شوو اثارو په اړه معلومات پيدا کوي.</p> <p>- زده کوونکي له لارښوونې سره سم د کتاب له مخې يو پراگراف لولي او مفهوم ته يې فکر کوي.</p> <p>- دوه، دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د کتاب د مرکې په څېر مرکه کوي. توپير نه کوي که مرکه يې ټکي په ټکي د کتاب په څېر نه وه.</p> <p>- دوه، دوه زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د ټولگي مخې ته راځي، يو تن د لوست د څلورم فعاليت له مخې لغت وايي، معنا کوي يې او بل يې په سمه او مناسبه جمله کې کاروي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او د ملي ارشيف په اړه معلومات وړاندې کوي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي، لومړی يو زده کوونکی يوه پښتو جمله وايي او بل زده کوونکی يې په دري اړوي، بيا دويم زده کوونکی يوه دري جمله وايي او لومړی يې په پښتو اړوي. ښوونکی ورسره مرسته کوي.</p> <p>زده کوونکي د ښوونکي پوښتنو ته ځواب وايي، که پخپله کومه پوښتنه لري ځان پوهوي او په پای کې له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده اخلي.</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکو ته معلومات وړاندې کوي چې د افغانستان په ملي ارشيف کې کوم راز اثار ساتل شوي او څه ارزښت لري.</p> <p>- ښوونکی څو زده کوونکو ته دنده ورکوي چې په وار د کتاب له مخې يو، يو پراگراف ولولي.</p> <p>- ښوونکی دوه دوه زده کوونکي راغواړي او د کتاب د مرکې په څېر پرې مرکه کوي. ښوونکی هڅه کوي چې ډېرو زده کوونکو ته وار ورسېږي.</p> <p>- ښوونکی دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي، لغات دې پرې معنا او په جمله کې دې پرې وکاروي.</p> <p>- ښوونکی دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي چې د ملي ارشيف په اړه نورو ته په خپله ژبه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکی دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي، لومړی يو يو زده کوونکی يوه يوه جمله په پښتو وايي، بل يې په دري ژباړي. بيا همدا دويم زده کوونکی يوه، يوه جمله په دري ژبه وايي او لومړی زده کوونکی يې په پښتو ژباړي.</p> <p>- ښوونکی د لوست لټايز بيانوي او د څو پوښتنو له لارې د زده کوونکو پوهه ارزوي.</p> <p>ښوونکی په پای کې کورنۍ دنده ورکوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>ارشيف يوه فرانسوي کلمه ده او هغه ځای ته وايي چې په هغه کې لاسي او چاپي لرغوني اثار (کتابونه، فرمانونه او نور دولتي او ملي سندونه) ساتل کېږي. زموږ په هيواد کې هم د ملي ارشيف په نامه داسې يو ځای شته چې په هغه کې ډول، ډول قلمي او چاپ شوي اثار، سندونه، د پاچهانو او واکمنانو فرمانونه او نور سندونه ساتل شوي دي. دغه ډول ټول سندونه زموږ د هيواد تاريخي مخينه او فرهنگي بډايي په گوته کوي، نوځکه يې دغه ځای ته د (ملي ارشيف) نوم ورکړی دی. البته زموږ په هيواد کې ملي موزيم، چې لرغونې مجسمې، سکې او نور پخواني موندل شوي ډول ډول اثار او وسلې پکې خوندي دي، هم شته.</p> <p>همدارنگه يو بل ځای هم شته چې د ملي گالري په نامه يادېږي. په هغې کې د انځورگرۍ او خطاطۍ تابلوگانې ساتل کېږي.</p> <p>ملي ارشيف له هغو دواړو ځايونو سره دا توپير لري چې په ملي ارشيف کې لاس کښلې (خطي کتابونه) فرمانونه، او نور</p>	

سندونه، چې د تاريخ په بېلا بېلو دورو پورې اړه لري، شته او همدارنگه پخوانۍ چاپ شوي خپرونې چې زموږ په هيواد كې د مطبعې له رامنځته كيدو او د چاپ د لړۍ په پيل كيدو سره (د اميرشيرعلي خان له دويمې پلا واکمنۍ راهيسې) د هيواد په رسمي ژبو (پښتو او دري) چاپ شوي دي. په همدې ملي ارشيف كې خوندي دي.

په هيواد كې د همدې فرهنگي ادارې له رامنځته كيدو څخه څه كم څلور لسيزې تيرېږي، خو په دې دومره موده كې هم هغې ته په لسگونو زره قلمي نسخې او چاپي كتابونه، د مجلو، ورځپاڼو كلکسيونونه، تاريخي فرمانونه، سندونه او ډول ډول ليکونه راټول شوي او په مناسبه توگه په كې ساتل كيږي چې مينه وال د هغو ننداره وکړي او څيړونکي د خپلو څيړنو لپاره له هغو څخه استفاده کوي. له ملي ارشيف څخه بهر ته د اسنادو د ايستلو اجازه نشته. د ملي ارشيف ودانۍ د کابل ښار په سالنگ واټ کې ده. دا ودانۍ د اميرعبدالرحمن خان د وخت مانۍ ده. نوموړي امير دا ودانۍ د خپل زوی، شهزاده حبيب الله خان د کار لپاره جوړه کړې وه. نوموړې ودانۍ دوه پوړه ده، لومړۍ پوړ يې تر ځمکې لاندې دي او بل پوړ يې د پاسه دی. دوه سالونونه او لس خونې لري.

د محمد داؤد خان د جمهوريت په وخت کې دغه ودانۍ د ارشيف لپاره غوره شوه او د عامه کتابتون تر ادارې لاندې يې فعاليت پيل کړ، خو په رسمي توگه په ۱۳۵۹ لمريز کال کې د اطلاعاتو او کلتور په وزارت پورې وتړل شوه. دغې ادارې له هماغه وخت څخه د تاريخي سندونو او چاپي نسخو او نورو هنري انځورونو د خوندي کولو لپاره کار کړی دی. په لومړي گام کې هغه تاريخي اثار، چې په عامه کتابتون او يا په نورو ادارو کې وو، هغه يې راټول او په کې ځای په ځای شول او بيا د هيواد له گوټ گوټ نه هم دا ډول اثار راټول شول. اوس زموږ په ملي ارشيف کې ډير ارزښتناک اثار خوندي دي.

تر ټولو لرغونې نسخه په کې د قران کريم هغه سپارې دي چې د هوسۍ پر پوستکي ليکل شوي دي او ليک يې د حضرت عثمان ؓ په وخت کې شوی دی. بل لرغونی سند د تيموريانو په دورې پورې اړوند دی. د نوموړې دورې د سلطان حسين بايقرا د وخت فرمان دی چې په ۹۰۱ هـ کال په نستعليق خط ليکل شوی او اوس په ملي ارشيف کې خوندي دی. په ملي ارشيف کې اوس د کتابونو په زرگونو خطي او چاپي تاريخي او انځوريزې نسخې شته. په دغو نسخو کې يو ډير ارزښتناک کتاب، پټه خزانه ده چې محمد هوتک ليکلې ده. د يادونې وړده چې ملي ارشيف د يوې مهمې فرهنگي ادارې په توگه خپل ځانگړي تشکيلات او برخې لري. د کتابونو، قلمي نسخو ځانگړې څانگه لري او د چاپ شوو کتابونو لپاره بېله څانگه په کې ده. همدارنگه د خپرونو (مجلو، جريدو او ورځپاڼو) کلکسيونونه يې په بېله څانگه کې خوندي دي. فرمانونه، تاريخي سندونه او نور، د بيلا بيلو وختونو شخصي او دولتي سندونه بيا په بله څانگه کې خوندي دي.

د هيواد ملي ارشيف ته ورته ادارې د نړۍ په نورو هيوادونو کې هم شته. نو له همدې امله په نړيواله کچه د (سواربيکا) په نامه يوه اداره هم شته چې د هيوادونو له ارشيفونو سره د لازمو وسايلو او د کارکوونکو د مسلکي روزنې په برخه کې مادي او معنوي مرستې کوي. سواربيکا د ارشيفونو يوه نړيواله موسسه ده چې د ډيرو هيوادونو ارشيفونه يې غړيتوب لري.

زموږ د هيواد ملي ارشيف هم د ارشيفونو د نړيوال تنظيمونو کې سازمان غړيتوب لري او د نوموړې ادارې له مرستو څخه وخت په وخت برخمن كيږي.

اخځليکونه:

۱- اريانا دايرة المعارف، لومړی ټوک (دويم چاپ) د افغانستان د علومو اکاډمي، د اريانا دايرة المعارف مرکز

۲- تاريخچه ارشيف ملي، د اطلاعاتو او کلتور وزارت، د ملي ارشيف د ادارې خپرونه

د تدریس وخت: په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	بڼځې او ټولنه	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - په ټولنه کې به د بڼځو پر حقونو او دندو پوه شي. - په ټولنه کې به د بڼځو دريځ او ارزښت وپېژني. - عملاً به په کور، ځم او ګاونډ کې د بڼځو دريځ ته د درناوۍ د زمينې په چمتو کولو کې رغنده ګامونه پورته کړي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست د پای فعاليتونه به په يوازې ډول ځواب کړای شي.	
د تدریس لارې	لوستل، ليکل، اوریدل، سوال، ځواب، ډله یيز کار او يوکسيز کار	
د تدریس وسيلې او مرستندوي توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک او تباشير	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه او د ښوونکي د يادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	احوال پوښتنه، د ټولګي تنظيم او د کورنۍ دندې کتل	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي د ټولنې پر جوړښت او په هغې کې د نارينه او ښځو د شتون په اړه له زده کوونکو څخه د يو څو پوښتنو له لارې په لوست پيل کوي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي دې په ټولنه کې د نارينه او ښځو پر دريځ رڼا واچوي او څرګنده دې کړي چې د ژوند د طبيعي پرمختګ او ټولنيز توازن لپاره بڼځې او نارينه يو بل ته څومره اړتيا لري. - ښوونکي دې زده کوونکو ته معلومات ورکوي چې د بڼځو او نرينه وو برابروالی د بدني زور او طاقت له مخې نه، بلکې د انساني حقونو له مخې دی؛ دواړه يوشان حقونه لري. - ښوونکي دې ددې ويناوو په اړه زده کوونکو ته څرګندونې وکړي، چې "د هر بريالي نارينه تر شا يوه ښځه شتون لري." او "ښځه په يو لاس زانګو او په بل 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي دې له ښوونکي سره په بحث کې ونډه واخلي او ځانونه دې پر دې پوه کړي چې د ټولنې د رغنده پرمختګ لپاره د نارينه او ښځو توازن څومره اړين دی. - زده کوونکي پر دې مفهوم ځانونه پوهوي چې د بڼځو فزيکي جوړښت له نارينه وو سره توپير لري. بڼځې په فزيکي لحاظ له نارينه وو څخه کمزورې دي، خو په خلقت او انساني جوړښت، اړتياوو او حقونو کې يوشان دي او يو له بل سره توپير نه لري. - زده کوونکي ددې ويناوو پر مفهوم ځانونه پوهوي او له ښوونکي سره پرې بحث کوي: • د هر بريالي نارينه تر شا يوه ښځه شتون لري. 	

<p>• بنځه په يو لاس زانگو او په بل جهان زنگوي.</p> <p>— زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه هغه لارې چارې لټوي او خپل نظر څرگندوي چې د بنځو په وړاندې د موجود تاوتریخوالي د له منځه وړلو لامل کیږي. په همدې ډول د بنځو انساني او شرعي حقونه په گوته کوي او لیکي یې.</p> <p>— زده کوونکي دې ټول په ګډه د بنځو په وړاندې پرتې ستونزې ونوموي او ودې وایي چې ایا بنځې کولای شي په یوازې سر هغه له منځه یوسي او که د نارینه وو مرسته او همکاري هم ورسره اړینه ده.</p> <p>— زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولګي مخې ته راځي او په خپل کلي، کور، بانډې، ولسوالۍ، ولایت یا بلې کومې سیمې کې د بنځوپه وړاندې د پرتو ستونزو په اړه خبرې کوي.</p> <p>— زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم په غونډه کې برخه اخلي او پورته بیان شوې ستونزې یو په یو څیړي.</p> <p>— پنځه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولګي مخې ته راځي او په کور او ټولنه کې د بنځو د دریځ په اړه څرګندونې کوي.</p> <p>— زده کوونکي خپل فکر ازمويي او هغه لارې چارې لټوي چې له مخې یې ځوانان او پېغلې د خپل هېواد، راتلونکي او ملي وحدت د پیاوړتیا په اړه کار کولو ته رابولي. وروسته په خبرو کې برخه اخلي او خپل نظر له نورو زده کوونکو سره شریکوي.</p> <p>— زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده اخلي او په کورونو یا کتابتونونو کې ورباندې کار کوي.</p>	<p>جهان زنگوي.</p> <p>— ښوونکي په دې ټکي رڼا اچوي چې څنګه کولای شو، په کورنیو او له هغې وروسته په ټولنه کې د بنځوپه وړاندې تاوتریخوالی له منځه یوسو. د بنځو د انساني او شرعي حقونو د اعادې لپاره څه کول په کار دي.</p> <p>— ښوونکي دې په دې اړه زده کوونکو ته معلومات ورکړي چې ایا د بنځو په وړاندې د پرتو ستونزو له منځه وړل یوازې د بنځو کار دی او که نارینه هم باید په هغې کې رغنده رول ولوبوي.</p> <p>— ښوونکي دې په وار لس زده کوونکي د ټولګي مخې ته رابولي چې د هېواد په بېلا بېلو برخو کې د بنځو په وړاندې پرتې ستونزې بیان کړي.</p> <p>— ښوونکي دې له زده کوونکو څخه یوه غونډه جوړه کړي. په غونډه کې دې پورته بیان شوې ستونزې یو په یو وڅیړي.</p> <p>— ښوونکي دې پنځه زده کوونکي د ټولګي مخې ته رابولي چې په ټولنه کې د بنځو پر دریځ یو په یو خبرې وکړي.</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکو ته یو څو دقیقې وخت ورکړي چې فکر وکړي د هېواد ځوانان او پېغلې څنګه د راتلونکي لپاره کار او د یووالي او وحدت احساس پیاوړی کولای شي.</p> <p>— ښوونکي د هر درسي ساعت په پای کې زده کوونکو ته کورنۍ دنده سپاري.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>زرغونه انا: د احمدشاه بابا مور وه. ژوند یې تر ۱۰۷۴ ه. ق. پورې یقیني دی.</p> <p>عایشه دراني: د تیمورشاه په وخت کې په کابل کې اوسیده. د یعقوب علي خان لور او د دري ژبې شاعره وه.</p> <p>رابعه بلخي: په څلورمه پېړۍ کې یې ژوند کاوه. په ۳۲۹ هـ ق کال کې مړه شوي ده.</p> <p>بي بي نیکبخته: د شیخ الله داد لور وه. د ارشاد الفقراء کتاب یې لیکلی دی.</p>	

میرمن الای: د جلال الدین لور، د با یزید روښان لمسی. او د شیخ عمر د زوی احدات مېرمن وه. د روښاني غورځنگ په مبارزو کې یې گډون کړی و. په ننگرهار کې د نجونو یوه لیسه د الای په نامه نومول شوې ده.

غازي ادې: د انگریزانو د دویم تیري په وخت کې ژوندۍ وه. په جگړو کې یې برخه اخیستې ده. د لوگر اوسیدونکې وه. د غازیانو درملنه به یې کوله. غازي محمد جان خان وردگ ورته یو آس هم ورکړی و.

ملالی: د میوند اتله ملالی، په ۱۲۹۷ هـ ق کال د برات د میاشتې په ۱۷ نیټه د میوند په د بنځه کې د انگریزانو په وړاندې دافغانانو د جگړې اتله وه. ددې د اتلتوب له امله انگریزانو سخته ماتې وخوړه او له هېواده تېښتې ته اړ شول. دا لنډۍ هغې ته منسوبه ده:

که په میوند کې شهید نه شوې
خدا پرو لالیه بي ننگی ته دې ساتینه

اضافي معلومات:

بنځې په هره ټولنه کې له نارینه وو سره په سیاسي، اجتماعي، فرهنگي، تعليمي او نورو ډگرونو کې له خپل استعداد او وړتیا سره سم کار کوي.

بنځې زیاتره له زور زیاتي سره مخامخ دي. هر زور زیاتي په خپل وار د بنځو ژوند تريخ او له مرگ سره یې مخامخ کړی دی. له بده مرغه لا تر اوسه په ډیرو هیوادونو کې خپل روا حقونه ورته ورکړ شوي نه دي او یا لږ ورکړ شوي دي. بنځې د ټولنې نیمایي برخه جوړوي. همدغه بنځې دي چې د نړۍ پوهان یې روزلي دي، په یوه لاس زانگو زنگوي او په بل لاس جهان زنگوي.

د ۱۸۷۵م کال د مارچ پر اتمه نېټه د لومړي ځل لپاره په امریکا کې بنځو د خپلو حقوقو د لاسته راوړلو لپاره لاریون وکړ، خو په ډزو ځواب ورکړ شو. له دې پاڅون وروسته د نورو هېوادونو بنځو هم لاسونو ورکړل او خپلو مبارزو ته یې زور ورکړ. په پای کې د همدې مبارزو له امله په ۱۹۱۰ کال کې د مارچ اتمه د بنځو د نړیوالې ورځې په توگه وبلل شوه. له هغه تاریخ وروسته د نړۍ په ټولو هیوادونو کې دغه ورځ نمانځل کېږي.

د اسلام په سپېڅلي دین کې تر بل هر فرهنگ دمخه بنځو ته انساني لوړ حقونه ورکړ شوي دي. د لومړي ځل لپاره د نجونو ژوندي بنځول پای ته ورسول شول. د بنځو عزت او حیا خوندي شوه. د واده کولو او د مېړه د خوښولو اختیار یې تر لاسه کړ. د نکاح په وړاندې یې مهر واجب شو. د نفقې او د ژوند د نورو سهولتونو مسؤولیت یې د مېړه په غاړه شو....

زموږ د هیواد د اساسي قانون په اساس بنځو ته حقوق ورکړل شوي چې له نارینه ووسره یو ځای د ټولنې په ټولو کارونو کې د خپل فزیکي توان په کچه اودغه راز په دولتي ادارو کې کار وکړي. په سیاسي گوندونو، پارلمان او د دولت په لوړو څوکیو کې د کار کولو اجازه ولري. زموږ په هیواد کې د غازي امان الله خان په وخت کې د بنځو حقوق ته پام وشو، چې په سیاسي او اجتماعي مسايلو کې گډون وکړي. د هغه وخت د اساسي قانون په جوړولو کې بنځو گډون وکړ او په ښوونځیو کې د زده کړې اجازه ورکړل شوه.

په ۱۳۵۷ کال کې د لومړي ځل لپاره د افغانستان بنځو د اسیایي هېوادونو د بنځو په کنفرانس کې گډون وکړ چې په سریلانکا کې جوړ شوي و. همدا اوس زموږ په دولتي ادارو، پارلمان او کابینه کې بنځې موجود دي او په ښوونځیو کې $\frac{1}{3}$ برخې زده کوونکي نجونې دي.

د اسلام دین د جنس د توپیر مخالف دی، خو که چیرې په رېښتیني توگه څوک په اسلام کې د بنځو د حقوقو په هکله څیړنې وکړي، په ټولنیزو او سیاسي چارو کې د بنځو نظر ته پوره درناوی شوی دی. مثلاً کله چې مسلمانان د دویم ځل

لپاره مدينې منورې ته ننوتل. په هغوی کې ښځې هم وې، دغه راز په لومړي ځل په اسلام کې ښځو ته د سياسي ازادۍ حق ورکړ شوی دی. اسلام ښځو ته د انتخاب حق ورکړی دی. زموږ د اساسي قانون ۳۵ ماده هم وايي چې د افغانستان اتباع نارینه او ښځې سياسي احزاب جوړولی شي. دا هغه قانون دی چې د افغانستان د ديني علماوو په حضور کې د افغانستان د خلکو له استازو له خوا تصويب شوی دی. په هيواد کې په پارلماني ټاکنو کې ښځو ته د خپلواک حقوقو د ورکړې په خاطر برخه ورکړل شوه له ۱۲ ميليونو رايوڅخه په سلوکې تر ۴۰ زياتې د ښځو رايې وې دغه راز د ولسي جرگې په ۲۴۹ څوکیو کې ښځې هم شاملې وې.

سره له دې چې په هيواد کې ښځو ته د حقوقو د ورکولو غږ شوی دی، خو هيله من يو چې دغه غږ لا زيات عملي شي چې ښځو ته د پوره زده کړې او د کار زمینه چمتو شي او د نارينه وو له خوا ورته حقوق ورکړل شي او دغه راز د مدنيت لمنه تر کليو پورې ورسېږي. نارينه وو ته او په تيره بيا تعليم يافته خلکو ته لازمه ده په ښځو باندې د زور زياتي کړی ماتي کړي. دغه راز د افغانستان ټول خلک او دغه راز ځوانان هم بايد د ښځو د حقوقو پر ارزښت پوه شي او د ټولنې په متوازنه وده کې د دغو حقوقو د رعايت په اغيزمنتوب باوري شي او بشري حقوق يې ترسره شي.

دا لازمه ده چې ځوانان په دې پوه شي چې دغو حقوقو ته په خپله کورنۍ، کلي، سيمه، خپل شاوخوا کې پاملرنه وکړي او نورو ته يې هم پر عملي کولو ټينگار وکړي. ځوانان بايد په دې ټکو وپوهول شي چې له ښځو پرته ټولنه نيمگړې ده، بشريت نيمگړی دی او دهغوی له ونډې پرته د ټولنې او هيواد وده ناشونې ده. د ښځو د حق د لاسته راوړلو لپاره بايد ښځې او نارينه په گډه هلې ځلې وکړي.

د ښځو د حقوقو په برخه کې اخځونه:

- ميرمنو مجله، ۱۲ گڼه، ۱۳۴۷ کال.
- ميرمنو مجله، ۳ گڼه، ۱۳۶۲ کال.
- د بشر د حقوقو نړيواله اعلاميه ۱۳۸۴ کال.
- قانون اساسي ۱۳۸۴ د عدليې وزارت.
- په افغانستان کې پر ښځو تاوتریخوالی، څيړنيز رپوټ، ۱۳۸۷ هـ ش
- جامعه مدني مجله ۳ گڼه، ۱۳۸۴ کال، ۱۲ مخ

شپاړسم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	شاه حسين هوتک	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسېږي: د شاعر په توگه به د شاه حسين هوتک په ژوندليک پوه شي. پښتو ژبې ته به د نوموړي پاچا د خدمتونو په اړه معلومات تر لاسه کړي. د هوتکو په دربار کې به د پښتو ژبې پر دريځ وپوهېږي. پر دې به پوه شي چې «پته خزانه» د شاه حسين په لارښوونه ليکل شوې. د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. د لوست د پای فعاليتونه به په يوازې سر ځواب کړای شي. 	
د تدریس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه او ډليز فعاليتونه	
د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	شفاهي، عملي، څارنه، د پټې خزانې کتاب يا د پټې خزانې کوم متن	
د ارزونې لارې او وسيلې	سوال او ځواب، شفاهي پوښتنې، تحريري پوښتنې او د ښوونکي د يادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعاليتونه	روغږ، احوال پوښتنه، د حاضری- اخيستل، د کورنۍ دندې کتل، د تېر لوست ارزونه، د تېر اونوي لوست ترمنځ ارتباط ورکول.	۴دقيقې
د انگېزې رامنځ ته کول	ښوونکي د ميرويس نيکه په اړه له زده کوونکو څخه د پوښتنو له لارې شاه حسين هوتک زده کوونکو ته ورپېژني او نوی لوست پيلوي.	۶دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي د لوست په پيل کې د ميرويس نيکه په اړه له زده کوونکو څخه پوښتنې کوي او په لنډ ډول د هغه د وخت او شرايطو په باره کې معلومات ورکوي. وروسته زده کوونکو ته شاه حسين ورپېژني او له پښتو ژبې سره د هغه د مينې په اړه لنډ معلومات وړاندې کوي. - ښوونکي يو زده کوونکي راغواړي چې د تېرو ټولگيو د معلوماتو له مخې د ميرويس نيکه په اړه خپل لنډ معلومات نورو زده کوونکو ته وړاندې کړي. - ښوونکي زده کوونکو ته وايي چې لوست له ځانه سره ولولي. - ښوونکي څو زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د لوست 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي د ميرويس نيکه په اړه د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکوي او که د هغه وخت شرايط ورته معلوم وو، ښوونکي ته دې ځواب ووايي، که نه، د ښوونکي خبرو ته دې غوږ شي او ځانونه دې وپوهوي. - يو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د خپلو معلوماتو له مخې د ميرويس په اړه نورو ته معلومات ورکوي. - زده کوونکي لوست له ځانه سره لولي. - څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د لوست يوه برخه د کتاب له مخې لولي. 	

<p>— زده کوونکی د ښوونکي پوښتنو ته ځوابه ورکوي.</p> <p>— څو زده کوونکي د شاه حسين شعر د کتاب له مخې په ښه غږ لولي.</p> <p>— دوه تنه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د شاه حسين شعر پر نثر اړوي او بيا يې په دري ژباړي.</p> <p>— دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او له لارښوونې سره سم يو زده کوونکی جمله وايي او بل دې په دري وپاړوي او برعکس.</p> <p>— زده کوونکي د لوست لندېز ته غوږ نيسي، ځانونه پوهوي، د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي او خپلې ستونزې هواروي.</p> <p>زده کوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده اخلي.</p>	<p>يوه، يوه برخه د کتاب له مخې ولولي.</p> <p>— ښوونکي له څو زده کوونکو څخه د نوي لوست په اړه شفاهي پوښتنې کوي. (لومړۍ فعاليت)</p> <p>— ښوونکي څو زده کوونکو ته وايي چې د شاه حسين شعر د کتاب له مخې ولولي. (څلورم فعاليت)</p> <p>— ښوونکي دوه زده کوونکي رابولي چې د شاه حسين شعر لومړۍ په نثر وپاړوي او بيا يې په دري وژباړي. (پنځم فعاليت)</p> <p>— ښوونکي دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي، يو يې له لوست څخه يوه لنډه جمله وايي او بل يې په دري ژبه اړوي. بيا دويم زده کوونکی يوه دري جمله وايي او لومړۍ هغه يې په پښتو اړوي.</p> <p>— ښوونکي د لوست لندېز وايي او وروسته زده کوونکي ارزوي.</p> <p>— ښوونکي کورنۍ دنده ورکوي:</p> <p>په لومړۍ ورځ ورته وايي چې د شاه حسين شعر په کورونو کې په پښتو نثر وپاړوي او بيا دې په دري ژبه وژباړي. په دويمه ورځ دې د کتاب له مخې دنده ورکړي.</p>
---	---

اضافي معلومات:

په ۱۱۳۵ هـ کال کې کرمان ته د ميرويس نيکه د مشر زوی، شاه محمود له تگ وروسته د هغه کشر ورور، مير حسين چې وروسته په شاه حسين باندې مشهور شو، د فراه له سبزوار (اوسني شين ډنډ) څخه تر غزني، گومل، پښين اوشال تر ديره جاتو پورې ۱۵ کاله خپلواک سلطنت درلود. د نوموړي واکمني پر هند باندې د نادر افشار تر بريد پورې دوام درلود. شاه حسين هوتک په ۱۱۱۴ هـ کال کې د ربیع الاول په ۲۳ نيټه د قلات د سيوري په سيمه کې زيږيدلی، تر ۱۲ کلنۍ پورې يې د وخت دوديز علوم: تفسير، منطق، بلاغت او ادب له ملا يار محمد هوتک څخه زده کړل. وروسته په مستقيمه توگه د خپل پلار تر روزنې لاندې راغی. د مملکت دارۍ اصول او د چارو اداره يې له خپل پلار څخه زده کړه. کله چې شاه محمود د فراه په لوري او وروسته د خلکو په غوښتنه د کرمان لوري ته ولاړ، نو د سلطنت چارې له لنډ ځنډ وروست شاه حسين ته پريښودل شوې. خلکو هم ورسره ومنله. خطبه هم دده په نامه وويل شوه او سکه هم دده په نامه شوه. د نوموړي د حاکميت ساحه له لويديځ څخه تر هرات سيستان پورې او د ختيځ له لوري تر گومل او جنوبا د اوسني پښتونستان تر جنوب پورې وه. کله چې د جنوبي پښتونستان شال (شالکوټ) سيمه فتحه شوه او شاه حسين ته يې خبر ورسيد، نو ملا زعفران ورته يو شعر ووايه. شاه حسين ونازاه او ټولو حاضرينو ته يې يو، يو زعفراني شال ورکړ.

شعر داسې و:

د حسين پادشاه د بخت ننداره گورئ

چې شي فتح په لښکرو ډوب وشال کا

چې دا زیری یې راوړی دی حضور ته

نو زعفران انعام پر سر زعفراني شال کا

شاه حسين هوتک يو ډير علم دوسته او طبيعت خوښوونکی پاچا و . له خلکو سره يې په ډيره مهرباني چال چلن کاوه. دده په وخت کې خلک ډير ارام وو. نوموړي پاچا پر خپلو اړوندو کارونو سربېره له علم او ادب سره ډيره مينه درلوده. په هره اونی کې به يوځل دده د دربار په سلطنتي کتابخانه کې علمي او ادبي غونډې جوړيدلې چې په هغو کې به علماوو، اديبانو او د قندهار مشهورو خلکو گډون کاوه. کله به يې شاعران را غوښتل او مشاعرې به يې کولې. د پټې خزانې قيمتي او ارزښتناک کتاب، چې د پښتو ژبې ليکلي ادبيات يې تر ۱۳۹هـ کال پورې ورسول، د شاه حسين هوتک په امر محمد هوتک وليکه. محمد هوتک په نوموړي کتاب کې د هغه وخت د نارينه او ښځينه شاعرانو تذکرې وليکلې. دغه راز نوموړي پاچا پېښور ته هم کاتبان وليږل چې د عبدالرحمان بابا د ديوان بيلا بيلې نسخې نقل کړي او قندهار ته يې راوړي. پخپله شاه حسين هم په پښتو او دري ژبه شعرونه ويل او يو بشپړ ديوان ترې پاتې دی. شاه حسين سره له دې چې شاعر او اديب و، د مملکت دارۍ په کارونو کې يې هم ډير مهارت درلود، په عسکري مسلک کې يې هم پوره پوهه درلوده؛ ځکه ۱۵ کاله وروسته نادر افشار د خپل لوی پوځ په ملتيا سره په قندهار باندې را وخوځيد، نو شاه حسين يونيم کال د هغه په وړاندې د فاع وکړه. شاه حسين له ۱۵ کاله حکومت کولو وروسته په کندهار کې د شعبان په ۱۰ نيټه په ۱۱۵۲هـ کال په مازندران کې وفات شو، د نوموړي په وفات سره د هوتکيانو لړۍ پای ته ورسیده.

اخځليکونه:

۱- مير غلام محمد غبار، افغانستان در مسير تاريخ، لومړی او دويم ټوک.

۲- هوتکي ها، عبد الرووف بينوا.

۳- پټه خزانه د محمد هوتک ليکنه

اوولسم لوست

د تدریس وخت: په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	ټولنه او نوی نسل	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي:</p> <ul style="list-style-type: none"> په ټولنه کې د ځوان نسل (لوستر پیغلو او ځوانانو) پر اهمیت او ارزښت به پوه شي. په ټولنیزو کارونو کې به په مسؤولانه ډول ونډه واخلي. د خپلې ټولنې په اصلاح او سمون کې به خپلې دندو او مسؤولیتونو ته پام وکړي. د موضوع په اړوند به په شفاهي او لیکلي ډول معلومات ورکړای شي. نورو پیغلو او ځوانانو ته به د لارې مشال شي. په خپلو کورونو، چم او ګاونډ کې به د ناسم دود، پر نشې د روږدې کېدو، د کوکنارو د کرکېلې او نورو ناوړو دودونو په مخنیوي کې له مشرانو سره مرستندوی شي. د لیک او وینا وړتیا به یې پیاوړې شي. د لوست د پای فعالیتونه به له مرستې پرته ځواب کړای شي. 	
د تدریس لارې	لیکل، لوستل، اوریدل، پوښتنه او ځواب او ډله ییز کار	
د تدریس وسیلې او مرستندوي توکي	درسي کتاب، کتابچه، تباشیر او تخته	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي پوښتنې، څارنه او د ښوونکي د یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام روغبړ، د کورنۍ کار لیدل او د تېر لوست ارزونه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	<ul style="list-style-type: none"> ځوان نسل چاته ویل کېږي وايي پیغلې او ځوانان د یوې ټولنې د ملا تیر جوړوي. څه معنا؟ تاسې د یوې پیغلې او ځوان په توګه په خپل کور، چم او ګاونډ څه کولای شئ؟ له خپل ځان څخه ستاسو تمه او توقع څه شی ده؟ 	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي د لوست د ورودی برخې له مخې د نوي یا ځوان نسل په اړه له زده کوونکو سره خبرې کوي. له ټولنې سره د هغوی اړیکې او په ټولنه کې د هغوی پر 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نیسي. په دې مطلب ځان پوهوي چې ځوان نسل څوک دی؟ په ټولنه کې د هغوی ارزښت څانګه مجسموي. د 	

<p>ښوونکي له لارښوونې سره سم څو زده کوونکي د نورو زده کوونکو په وړاندې په ټولنه کې د پېغلو او ځوانانو د ونډې په اړه خبرې کوي.</p>	<p>ارزښت رڼا اچوي. له څو زده کوونکو څخه غواړي په خپله خوښه د پېغلو او ځوانانو د دندو او مسؤولیتونو په اړوند خبرې وکړي.</p>
<p>- زده کوونکي متن ته غوږ نیسي او په دې ټکي ځانونه پوهوي چې ولې پېغلي او ځوانان د ملا له تیریا شمزی سره پرتله شوي دي. په دې اړه دې په عمومي خبرو اترو کې ځانونه ورگډ کړي.</p>	<p>- ښوونکی ورو، ورو او په څرگند ډول متن لولي. په ټولنه کې د پېغلو او ځوانانو ارزښت د انسان په بدن کې د ملا د تېر یا شمزی له هډوکو سره پرتله کوي. څنگه چې انسان له شمزی پرته ودرېدای نشي او خوځښت نشي کولای، داسې یوه ټولنه هم له ځوانانو پرته پر خپلو پښو نشي ودرېدای.</p>
<p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونو سره سم یو، یو پراگراف هغسې لولي، چې د تلویزون یو ویاند یې لولي. زده کوونکي هڅه کوي چې په ټولگي کې د متن د لوستلو له لارې په ځانونو کې د ویاندۍ وړتیا وروزي.</p>	<p>- ښوونکی پر څو زده کوونکو یو، یو پراگراف متن لولي او د متن د لوستلو پر لارو چارو یې پوهوي.</p>
<p>- زده کوونکي په وار د ټولگي مخې ته ځي او له پېغلو او ځوانانو څخه د خپلو غوښتنو په اړه خبرې کوي.</p>	<p>- ښوونکي په وار څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي چې له پېغلو او ځوانانو څخه دده هیله او تمه څه شی ده.</p>
<p>- زده کوونکي په ډلو کې ځانونه تنظیموي او د ښوونکي له لارښوونو سره سم په ډله کې فعاله ونډه اخلي، خپل نظر څرگندوي او هغه لارې چارې په گوته کوي چې ټولنه د ښکمرغۍ او سوکالۍ لوري ته بیايي. هر زده کوونکي مکلف دی چې خپل نظر وړاندې کړي. هر څوک د نظر د ورکولو حق لري، په سم او ناسم نظر خبرې نه کیږي. د نورو نظر ته د درناوۍ حق لا له همدې ځایه باید په ځانونو کې وروزل شي. زده کوونکي دې په وار د ټولگي مشرتوب او استازیتوب وکړي، چې وړتیا وروزل شي</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکي په ډلو ویشي او هرې ډلې ته دنده ورکوي چې په ټولنې کې د ښو کارونو د دودولو او د ناوړو دودونو (په وډونو او مړو کې بېځایه لگښتونو د مخنیوي، نشه یې توکو د کرکېلې او کارونې ...) په اړوند په خپلو کې خبرې وکړي او په پای کې د هرې ډلې یو استازی د خپلې ډلې پرېکړې د ټولگي په وړاندې نورو زده کوونکو ته وایی.</p>
<p>- زده کوونکي د لوست لندیز ته غوږ ږدي او د ښوونکي لارښوونې د زړه په غوږونو اوږي او عملي کوي یې.</p>	<p>- ښوونکی دې دوو زده کوونکو ته دنده ورکړي، چې د ډلو پرېکړې یادداشت کړي.</p>
<p>- زده کوونکي د لوست لندیز ته غوږ ږدي او د ښوونکي لارښوونې د زړه په غوږونو اوږي او عملي کوي یې.</p>	<p>- ښوونکی د لوست لندیز تکراروي او پر زده کوونکو سپارښتنه کوي چې لومړی ځانونه وروزي او بیا د خپلې کورنۍ او ټولنې په اصلاح او سمون کې له مسؤولیت څخه ډک گامونه واخلي.</p>
<p>- زده کوونکي کورنۍ دنده اخلي او په بل درسي ساعت کې یې راوړي. زده کوونکي د ټولگي د خپرونې د کار د پرمختگ په اړه ښوونکی ته معلومات ورکوي، که ستونزه یې درلوده، مرسته او لارښوونه ترې غواړي.</p>	<p>- ښوونکی د پښتو د لوست په لومړي ساعت کې د کتاب یو لنډ او خوږ متن زده کوونکو ته ورکوي چې په کورونو کې یې په دري واړوي. او په دویم یا درېم درسي ساعت کې د لوست د پای دنده وسپاري او په بله ورځ دې وگوري.</p>

اضافي معلومات:

ځوانان د ټولنې هغه مهم قشر دی چې ټولنه د هغوی له غوښتنو سره سم حرکت کوي. ځکه ځوانان د فزیکي، فکري او بدني پلوه دومره پیاوړي او غښتلي دي چې نور څوک ورسره سیالي نشي کولای. پېغلې او ځوانان په عمومي توګه د ډیرو پاکو احساساتو خاوندان او د خپلو هېوادوالو د خدمت په لاره کې سربښندنو او هلو ځلو ته تیار دي. پېغلې او ځوانان ډېره انرژي لري. که چېرې له دوی سره لږه مرسته او لارښوونه وشي، کولای شي د ځان او هېواد لپاره خپله انرژي په یوه ډیره ګټوره لاره وکاروي. که مناسبې لارښوونې ورته وشي او ښه وروزل شي، نو ټولنه به د سوکالۍ او ټیټوالي لوري ته یوسي. نن سبا ساینس او تکنالوژي ډیره پرمخ روانه ده، د نړۍ دا بیساری پرمختګ د تعلیمي سیستمونو دننه د بریالو هڅو زیږنده ده. دا پرمختګونه د رسالتمنندو ځوانانو د هاند او هڅو پایله ده. موږ غواړو د تعلیمي سیستم او فني زده کړو له لارې زموږ پېغلې او ځوانان خپل ځانونه د علم او تخنیک په نوو ګانو سمبال کړي، له هېواد سره د مینې پر بنسټ وروزل شي او د هېواد په بیا ودانولو کې د ټولو مخکښ (پیش آهنگ) شي. پېغلې او ځوانان د ټولنې د آبادۍ او پرمختګ ستر رسالت پر غاړه لري، خو دا رسالت او د هغې سرته رسول په تشو خبرو نه کیږي، باید خپل تیر تاریخ مطالعه او د نړۍ اوسني شرایط په پام کې ونیول شي. پېغلې او ځوانان باید ددې ټولنې د راتلونکي مسؤلیت منونکي مشران وي او خپل مسؤلیت د علم او پوهې او سالمې روزنې له لارې سرته ورسوي.

زموږ ځوانان او پېغلې کولای شي د پوهې اوسالمې روزنې په لاسته راوړلو سره د نړۍ د پرمختګ په کاروان کې مخکې لاړ شي او هم سره یو او یو موقی شي او د شیرشاه سوري په وینا له قومیت څخه ووځي او ملت جوړ کړي. زموږ ځوانان باید په هېواد کې د پرتو نیمګړتیاوو د لیري کولو په لاره کې د ودانولو خواته هڅې وکړي او پرتې بدبختۍ په خپل یووالي اومینې سره له منځه یوسي. زموږ ځوانان باید دینداره، هېوادپال او د علم په ګاڼه سمبال وي او د هغوی ټول حرکتونه او عملي مهارتونه دټولنې د آبادۍ بنسټونه ټینګ کړي. راځئ چې د خپل هېواد ځوانان د خپل هېواد د راتلونکي لپاره یو بل ته د وروړۍ په پاکه روحیه وروزو او د تمدن له کاروان سره جوخت لاړشي.

اخځلیکونه:

- ۱- ځوانان اوشخصیت جوړیدنه ، داکتر تاج الدین (ملت مل)
- ۲- تلوسه ننگرهار، خپلواکه، کلتوري او معلوماتي خپرونه، څلورم کال، لومړۍ ګڼه، ۱۳۸۷ کال.

اتلسم لوست

د تدریس وخت : په اونی کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	علامه پوهاند عبدالشکور رشاد	
د زده کړې پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>زده کوونکي به د لوست په پای کې لاندې موخې ترلاسه کړي.</p> <ul style="list-style-type: none"> - عبدالشکور رشاد به وپېژني او د هغه د ژوند او ادبي خدمتونو په اړه به معلومات پیدا کړي. - د پښتو ادبیاتو په تاریخ کې به نومیالی خبرې وپېژني. - د هېواد د ملي او ادبي خبرو په اړه به یې معلومات زیات شي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د متن وروستي فعالیتونه به په خپلواک ډول تر سره کړای شي. 	
د تدریس لارې	یو کسيز، ډله ییز، دوه کسيز او خبرې اترې	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	کتاب، تخته، تبا شیر، کارټونه او د پوهاند رشاد عکس	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي پوښتنې، تحریري پوښتنې، یو کسيزې پوښتنې، ډله ییز کار او د ښوونکي د یادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدریس لومړني فعالیتونه	سلام، روغې، د حاضری اخيستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل، د تیر لوست پوښتنه، انګیزوي پوښتنې او د تیر او نوي لوست ترمخ ارتباط ورکول.	۴ دقیقې
د انګېزې رامنځ ته کول	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي د تیر لوست کورنۍ دنده ګوري. دوه یا درېو زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې د ټولګي په وړاندې راشي او خپله ژباړه ولولي. ښوونکي د ژباړې په سمون کې لازمه مرسته کوي او د ژباړې پر ارزښت خبرې کوي. وروسته د هېواد د ادب د تاریخ د نومیالیو په لړ کې د ارواښاد پوهاند رشاد په اړه له زده کوونکو څخه پوښتنې کوي او د هغوی په ځوابونو نوی لوست پیلوي. 	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي په انګیزوي برخه کې له راغلي فعالیت او د کورنۍ دندې له کتلو وروسته د پوهاند رشاد د ژوند لیک او اثارو په اړه خبرې کوي او زده کوونکو ته معلومات ورکوي. 	<ul style="list-style-type: none"> - څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده د نورو په وړاندې لولي. نور زده کوونکي خپله ژباړه ورسره پرتله کوي او اصلاح کوي یې. وروسته د ښوونکي له لارښوونې سره سم د پوهاند رشاد په اړه خپل معلومات له نورو زده کوونکو سره شریکوي. - زده کوونکي لوست د کتاب له مخې له ځانه سره لولي 	

<p>او پر مطلب يې ځانونه پوهوي، د اړتيا په صورت کې له ښوونکي څخه پوښتنه کوي.</p> <p>- زده کوونکي د نوبت له مخې د لوست يوه، يوه برخه د نورو ټولگيوالو په وړاندې ولولي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د حریت شعر په ښه غږ لولي او مفهوم يې په خپله ژبه نورو ټولگيوالو ته ووايي.</p> <p>- يو زده کوونکي په خپله خوښه د ټولگي مخې ته ځي اود حریت شعر په روان پښتو نثر اړوي.</p> <p>- يو زده کوونکي د ښوونکي په خوښه د ټولگي مخې ته راځي او د پوهاند رشاد د ژوند او ليکنو په اړوند خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم ځانونه په ډلو کې تنظيموي او د لوست څلورم فعالیت سرته رسوي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ښوونکي تر څار لاندې د لوست د درېم فعالیت په څېر مرکه کوي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست لنډيز ته غوږ نيسي او ځانونه پوهوي چې د يوې ټولنې د ليکوالو او شاعرانو پر ژوندليک او اثارو پوهېدل ولې اهميت لري.</p> <p>- زده کوونکي د پوهاند رشاد د نثر بېلگه: جبار غازي په لوست کې پيدا کوي او په ښه شوی پراگراف دې په کورونو کې په روانه دري ژبه وژباړي او په بله ورځ دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم په ټولگي کې نورو ته واوروي.</p>	<p>لوست له ځانه سره ولولي او مطلب يې واخلي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د لوست يوه، يوه برخه د ټولگي په وړاندې ولولي.</p> <p>- ښوونکي دوو زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د حریت شعر د ټولگي په وړاندې ولولي او مفهوم يې په دري ژبه نورو ټولگيوالو ته ووايي.</p> <p>- ښوونکي يو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي چې د حریت شعر په روان پښتو نثر واوروي.</p> <p>- ښوونکي يو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي چې د پوهاند رشاد د ژوند او ليکنو په اړه وغږېږي.</p> <p>- ښوونکي دې د لوست د پای د فعاليتونو له څلورم فعالیت سره سم زده کوونکي په ډلو وويشي او نوموړی فعالیت دې پرې سرته ورسوي.</p> <p>- ښوونکي دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي او د کتاب د دویم فعالیت د بېلگې په څېر دې پرې خبرې اترې وکړي.</p> <p>- ښوونکي د لوست لنډيز وايي او له زده کوونکو څخه د څو پوښتنو له لارې زده کوونکي ارزوي.</p> <p>- ښوونکي په لوست کې د پوهاند رشاد د نثري بېلگې: جبار غازي له متن څخه دا برخه: «يوه ورځ چې زه د شکرپو د رانيولو ... يعنې پر اوږو يې په سپکه خپره ټپوي» زده کوونکو ته د کورني کار په توگه ورکړي چې په کورونو کې يې په روانه دري ژبه وژباړي.</p>
<p style="text-align: right;">اضافي معلومات</p> <p>پوهاند عبدالشکور رشاد په ۱۳۰۰ هـ.ق. کال کې د کندهار ښار د بابرو په کوڅه کې زيږيدلې. په کوچنيوالي کې يې دوديزې ديني زده کړې سرته ورسولې او بيا د کندهار د گنج په ښوونځي کې د ښوونکي په توگه مقرر شو. د عمر له پلوه يې د کوچني ښوونکي په نامه شهرت پيدا کړ. په ۱۳۲۵ هـ ق (۱۹۴۶ م) کال د کندهار د ښار د انتخابي ټولنې (انجمن) رئيس او په ۱۳۲۶ ل (۱۹۴۷ز) کال د کندهار د ښاروال مرستيال شو. له ۱۳۲۶ ل (۱۹۴۷ز) کال وروسته په ۲۷ کلنۍ کې پخپلو شخصي پيسو د زده کړې لپاره هند ته لاړ. اووه کاله په هند کې د ژبو، ادبي فنونو او تاريخي مساييلو په برخه کې په مطالعه بوخت و. د پښتنو او پښتو په اړه يې ژورو څېړنو ته دوام ورکړ، چې د "لودي پښتانه"</p>	

او "سوري پښتانه" ليکنې يې ښې بېلگې دي.

په ۱۳۳۵ کال کې د پښتو ټولنې غړی او وروسته مرستيال شو. په همدې وخت کې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو د پوهنځي استاد هم و. په ۱۳۴۰ ل (۱۹۶۱ز) کال د دوو نيمو کالو لپاره د پخواني شوروي اتحاد ته د ليننگراد ښار د ختيځ پېژندنې د انستيتوت د پښتو ژبې د استاد په توگه ولېږل شو. افغانستان ته له بېرته راستنېدو وروسته د کابل پوهنتون د ژبو، ادبياتو او بشري علومو د پوهنځي په پښتو څانگه کې استاد او بيا د دغې څانگې د (ډيپارټمنټ) مشر شو. د ۱۳۵۷ ل (۱۹۷۸ز) کال تر پېښې وروسته تقاعد ورکړ شو.

استاد په شوروي اتحاد کې د پښتو ژبې استاد و. په ۱۳۴۳ کال کې د ادبياتو په پوهنځي کې په تدريسې چارو بوخت و. په ۱۳۵۳ کال کې د پوهنوالۍ رتبې ته ورسيد. او په ۱۳۵۶ کال کې پوهاند شو. استاد رشاد لومړی شعر په ۱۳۱۳ ل (۱۹۳۴ز) کال د ديارلس کلنۍ په عمر ويلي. د هغه لومړی شعر په ۱۳۱۷ ل (۱۹۳۸ز) کال کې او لومړۍ څېړنيزه ليکنه يې په ۱۳۲۰ ل (۱۹۴۱ز) کال د افغانستان په مطبوعاتو (طلوع افغان) اخبار کې خپاره شوې ده. د ده په وينا له ۲۶ کلنۍ څخه د وينو ځلميانو د نهضت غړی و. په ۱۳۶۱ کال کې د اکادمسين علمي مقام ورکړل شو. پوهاند رشاد په فارسي، عربي، روسي، انگليسي او هندي ژبو برلاسی و.

په ترکي پوهېده او جاپاني ژبه يې زده کړې وه.

اثار:

استاد په لسگونو کتابونه لکلي دي او دغه راز يې په کتابونو سريزې او سپړنې ليکلې دي. تراوسه يې ۳۰ اثار چاپ شوي او تر ۶۲ ډېر اثار يې ناچاپه پراته دي. دغه راز د استاد په سلگونو مقالې او ليکنې په خپرونو کې راغلي دي.

نولسم لوست

د تدریس وخت : په اونی کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	(روزنيزه) كيسه	
د زده كړې پوهنيزې، مهارتي او ذهينتي موخې	د لوست په پاى كې به زده كوونكي لاندې موخې ترلاسه كړي. - د كيسه ليكلو لارې چارې به زده كړي. - د كيسې پر مفهوم به ځانونه پوه كړي. - د علم او پوهې پر ارزښت به پوه شي. - د كيسو د ليكلو په اصلي ارزښت او ماهيت به پوه شي. - د ليك او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست وروستي فعاليتونه به په خپلواكه توگه ترسره كړاى شي.	
د تدريس لارې	يو كسيز، دوه كسيز او ډله ييز	
د تدريس وسيلې او مرستندوى توکي	چارتونه، کارتونه، تخته، تباشير او تخته پاک	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، ليکنې، د ښوونکي د يادداشت کتابچه او سوال او ځواب	
د زده كړې او تدريس فعاليتونه	سلام، روغې، د ټولگي تنظيم، د حاضرى-اخيستل، د تير لوست پوښتنه، د نوي او پخواني لوست ترمنځ د اړيکو ټينگول	۴دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکى د تير لوست د کورنۍ دندې پوښتنه کوي، يو، دوه زده کوونکي د ټولگى په وړاندې رابولي او ورته لارښوونه کوي چې خپله کورنۍ دنده نورو ته واوروي. ښوونکى نيمگړتياوې سموي او د پوهې په ارزښت خبرې کوي او په ټولنه کې د کيسو پر رول رڼا اچوي.	۶دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵دقيقې
- ښوونکى د کورنۍ دندې له لېدلو او اصلاح وروسته په ولسي ادبياتو کې د کيسو پر رول او ارزښت خبرې کوي او زياتوي چې د دا راز کيسو مضمون زياتره واقعي نه وي، ولې د خلکو د پام اړولو او کله ناکله د عبرت لپاره په ولس کې د خلکو تر منځ موجوده وي.	- دوه زده کوونکي خپله سرته رسولې کورنۍ دنده د نورو ټولگيوالو په وړاندې لولي او د ښوونکي له لارښوونې سره سم هغه اصلاح کوي. وروسته ښوونکي ته غوږ ږدي اود کيسو پر مضمون اومحتوا ځانونه پوهوي. په داسې حال کې چې د کيسو اهميت او ارزښت ته پام کوي، گوري چې که کومه داسې کيسه يې زده وي، له ښوونکي او نورو ټولگيوالو سره دې شريکه کړي.	
- ښوونکى زده کوونکو ته دنده ورکوي چې لوست د کتاب له مخې ولولي. وروسته څو زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې کيسه په خپله ژبه نورو ته بيان کړي.	- زده کوونکي لوست د کتاب له مخې لولي، پر مفهوم يې ځانونه پوهوي او وروسته د ښوونکي له لارښوونې سره سم يې نورو زده کوونکو ته بيانوي.	
	- دوه زده کوونکي د ټولگي مخى ته راځي او له	

<p>لارښوونې سره سم یو له بل څخه پوښتنه کوي او ځوابونه وايي.</p> <p>- څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او د لوست د پای د پنځم فعالیت په څېر په خپلو کې په وار خبرې کوي.</p> <p>- زده کوونکي، له هغه وروسته چې د کیسې پر مفهوم پوه شول، خپل نظر نورو ته څرگندوي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست پر لنډیز ځانونه پوهوي، د ښوونکو پوښتنو ته ځوابونه وايي او پر لوست خپله پوهه ازمايي.</p> <p>- زده کوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده اخلي او د خبرو کولو وړتیا غښتلې کوي.</p>	<p>- ښوونکي دوه زده کوونکو ته بلنه ورکوي چې د ټولگي مخې ته راشي، یو دې په کیسه کې د راغلو موضوعگانو په اړه له بل څخه پوښتنه وکړي او هغه دې ځواب ووايي. (شپږم فعالیت)</p> <p>- ښوونکي دې څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي او د لوست د پای فعالیتونو پنځم فعالیت دې پرې سر ته ورسوي.</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته وخت ورکړي چې د لوست په اړه خپل نظر نورو ته بیان کړي.</p> <p>- ښوونکي دې د لوست لنډیز ووايي او د پوښتنو په ترڅ کې دې زده کوونکي وازمايي.</p> <p>- زده کوونکو دې د لوست له مفهوم سره سم زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکړي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>کیسې د نړۍ په هره ژبه کې وي شته او رامنځته کېږي. په هره کیسه کې د همغه ټولنې د سمون لپاره ځانگړی پیغام پروت وي. په ټولنه کې کیسې ډیره لرغونتیا لري. کیسې ډیر ډولونه لري. ځینې په کې داسې وي چې لرغونتوب یې ډیر وړاندې ځي. په داسې کیسو کې اصلي موخه د ټولنې اصلاح او تربیتي خواوې چې پدې باره کې ملي هیندارې (موسی خان او گل مکی، مومن خان او شریني، ادم خان او درخانی، دلی اوشهې) نوم اخیستلای شو. کیسې زموږ په ژبه کې د شفاهي ادبیاتو یوه ډیره مهمه برخه ده. دغه کیسې په شفاهي او لیکلي ډول موجودې دي، خو تر لیکلي ډول یې شفاهي خوا ډیره درنه ده. همدا اوس زموږ په ولسونو کې د خلکو په خولو کې ډیرې کیسې شته چې لاتراوسه پورې د قلم په ژبه خوندي شوي نه دي او له یوې خولې څخه بلې خولې ته لېږدول کېږي او له یوه نسل نه بل ته لېږدېږي.</p> <p>په پښتو ژبه کې روزنیزې کیسې په پخوا وختونو کې ډیرې زیاتي دودوي او په هره سیمه کې به د شپې په دیرو، حجرو او کورو کې ویل کیدې او ځینو لیکوالو دغه کیسې په نظم سره هم راوړي دي. زموږ په روزنیزو کیسو کې ځینې زموږ خپلې کیسې دي چې هغه په پښتني ماحول کې زیږیدلي دي، لکه: د ادم خان او درخانی، فتح خان او رابیا او دغه راز د موسی خان او گل مکی او داسې نورې کیسې او ځینې پدې کیسو کې بیا له بهرنیو ژبو څخه راژباړل شوي دي، لکه د لیلی او مجنون کیسه.</p> <p>زموږ په ژبه کې د اخلاقي او روزنیزو کیسو له جملې څخه دا فولکلوريکې کیسې ډیرې مهمې دي او دا ځکه چې دیوه ځانگړي هدف په خاطر رامنځته شوي دي.</p> <p>پدې فولکلوريکو او روزنیزو کیسو کې موخې دادي چې ځوان نسل ته د دغو کیسو پواسطه اخلاقي خوا ورپیماوړي کړي او په ځوان نسل کې د موخې د لاسته راوړلو لپاره هڅه او مبارزه وکړي او په نتیجه کې خپل هدف ترلاسه کړي. په داسې کیسو کې جملې لنډې لنډې وي او ستونزمن لغتونه او جملې په کې نه لیدل کېږي. پدې کیسو کې ځینې اوږدې، ځینې لنډې کیسې وي، اخلاقي خوا په کې مراد وي، لکه: د مولوي احمد او منشي احمد جان کیسې چې دداسې کیسو د لیکلو په برخه کې یې په پښتو ژبه کې لوی لاس درلود او پدې برخه کې یې ډیر اثار لیکلي دي چې د قصه خانې گپ او هغه دغه یې ښه مثالونه یادولای شو.</p>	
<p>اخځلیک:</p> <p>ملي هینداره، د ننگرهار نکلونه، د فولکلور مجله</p>	

شلم لوست

د تدریس وخت: په اونی کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	کتاب او کتابتون	
د زده کړې پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې ترلاسه کړي: - د معلوماتو او پوهې د یوې سرچینې په توګه به د کتاب او کتابتون په ارزښت پوه شي. - د معلوماتو او پېښو د لیکنې ارزښت به وپېژني. - د کتابونو د لیکلو د مخینې او لنډ تاریخ په اړه به معلومات ومومي. - متن به په سمه توګه ولوستلی او ولیکلی شي. - د کتاب او کتابتون د ارزښت په هکله به خبرې وکړای شي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د متن وروستي فعالیتونه به په خپلواکه توګه ترسره کړای شي.	
د تدریس لارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، یو کسيز او ډلیيز فعالیتونه	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	تخته، تخته پاک، تباشیر، مارکر، کتاب، کتابچه، پنسل او قلم او د امکان په صورت کې له کتابتون څخه د زده کوونکو لیدنه	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکنیزه ارزونه، د لیکلو اولوستلو ډلیيز کار څپړل او پایلې یې په کتابچه کې لیکل	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام او روغبړ، د حاضرۍ اخیستل، د کورنۍ دندې لیدل، د تیر لوست ارزونه او له نوي لوست سره د هغه تړاو	۴ دقیقې
د انګېزې رامنځته کول	ښوونکي د پوهې، علم او فرهنگ د سرچینو او خپرېدونکو وسیلو په توګه د کتاب، مجلو، جرېدو، ورځپاڼو او خپرونو پر ارزښت د خبرو له لارې پر نوي لوست پیل کوي.	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<p>- ښوونکي له زده کوونکو غواړي هر یو په خپل وار د کتاب او کتابتون د اهمیت او ارزښت په اړه خپل نظر ورکړي.</p> <p>- ښوونکي له زده کوونکو څخه پوښتنه کوي، چې که کتاب نه وای، آیا علم او پوهه او نورې پېښې به له یوه شخص یا یوه نسل څخه بل شخص یا بل نسل ته څنګه انتقالېدې.</p> <p>- ښوونکي له څو تنه زده کوونکو څخه پوښتنه کوي چې د وروستي ځل لپاره یې کوم کتاب مطالعه کړی</p>	<p>- ټول زده کوونکي په بحث کې برخه اخلي او هر یو په خپل وار د کتاب او کتابتون په اړه خپل نظر بیانوي.</p> <p>- څو زده کوونکي په خپل وار د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وایي او په خپلو ځوابونو کې د کتاب ارزښت څرګندوي.</p> <p>- زده کوونکي د واقعیت له مخې د ښوونکي پوښتنو ته ځواب وایي او که کوم کتاب یې نه وي مطالعه کړی، نو سم ځواب دې ورکړي.</p> <p>- زده کوونکي لوست له ځانه سره لولي.</p>	

دی.

- ښوونکی زده کوونکو ته سپارښتنه کوي چې لوست د کتاب له مخې له ځانه سره ولولي.
- ښوونکی څو زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د لوست يوه، يوه برخه د ټولگي په وړاندې ولولي.
- ښوونکی دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي او لارښوونه دې ورته وکړي چې يو زده کوونکی دې د لوست د پای د پنځم فعالیت پوښتنې وکړي او بل يې ځواب ورکړي.
- ښوونکی دې دوه د ټولگي مخې ته راوغواړي، چې يو د کتاب له مخې يوه، يوه جمله ووايي او دويم په دري وژباړي.
- ښوونکی دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي او ورته دې ووايي چې په خپل منځ کې د کتاب او کتابتون په اړه محاوره وکړي.
- ښوونکی دې د لوست لندېز ووايي او زده کوونکي دې د يو څو پوښتنو له لارې و ارزوي.
ښوونکی دې په پای کې په لوست کې د کتاب په اړه د پترارک وينا: «زه يوه ډله ملگري لرم.... خپلې غوره لارښوونې له ما څخه نه سپموي.» زده کوونکو ته د کورنۍ کار په توگه ورکړي چې په کورونو کې يې په روانه دري ژبه وژباړي.

- څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د لوست يوه، يوه برخه ولولي.
- دوه زده کوونکي دې د لوست د پای د پنځم فعالیت له لارښوونې سره سم سرته رسوي.
- دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي، يو زده کوونکی د کتاب د لوست له مخې يوه جمله وایي او بل يې په دري ژبه ترجمه کوي.
- دوه زده کوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د کتاب او کتابتون په اړه په خپل منځ کې خبرې اترې کوي.

- زده کوونکی د ښوونکي خبرو ته غوږ نيسي، که پوښتنه لري له ښوونکي څخه يې کوي او وروسته د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي.
زده کوونکي د لوست له مخې دوه پراگرافه متن په نښه کوي او له لارښوونې سره سم يې په کورونو کې په دري ژبه ترجمه کوي. پر دې سربېره په بل ساعت کې د کورنۍ دندې په توگه د کتاب او کتابتون په اړه څو کرښې مقاله ليکي.

اضافي معلومات:

د اسلام له راتگ سره په افغانستان کې د ديني علومو د زده کړې، تبليغ او تدريس مرکرونه جوړ شول او د تدريس لړۍ پکې پيل شوې. ددغو مرکزونو مدرسينو، مبلغانو او زده کوونکو ته د عامو او ځانگړو کتابتونونو موجوديت يوه حتمي او اړينه خبره وه.

د تاريخ گزيده مولف حمدالله مستوفي ليکلي چې د غوري پادشاهانو په دوره کې يوازې په هرات کې (۳۰۹) لويې او وړې کتابخانې موجودې وې. دا چې زموږ د هيواد د لرغونې دورې زيات اثار د زمانې توپانونو له ځان سره وړي دي، اوس يوازې ددغو دورو څو د گوتو په شمار تاريخي کتابتونونو درک په لاس کې دی چې هغه هم زياتره دوخت د حاکمانو او واکمنانو په ستاينو او جنگي کارنامو او د نورو حالاتو ښکارندوی دي. د (سیر تاریخي کتابخانه ها در افغانستان) ليکوال له ځينو تاريخي اثارو څخه په استفاده په خپل اثر کې پدې دورې پورې د اړوندو يو شمير کتابخانو يادونه کړې ده. چې دلته په لنډ ډول يو شمير دريښتو:

د بخارا د سلطنتي ماني کتابتون کتابخانه

وايي چې سامانيانو د خپلې واکمنۍ په وخت کې په بخارا کې يو کتابتون جوړ کړ. يوازي مآخذ چې موږ ددغه کتابتون له شتون څخه خبروي هغه د بوعلی سینا ژوند ليک دی چې هغه په خپل قلم ليکلي دي. نوموړی وايي چې ما يوه ورځ له نوح بن منصور ساماني (۳۶۵-۳۸۷هـ) څخه وپوښتل چې د هغه کتابتون ته ورننوځم او د کتابونو مطالعه کوم. هغه اجازه راکړه. لوی سراي و، ډيرې خونې يې درلودې. په هره خونه کې د کتابونو صندوقونه يو پر بل ايښي وو. په يوه خونه کې د عربي شعرونو کتابونه ايښي وو. په بله کې د فقهي کتابونه او په همدې ترتيب په هره خونه کې د بيلوبيلو علومو کتابونه ايښي وو. هغه څه چې ما ورته اړتيا درلوده، ترې ومې پوښتل داسې کتابونه مې پکې وموندل چې خلکو يې نومونه اوريدلي هم نه وو. ما هم اوريدلي نه وو او نه مې بيا وروسته وليدل، بيا مې هغه کتابونه ولوستل او گټه مې ترې واخيسته.

مولفين وايي چې د ابن سینا له مطالعې نه لږ وروسته دغه کتابتون وسوځيده او د وخت حاکمانو بيا د هغې د سوځولو تور په ابن سینا بلخي ولگاوه.

د ابو محمد هاشم البستي کتابتون

نوموړی ۳۵۴هـ د ساماني او صفاري دورې ديني عالم او ليکوال و. هغه په بست کې يوه مدرسه جوړه کړې وه چې ستر کتابتون يې درلود. د فتوح البلدان ليکوال د هغې يادونه کړې او وايي چې له دغه ستر کتابتون څخه ډيرو طالبانو علمي استفاده کوله.

بلعمي کتابتون

په بخارا کې يو ستر کتابتون و چې په بلعمي کورنۍ پورې يې اړه درلوده، کيدای شي چې بنسټ ايښودونکی يې ابو الفضل وي. دغه کتابتون د وخت له مشهورو کتابتونونو څخه و چې ډير شمير خلکو ورڅخه علمي استفاده کوله.

د بلخ د زندان کتابتون

د فضائل بلخ نومې کتاب په استناد په ۱۷۱هـ کال په بلخ کې د خراسان د والي جعفر بن محمد الاشعث په اهتمام د بلخ د زندان مدرسه جوړه شوه چې د طالبانو او مدرسانو د استفادې لپاره يې يو لوی کتابتون هم درلوده.

د ابو الفضل هروي کتابتون

ابو الفضل هروي د هرات او سامانيانو د کورنۍ د واکمنۍ په وخت کې د دربار له مشهورو ديني علماوو څخه و. نوموړی په رياضي او د نجوم په علم کې د زياتي مطالعې او معلوماتو خاوند و. مورخينو هغه د يو ستر کتابتون يادونه کړې ده چې زيات شمير ديني او په نورو علومو پورې اړوند کتابونه يې درلودل.

د غزني ملي او عامه کتابتون

(د سير تاريخي کتابخانه ها در افغانستان) ليکوال نامتو مؤرخ، پوهاند عبدالحی حبيبي د څيړنې په اسنادو کې ليکي، د غزنويانو د واکمنۍ په موده کې په غزني کې يو عامه کتابتون موجود و چې هرچا ورڅخه استفاده کولای شوه. نوموړي کتابتون يو خزانه دار درلود چې د کتابتون د مديريت دنده يې سرته رسولې. ويل کيږي چې ددغه کتابتون فهرست هم ترتيب شوی و او د کتابونو د خوندي ساتلو لپاره يې صندوقونه جوړ کړي وو. انگليسي راهب الکوتين هم ورڅخه علمي

استفاده کړې او ویلي یې دي چې دا یو ملي کتابتون و.

د سلطان محمود غزنوي کتابتون

سلطان محمود غزنوي د خپلې واکمنۍ په دوره کې له بیلابیلو سیمو (له هیوادونو څخه) زیات شمیر کتابونه راټول کړي دي او لوی کتابتون یې جوړ کړی و. د ایران نامتو مؤرخ رکن الدین فرخ په عقیده دغه کتابتون د سلجوقيانو له خوا د سلطان مسعود تر ماتې وروسته ولوټل شو.

د عروس الفلک مسجد د مدرسې کتابتون

سلطان محمود غزنوي د عروس الفلک جومات کتابتون په زیات لگښت جوړ کړ او د هغه ترڅنګ یې یوه مدرسه هم جوړه کړه چې د خلکو په مالي مرسته یې د طالبانو او مدرسینو لگښتونه برابرول. دغې مدرسې لوی کتابتون درلوده چې د مدرسې طالبانو او ښوونکو ترې استفاده کوله.

د ابوالعباس فضل استقرایني کتابتون

ابوالعباس فضل د غزنوي دولت له مشهورو فرهنګي څیرو څخه و. سربیره پردې چې د سلطان محمود غزنوي د واکمنۍ په وخت کې تقریباً ۱۷ کاله یې د وزارت دنده سرته رسولې وه، نوموړې یو ستر کتابتون درلود چې یوازې ده او د ده کورنۍ ترې استفاده کوله.

د نیشاپور سعدیه مدرسې کتابتون

د سلطان محمود کشر ورور، نصر بن سبکتګین هغه وخت چې د خراسان سر لښکر و، په نیشاپور کې یې د سعدیه په نوم یوه دیني مدرسه جوړه کړه. دغې مدرسې یو کتابتون هم درلوده.

د خواجه میرک د مدرسې کتابتون

امیر ابوالحسن احمد بن محمد بیهقي چې میرک یې تخلص کاوه (۴۴۸هـ کال کې مړ دی) د غزنوي دورې نامتو سرلښکر و. نوموړي په غزنې کې یوه مدرسه جوړه کړه چې دغه مدرسه او کتابتون د هغه په نوم یاد شو.

د سید ابوالخیر کتابتون

نوموړی (۳۵۷-۴۴۰هـ) د خراسان له نومیالیو څخه و. پخپله سیمه، مهینو کې یې مدرسه جوړه کړه او کتابتون یې هم جوړ کړ.

په دې وخت کې یو شمېر نور کتابتونونه هم موجود وو، چې نومونه یې دا دي:

- د سلطان مسعود بن ابراهیم غزنوي کتابتون
- د ابوسعید مدرسې کتابتون: ابوسعید اسما عیل بن علي بن منشي استرادي د مدرسې کتابتون
- د نیشاپور د مدرسې کتابتون
- د اسفرایني مدرسې کتابتون: په نیشاپور کې د ابواسحاق اسفرایني په نامه مدرسه او کتابتون و

- د سرخس کتابتون، د لرغوني خراسان د سرخس په سيمه کې يو لوی کتابتون و.
- محمد بن منصور سرخسي کتابتون د خراسان د نامتو قاضي القضاات کتابتون و.
- د خاتون مهد عراق کتابتون
- د بلخ نظاميه کتابتون د نظام الملک په وخت کې جوړ شوی دی او په ۵۵۰هـ کال د غزنويانو په يرغل کې په بشپړه توگه له منځه لاړ، تالا ترغی شو.

د خلیلو مدرسې کتابتون

- نوميالي قاضي القضاات خليل بن احمد بن اسمعيل شجري چې په ابوسعید مشهور و، په ۴۱۸هـ کال يې په بلخ کې د قلیله مدرسې بنسټ کېښود. د فضایل په کتاب کې يې د کتابتون یادونه شوي ده.
- د مروې کمالیه کتابتون د مروې د جومات ترڅنگ و.

د ابوعلی حسن بن قطاران مروزي کتابتون

- ابو علي حسن (۴۶۵-۵۴۸هـ) کې په مروه کې يوه کتابتون جوړ کړ.

د مروې عزيزه کتابتون

- ددې کتابتون موسس عزيز الدين ابوبکر زنجاني و. د ياقوت حموي په قول يې ۱۲۰۰ ټوکه کتابونه درلودل.

- د مروې د شرف الملوك کتابتون چې موسس يې ابوسعید محمد بن منصور شرف الملک (۴۹۴هـ کال مړ) دی
- د مروې د نظام الملک کتابتون
- د مروې عمديه کتابتون: ابونصر الکندی چې په عميدالملک (۴۵۶هـ کې مړ) مقلب و.
- د مروې د مجد الملک کتابتون: مجدالملک ابوالفضل اسعد بن محمد بن موسی ته منسوبه و د ملک شاه سلجوقي د دربار وزير و.
- د مروې خاتونیه کتابتون: د نوميالی ميرمنې خاتون پواسطه جوړ شوی دی.
- د مروې ضميريه کتابتون:
- د مروې تاج الاسلام کتابتون: امام تاج الاسلام معين الدين ابوبکر سمعاني جوړ کړی و.
- د مروې سمعاني کتابتون: دا کتابتون شهاب الدين سمعاني په مروه کې جوړ کړی و.
- د احمد بن محمد غزالي کتابتون: احمد غزال په (۵۲۰هـ) مې مړ شو د امام غزالي ورور و
- د حجت الاسلام غزالي کتابتون: امام غزالي په خانقا کې لوی کتابتون جوړ کړی و.
- د شهاب الدين غوري کتابتون: په غور کې يې جوړ کړی و.
- په زمينداور کې د اکبر کتابتون
- د هرات د مدرسې کتابتون
- د رشيدالدين وطواط کتابتون چې زر ټوکه کتابونه يې درلودل.
- د سلطان محمود خوارزمشاه کتابتون چې د تاتاريانو په يرغل کې لوټ شو.
- د ميرنجم الدين کبري کتابتون: شيخ نجم الدين کبري (۶۱۸هـ کې مړدی).

- د بخارا سرپلډ ښار گوټي کتابتون.

- د ملک تاج الدین بن ابوالفضل کتابتون: تاج د نیمروز له نومیالیو څخه و.

۴۸- د ملک تاج الدین حرب کتابتون: ملک تاج الدین د تاج ابوالفضل لمسی دی چې له خپل تره شمس الدین څخه وروسته د نیمروز والي شو.

- د سر جوض کتابتون

- د نیشاپور د شافیانو کتابتون

د چنگیز له یرغل نه وروسته د معاصر افغانستان تر جوړښت پورې (۶۱۸-۱۱۶۰هـ) پورې زموږ په هیواد (لرغوني خراسان، پښتونخوا، روه) کې د کتابتونو په دغه څه د پاسه پنځه سوه کلن تاریخي بهیر کې په ترتیب سره د چنگیزیانو، کرتانو، تیموریانو، بابرانو، د خټکو د سردارانو، غلجیانو او هوتکو د واکمنیو دورې شامل دي.

د هرات د تیموریانو په عصر کې د افغانستان فرهنګي حالت (۷۷۱-۹۰۶هـ) په دې دوره کې د نورو علمي او فرهنګي مرکزونو ترڅنګ زیاتي مدرسې او خانقاوې، لکه: اخلاصیه مدرسه، خواجه انصار خانقاه، بدیعیه مدرسه، چهار منار مدرسه، سلطان اغا مدرسه، امیر غیاث بخشي مدرسي او نورې د هرات د ښارترڅنګ په نورو لویو او وړو ښارونو او سیمو کې موجودې وې چې ټول یې لوی او یا کوچني کتابتونونه درلودل. دلته د هغو له ډلې څخه هغه کتابتونونه چې ددې دورې په تاریخي او عرفاني کتابونو کې یې یادونه شوي ده په لنډ ډول درېژنو:

د ملک فخرالدین کړت کتابتون، د غیاثیه مدرسې کتابتون، د سیفي هروي کتابتون، د ملک حسین کړت دمدرسې کتابتون، د شیخ رضي الدین کتابتون، د امیر علیشیر نوایي کتابتون، د بدیعیه مدرسې کتابتون، د اخلاصیه مدرسې کتابتون، د چهار منار مدرسې کتابتون، د سلطان احمد میرزا کتابتون، د فصیحیه مدرسې کتابتون، د خواجه جلال الدین غزنوي د مدرسې کتابتون، د گذرگاه د مدرسې د خانقاه کتابتون، د انجیل د سرپل د مدرسې کتابتون، د سید غیاث الدین محمد باغبان د مدرسې کتابتون، د امیرعلي شیرجلایر کتابتون، د سلطاني کتابتون، د سلطان دلیل مرزا کتابتون، د فخري هروي کتابتون، د خواجه فضل الدین محمد د مدرسې کتابتون، د سلطان ابراهیم مرزا د مدرسې کتابتون، د خواجه اسماعیل حصاري د مدرسې کتابتون،

د هوتکیانو په دوره کې (۷۱۹-۱۱۵۰هـ) د افغانستان علمي او فرهنګي حالت د ودې او فرهنګ په دې زریښه دوره کې به ښايي د پورتنیو یادو شوو او دوی ته ورته د نورو علمي شخصیتونو په کورونو، مدرسو، خانقاوو او جوماتونو کې عامې او ځانګړې کتابتونونه وو، خو دا چې موږ ته د پټې خزاني د مولف محمد هوتک د څرګندولو له مخې یو کتابتون معلوم دی، په یادونه یې اکتفا کوو:

د کندهار د نارنج د ماني کتابتون

ددغې ماني د کتابتون په هکله د پټې خزاني مولف محمد هوتک په څرګندونو کې لولو: «پادشاه عالم پناه په ارګ کې د قندهار هغه قصر چې نارنج باله شي هلته په هفته کې یوه ورځ دربارکا، په کتب خانه کې او په مجلس کې علما جمع کېږي او شعرا او فضلا ټول وي. زه محمد هوتک کاتب ددې کتاب هم پدې مجلس کې يم.»

د معاصر افغانستان له جوړښت څخه تر خپلواکۍ پورې (۱۱۶۰-۱۹۹۸هـ) پورې:

لومړی د درانیانو په دوره کې (۱۱۶۰-۱۲۴۵هـ):

ددې دورې د لومړۍ برخې د کتابتونونو تاریخي بهیر په لنډې پیژندګلۍ پیل کوو:

- د احمدشاه بابا سلطنتي کتابتون، د احمد شاه بابا ځانگړی کتابتون، د پای منار پاچا صاحب کتابتون، د ملا ادریس کتابتون، د ملا فیض الله خان دولت شاهي کتابتون، د پای حصار د مدرسې کتابتون، د ملا احمد کتابتون، د کابل شاهي کتابتون، د عبدالله وکیل الدوله کتابتون، د شاه فضل الله کتابتون، د شیخ سعدالدین انصاري کتابتون، د ملا احمد کتابتون، د ملا عبدلاحد سلجوقي کتابتون، د ملاسید بارکزي کتابتون، د مولوي حبيب الله کتابتون، د کامران شاه دراني کتابتون او نورې.

د محمد زیو دوره (۱۲۱۶-۱۳۳۸هـ)

د اقتدار لپاره د کورنیو جگړو او د خپل منځیو اختلافاتو په نتیجه کې له سدوزیو څخه محمدزیو ته واکمني ولېږدیده. لومړی واکمن یې امیر دوست محمد خان و. زموږ ډیرې علمي او فرهنگي پانگې د کورنیو جگړو په لمبو کې سوځیدلې او خاورې شوي دي. خو یو شمیر کتابتونونه ترې په لاندې ډول پاتې دي:

۱- د قاضي محمد سعید خان خانعلوم کتابتون، ۲- د سردار مهردل خان مشرقي کتابتون، ۳- د امیر علي شیرعلي خان سلطنتي کتابتون، ۴- د شیر دل خان (لویناب) کتابتون، ۵- د غلام محمد طرزي کتابتون، ۶- د مولوي عبدالرحیم کندهاري کتابتون، ۷- د واصل کتابتون، ۸- د امیر عبدالرحمن خان کتابتون، ۹- د قاضي سعدالدین کتابتون، ۱۰- د شاهي مدرسې کتابتون، ۱۱- د کابل د چوب فروشي کتابتون، ۱۲- د مولوي عبدالروف کندهاري کتابتون، ۱۳- سلطنتي کتابتون، ۱۴- د معارف کتابتون ۱۵- حبیبیه کتابتون، ۱۶- د میرزامحمد حسین مستوفي کتابتون، ۱۷- نایب السلطنه کتابتون، ۱۸- سراج الملتی والدین کتابتون، ۱۹- ممتاز کتابتون، ۲۰- حبيب الله کتابتون، ۲۱- عنایت الله کتابتون، ۲۲- عینه کتابتون ۲۳- د محمود طرزي کتابتون ۲۴- د ملا خداداد کتابتون، ۲۵- د مولوي عبدالرب کتابتون، ۲۶- د میرزا شیراحمد جلال ابادي کتابتون،

له خپلواکۍ ۱۲۹۸-۱۳۵۷هـ پورې، ۵۱ کتابتونونه او د هر ولایت په مرکز کې دولتي کتابتونونه او له ۱۳۵۷-۱۳۸۳ پورې هم لوی کتابتونونه رامنځته شوي دي.

یوویستم لوست

د تدریس وخت: په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	بشري حقونه	
د زده کړې پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - بشري حقونه او بېلابېل ډولونه به یې وپېژني. - د بشري حقونو پر منشاء او تاریخچې به پوه شي. - د بشري حقونو د غوښتنو په اړه به یې معلومات زیات شي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د لوست د پای فعالیتونه به په یوازې سره ځواب کړای شي.	
د تدریس لارې	لوستل، لیکل، وینا، پوښتنې، ځوابونه، ځانگړي او ډله ییز فعالیتونه	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، اړوند توکي، توره تخته، تباشیر او تخته پاک	
د ارزولو لارې او وسیلې	شفاهي، تحریري او گروهی فعالیت	
د زده کړې او تدریس فعالیتونه	روغېر، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه او د تیر لوست ارزونه او د ښوونکي د یادداشت کتابچه	۴ دقیقې
د انگیزې رامنځته کول	ښوونکي په اسلام کې د بشري حقونو پر بنسټونو رڼا اچوي، د قران کریم له مخې د زده کوونکو پام د انسانانو برابرې حقونو ته اړوي، چې یو پر بل تفوق او برتري یوازې د تقوا او پرهیزگاری له مخې گڼي او بس. په بشري حقونو اوږدې خبرې اترې کوي او د زده کوونکو مینه نوي لوست ته راپاروي.	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۵ دقیقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي د بشري حقونو د توضیح په اړه له زده کوونکو سره مرسته کوي، د اسلام د سپېڅلي دین له مخې بشري حقونه ورپېژني او د مور پلار، ښوونکي، گاونډي، ناروغ، کشرانو او مشرانو د حقونو په څېر حقونه بیانوي او زده کوونکو ته پوره معلومات ورکوي. ښوونکي د تاریخ په اوږدو کې د بشري حقونو پر ودې رڼا اچوي او د بشري حقونو د درناوۍ پر اړتیا ټینگار کوي. ښوونکي زده کوونکو ته بلنه ورکوي چې لوست د کتاب له مخې ولولي او ځانونه پرې وپوهوي. ښوونکي څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي او 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي بشري حقونه پېژني او پر دې ځانونه پوهوي چې اسلام بشري حقونو ته په کومه سترگه کتلي، د مور پلار، گاونډي، ښوونکي، د مشرانو حقونه پر کشرانو او همدارنگه د کشرانو حقونه پر مشرانو، د ناروغ حقونه کوم دي او څنگه ورته درناوی کېدای شي. زده کوونکي د بشري حقونو پر تاریخي ودې او هغه ته د درناوي پر اړتیا ځانونه پوهوي. زده کوونکي لوست د کتاب له مخې لولي او ستونزمنې برخې یې په نښه کوي. څو زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د لوست، 	

<p>یوه یوه برخه لولي.</p> <p>- خو زده کوونکي د ښوونکي په خوښه د بشري حقونو په اړه خبرې کوي او څرگندوي چې د دوی په اند بشري حقونه کوم دي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه په ډلو کې تنظیمېږي او د ورکړ شوي موضوع په اړه په خپلو کې خبرې کوي او پایله یې یو استازی نورو ټولگيوالو ته اورو.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د بشري حقونو د ودې او پراختیا په اړه وینا کوي.</p> <p>- زده کوونکي په خپل هېواد کې بشري وضعه څیړي او په دې اړه خپل نظر څرگندوي.</p> <p>- زده کوونکي د اصطلاحگانو او ترکیبونو توپیر پیدا او یو تر بله یې پرتله کوي.</p> <p>- خو زده کوونکي په خپله خوښه د ټولگي مخې ته راځي او د ښوونکي له لارښوونې سره سم فعالیت سرته رسوي.</p> <p>- زده کوونکي د لوست لندیز ته غوږ ږدي او له لارښوونې سره سم کورنې دنده اخلي.</p>	<p>د لوست یوه برخه پرې لولي.</p> <p>- ښوونکي خو زده کوونکو ته وایي چې د بشري حقونو په اړه لنډې خبرې وکړي او ووايي چې د دوی په اند بشري حقونه څه شی دي.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکي په څو ډلو ویشي. هره ډله په ترتیب سره د بشري حقونو، د ښځو د حقونو او د ماشومانو د حقونو په اړه په خپل منځ کې خبرې کوي، خپل معلومات لیکي او یو تن استازی یې نورو ته وایي.</p> <p>- ښوونکي دوه زده کوونکو ته وایي چې د بشري حقونو د تاریخي ودې او پراختیا په اړه خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې له زده کوونکو څخه په خپل هیواد کې د بشري حقونو د وضعې په اړه پوښتنې وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته ووايي یو څو اصطلاحگانې او ترکیبونه پیدا او یو تر بله دې پرتله کړي.</p> <p>- ښوونکي خو زده کوونکي په وار د ټولگي مخې ته راغواړي او ورته وایي، یو دې په پښتو خبرې وکړي او بل دې په دري ژبه وپوښتي، بیا دې بل زده کوونکي په دري ژبه خبرې وکړي او لومړی دې په پښتو وپوښتي.</p> <p>- ښوونکي دې د تدریس شوي لوست لندیز ووايي او له مخې دې زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکړي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول او نوي معلومات:</p> <p>* کنوانسیون: Convention: تړون او معاهده چې په یوې غونډې کې (د دولتونو یا نادولتي موسسو تر منځ) یوې پرېکړې ته قانوني اړخ ورکوي او د برخوالو له خوا لاسلیک کیږي.</p> <p>* اعلامیه: Declaration: د یوې موضوع په اړه د عمومي خبرونې په موخه د پرېکړې اعلان</p> <p>* کنفرانس: Conference: د یوې ټاکلې موضوع په اړوند د رابلل شوو گډوډ کوونکو ویناوې او خبرې اترې.</p> <p>* ملت: Nation: د گډ تاریخ، ژبې، فرهنگ او جغرافيايي پولو دننه تر یوه بیرغ لاندې راټول شوی ولس.</p> <p>* تعدیل: Amendment: په قانون، پرېکړې، اساسنامې او سندونو کې د لازم او اړین سمون راوستل.</p> <p>* اساسنامه: Regulation, Statutes, Charter</p> <p>* دویمه نړیواله جگړه: Second World War</p>	
<p>اضافي معلومات:</p> <p>هر انسان ځانگړي حقونه لري چې الله تعالی ورکړي دي. انسان د خپل ژوندانه په ځینو ځانگړو وختونو کې خپل حقوق تر لاسه کړي نه دي او په نورو انسانانو ده چې د هغو د حقوقو د لاسته راوړلو لپاره کاروکړي او حقوق ورته ورکړل شي. انسان په ټولنه کې خپل طبیعي او مدني حقوق لري، که ورته کړل شي په ټولنه کې ازادي، مینه، یووالی له منځه وړي</p>	

او په نتیجه کې زور زیاتی رامنځته کېږي. له تاریخي څېړنو داسې جوتیږي چې علماوو او پوهانو په خپل وخت کې دداسې نظامونو غوښتنه کړې ده چې پکې د انسان اساسي حقوق تامین شي. د همدغه حقونو د ورکولو لپاره په نړۍ کې د بشري حقوقو سازمان رامنځته او په ټولو نړیوالو بې غږ کړی چې باید د بشر حقوق خوندي او ورته ورکړل شي. خو که چیرې د بشري قوانینو تاریخ ته ځیر شو، و به گورو چې د بشري حقونو په باره کې ددغه سازمان تر رامنځته کیدو د مخه ان د اسلام مبارک دین له پیل نه تر اوسه پورې د بشر حقونو ته درناوی شوی او مسلمانان یې په رعایتولو مکلف شوي دي. د اسلام په مبارک دین کې د بشر د حقونو په باره کې داسې ټکو ته پام اړول شوی دی چې لا تر اوسه د بشر د حقونو په برخه کې ددغه سازمان له خوا پام اړول شوی نه دی چې موږ یې ډیرې بیلگې لرو:

- هلک او ښځینه ماشومانو ته دوه او دوه نیم کاله شېدې ورکول
- یوې ښځې ته د پلار په ملکیت او میړه په ملکیت کې برخه ورکول
- تر زېږېدو دمخه د ماشوم ژوند او روغتیا ته پام اړول
- د ماشوم تر لوییدو پورې د ماشوم ژوند ته پام اړول او مور ته یې طلاق نه ورکول

داسې ډیرې بیلگې لرو چې لا تر اوسه ورته پام شوی نه دی، د بشري حقونو Human Rights له کلمو سره زموږ هیوادوال اوس اشنا شوي دي. ځینې د بشري حقوقو په باره کې ښه نظر لري او ځینې هیوادوال چې په هکله یې پوره معلومات نه لري. نو همیش ورباندې نیوکې کوي. هغوی په دې اند دي چې گنې د بشري حقونو اړوندې ادارې د یو دولت د قانوني بهیرونو د سرته رسولو په برخه کې خنډونه رامنځته کوي. حال داچې د بشري حقونو سازمان یوازې د بشر د حقونو دفاع کوي.

د بشر د حقوقو اعلامیه چې په ۴۳ مادو کې په ۱۹۴۸ کال کې د ۴۸ موافقو رایو په ورکولو سره تصویب شوه، د نړیوالو له خوا یې پلوي زیاته شوه او د میلیونو خلکو غوښتنوته یې ځواب ووايه.

بیا وروسته د بشري حقوقو دري سندونه په ۱۹۶۶ کال کې تصویب شول. دغه اسناد په لاندې ډول دي:

۱- د بشر د حقوقو نړیواله اعلامیه ۱۳۴۸

۲- د مدني او سیاسي حقوقو نړیوال کنوانسیون ۱۹۶۶

۳- د مدني او سیاسي حقوقو د نړیوال کنوانسیون په ارتباط اختیاري پروتوکول

۴- د اقتصادي، اجتماعي او فرهنګي حقوقو نړیوال کنوانسیون ۱۹۶۶

- په ۱۹۰۹ کال کې د نوامبر په ۲۰ د ماشومانو د حقوقو نړیواله اعلامیه تصویب شوه.

- په ۱۹۶۵ کال کې د هر ډول تبعیض د له منځه وړلو نړیوال تړون تصویب شو.

- د ۱۹۶۶ کال د دسمبر په ۱۶ د سیاسي او مدني حقوقو نړیوال تړون تصویب شو.

اخځلیک:

ویژه اسناد بین المللي حقوق بشر، کنوانسیون حقوق بشر، سیر تاریخي حقوق بشر، د بشري حقوقو د ادارې رپوټ

دوه ویشتم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	د مور دريځ	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	زده کوونکي به ددې لوست په پای کې لاندې موخې ترلاسه کړي: - د مور حقونه به وپېژني. - په کور او ټولنه کې به د مور پر ارزښت او اهميت پوه شي. - له مور او پلار سره به يې د مينې لېوالتيا لا پسې زياته شي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د خبرو کولو وړتيا به يې زياته شي. - د متن د پای فعاليتونه به په خپلواک ډول ترسره کړي.	
د تدريس لارې	لوستل، ليکل، خبرې اترې، پوښتنې او ځوابونه، ډله ييز او يوکسيز فعاليت	
د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشير، تخته پاک، مارکر، کتابچه، پنسل، د لوست اړوند انځورونه	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفا هي، ليکنې، ډلييز کار، لنډ ځوابونه او عملي کار	
د زده کړې او تدريس لومړي فعاليتونه	سلام اچول، روغې، د ټولگي تنظيم، د حاضري- کنترول، د کورني کارکتل، د تير لوست ارزونه او د نوي او زاړه لوست ترمينځ اړيکي ټينگول	۴ دقيقې
د انگېزې رامنځته کول	ښوونکي د مور د مينې او عاطفې په اړه له زده کوونکو سره خبرې کوي او پر دې ټکي رڼا اچوي چې که يو ماشوم د مور له مينې او سيورې څخه بې برخې شي، د هغه يا هغې په رواني حالت او راتلونکي ژوند څه اغېز کوي. په دې ټوگه ورو، ورو اصلي لوست ته ننوزي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
- ښوونکي له لومړنيو فعاليتونو وروسته له زده کوونکو څخه په وار پوښتنه کوي چې د مور د مينې په اړه لنډې خبرې وکړي او که کومه کيسه يې زده کوي، نورو ته دې ووايي. - ښوونکي د اولاد په روزنه کې د مور په ارزښت خبرې کوي او له زده کوونکو څخه د هغوی د نظر پوښتنه کوي. - ښوونکي له څو زده کوونکو څخه ددې مبارک حديث د مفهوم په اړه پوښتنه چې: «جنت د مور تر پښو لاندې دی.»		
- زده کوونکي په لومړنيو فعاليتونو کې برخه اخلي او د ښوونکي پوښتنو ته ځواب وايي. څو زده کوونکي د مور د مينې او عاطفې په اړه خبرې کوي او که د مور په اړه د کوم يوه کومه کيسه زده وي، نورو ته دې ووايي. - زده کوونکي د ښوونکي خبرو ته غوږ نيسي او څو زده کوونکي په وار خپل نظر څرگندوي. - زده کوونکي د کتاب د لوست په پيل کې د راغلي حديث شريف پر معنا او مفهوم ځانونه پوهوي او د هغې په اړه څو زده کوونکي په خپله ژبه خبرې کوي. - زده کوونکي لوست له ځانه سره لولي او پر مفهوم يې		

<p>- ځانونه پوهوي. که پر کومې برخې پوه نه شول له ښوونکي پوښتنه کوي.</p> <p>- څو زده کوونکي په وار د لوست يوه، يوه برخه لولي.</p> <p>- څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د مور د زړه سوي او د اولاد د روزنې په اړه لنډې خبرې کوي.</p> <p>- څلور زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او يو له بل سره د لوست په پای کې د شپږم فعاليت په څېر مرکه کوي.</p> <p>- زده کوونکي له لارښوونې سره سم فعاليتونه سرته رسوي.</p> <p>زده کوونکي د لوست لنډيز ته غوږنيسي او له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده اخلي.</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکو ته دنده ورکوي چې لوست له ځانه سره ولولي او پر مفهوم يې ځانونه پوه کړي.</p> <p>- ښوونکي په وار څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي او د لوست يوه، يوه برخه پرې لولي.</p> <p>- ښوونکي درې زده کوونکي په وار د ټولگي مخې ته راغواړي چې د مور د مينې، زړه سوي او د اولاد د روزنې په اړه لنډې خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکي څلور زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي، چې په وار له يو بل سره مرکه وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې پر زده کوونکو د لوست د پای درېم، څلورم او پنځم فعاليت سرته ورسوي.</p> <p>- ښوونکي دې د لوست لنډيز ووايي او د لوست يوه برخه دې زده کوونکو ته د کورنۍ دندې په توگه ورکړي چې په درې ژبه يې وژباړي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>نبي کریم صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: «څوک چې خپل پلار يا مور ته زيان رسوي، نو دوزخ ته به داخل شي.»</p> <p>انس بن مالک رضی الله عنه فرمايلي دي، د نبي کریم صلی الله عليه وسلم په وخت کې يو سړی د عقلمه په نامه، چې تل به يې د نیکو کارونو هڅه کوله او صدقه به يې ورکوله. د مرگ وخت يې راغی او ناروغ شو. مېرمن يې د ځانکندن پر مهال رسول الله صلی الله عليه وسلم ته احوال وليږه، چې ای د الله رسوله، زما خاوند د مرگ په حالت کې دی. زه تا د هغه په حال خبروم. نبي کریم صلی الله عليه وسلم خپلو صحابه ووته وويل، راځئ چې ورشو. کله چې ورننوتل، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: عقلمه څنگه يې؟ هغه خبرې ونه کړې. رسول الله ﷺ پوه شو چې کومه ستونزه يا گناه شته. نبي کریم ﷺ ورته شهادت ووايه. بيا يې هم په شهادت ژبه ونه خوځيده. بيا يې تکرار کړه، بيا يې هم څه ونه ويل. رسول الله ﷺ پوه شو چې مسئله نوره هم لويه ده او د ده حالت ډېر سخت دی. نبي کریم ﷺ وفرمايل: «دده پلار شته؟» ورته وويل شول: «پلار يې مړ شوی، خو بودی او سپين سرې مور يې ژوندۍ ده.» مور يې راوغوښته. ورته ويې فرمايل: «د عقلمه مورې، عقلمه څرنگه سړی و؟» هغې وويل: «عقلمه روژې نيولې، حسنه يې ورکوله، لمونځ يې کاوه او ټولې ښېگنې يې ترسره کولې، خو زه ترې ناراضه يم، ځکه خپلې ښځې ته يې پرما غوره والی ورکاوه.» رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: «ښه ورته وکړه.» هغې وويل: «زه يې ډېره خوړولې يم، نه يې بښم.» رسول الله ﷺ خپلو صحابه ووته وويل، ولاړ شئ او خس او لرگې راټول کړئ، په اور کې يې سوځوم. مور يې وويل: «يا رسول الله ﷺ، زما له زوی او د زړه له ټوکړې سره دا کار مه کوه.» نبي کریم ﷺ ورته وويل: «د الله عذاب له دې اور څخه سخت دی. الله تعالی ستاله رضا پرته په بل څه نه رضا کېږي. د ده لمونځ يا روژه نه قبولي. خو ته پرې غوسه يې.» د عقلمه مور وويل: «زه الله ﷻ شاهد گڼم چې ما ورته بښنه وکړه.»</p> <p>له معاويه بن صيده ﷺ څخه روايت دی، وايي ما وويل: «يا رسول الله ﷺ، څوک د زياتې نيکۍ کولو مستحق دی؟» راته يې وفرمايل: «مور» بيا مې ورڅخه وپوښتل: «د ډېرې نيکۍ مستحق څوک دی؟» بيا يې راته وويل: «مور ده. په څلورم ځل</p>	

یې راته وویل، پلار او بیا نور نږدې دوستان دي.»

حضرت محمد ﷺ ته یو صحابي وویل، ای د الله پیغمبره، د مرغۍ بچي مې نیول او په خادر کې مې واچول. کله یې چې د مور سترگې پرې ولگیدې، راټوپ یې کړ او پر خپلو بچو راپرېوته. دا مې هم ورسره ونيوله. «حضرت محمد ﷺ ورته وفرمایل: «ایا ته ددې مرغۍ له محبته حیران یې؟ الله ﷻ له خپل بنده سره د اویاوو مورگانو مینه لري.»

له حضرت عطاء ﷺ څخه روایت دی چې یو سړی ابن عباس ﷺ ته راغی، ورته یې وویل: یوې ښځې ته مې د نکاح وویل، خو هغې انکار وکړ. بل سړي ورته د نکاح وړاندیز وکړ، هغه یې قبول کړ. ما ته یې زور راکړ، هغه مې ووژله، نو ایا توبه کولای شم؟ هغه ورته وویل، مور دې ژوندۍ ده؟ ویې ویل، نه. بیا یې ورته وویل، الله ﷻ ته توبه وکړه او څومره چې کولای شې، ورته ځان نږدې کړه.

اخځلیک:

د احادیثو ژباړه

دروېشتم لوست

د تدريس وخت : په اونۍ كې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليكونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	محاوره (جومات او ښوونځي)	
د زده كړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	زده كوونكي به د لوست په پاى كې لاندې موخې ترلاسه كړي: - پر دې به پوه شي چې جوماتونه او ښوونځي د زده كړې مركزونه دي. - په جوماتونو كې به د دوديزو زده كړو په اړه معلومات ترلاسه كړي. - په افغانستان كې به د زده كړې بهير وپېژني. - په پښتو ژبه به يې د ليك او وينا ژبه پياوړې شي. - د خبرو كولو وس به ومومي. - د متن د پاى فعاليتونه به په خپلواك ډول ترسره كړي.	
د تدريس لارې	لوستل، ليكل، خبرې، مركې، پوښتنې او ځوابونه او ډله ييز او يو كسيز فعاليت	
د تدريس وسيلې او مرستندوى توکي	درسي كتاب، تخته، تابشير، كتابچه، د جومات او د ښوونځي عكسونه	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، ليكني، ډلييز، لنډ ځوابونه پوښتنې او عملي كار	
د زده كړې او تدريس فعاليتونه	سلام اچول، روغې، د ټولگي تنظيم، د حاضري- كنترول، د كورنۍ دندې ليدل، د تير لوست ارزونه او د نوي او زاپه لوست د اړيكو ټينگول	۴دقيپي
د انگېزې رامنځته كول	ښوونكى د تېر لوست كورنۍ دنده گوري، يو تن زده كوونكى د ټولگي مخې ته رابلي چې خپله ژباړه نورو ته واوروي. ښوونكى پكې لازم سمون راولي او ټول زده كوونكي هغه له ځانه سره ليكي. وروسته د زده كړو په ارزښت خبرې كوي او په هېواد كې د هغې پر تاريخي بهير رڼا اچوي. په دې ټول فعاليت كې زده كوونكي په خپلو خبرو كې شريكوي.	۶دقيپي
د ښوونكي فعاليتونه	د زده كوونكو فعاليتونه	۳۵دقيپي
- ښوونكى له لومړنيو فعاليتونو څخه وروسته د لوست له اصلي موخې سره سم پر لوست پيل كوي. څنگه چې دا لوست زياتره پر مركو څرخي، نو ښوونكى لومړى په گران هېواد كې د زده كړې تاريخي بهير بيانوي، دوديزه زده كړه او رسمي زده كړه وپېژني، بېلگې يې وړاندې كوي، د رسمي زده كړو د پيل په اړه معلومات وركوي، له زده كوونكو څخه څو پوښتنې كوي، د كتاب لوست ورباندې لولي، د لوست د وروستي فعاليت لومړۍ او دويمه شمېره فعاليت دې پرې سرته ورسوي او په پاى كې دې پر		
- زده كوونكي په لومړنيو فعاليتونو كې برخه اخلي، خپلې كورنۍ دندې مخې ته ږدي، د ښوونكي له لارښوونې سره يو تن خپله ژباړه نورو ته واوروي او له لازم سمون وروسته يې نور زده كوونكي له ځانه سره ليكي.		
- زده كوونكي په هېواد كې د زده كړې پر لنډې تاريخچې ځانونه پوهوي، دوديزې زده كړې او رسمي زده كړې پېژني، او هڅه كوي بېلگې يې وړاندې كړي.		
- زده كوونكي د كتاب لوست لولي. ځانونه پرې پوهوي.		
- وروسته څو زده كوونكي د لوست يوه، يوه برخه د نورو په وړاندې لولي.		

<p>- دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او د لوست د پای د لومړي فعالیت له مخې یو له بله پوښتنې کوي او سم ځوابونه اوري. دا لړۍ په څو زده کوونکو تکرارېږي.</p> <p>- وروسته زده کوونکي د لوست د پای د دویم فعالیت له مخې د خپلو زده کړو په اړه خبرې کوي.</p> <p>زده کوونکي د ارزونې په موخه د ښوونکي پوښتنو ته ځواب وايي او کورنۍ دنده اخلي.</p>	<p>دوو، دوه زده کوونکو په وار سره د کتاب مرکه او هغې ته ورته نورې مرکې سرته ورسوي، ډاډه دې ترلاسه کړي چې زده کوونکي په خبرو کې زیاتې ستونزې نه لري او د اړتیا په صورت کې ورسره لازمه مرسته کوي. وروسته د معمول پر خلاف یو، دوه زده کوونکي راغواړي چې د لوست لنډیز په خپله ژبه ووايي. د درسي ساعت په پای کې د زده کوونکو لنډه ارزونه کوي او کورنۍ دنده ورکوي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>جومات د مدرسې پل او ښوونځي د پوهنتون پل دی. څو کاله د مخه زموږ د هیواد ډیرو هلکانو او نجونو په جوماتونو کې له ملا امامانو څخه دیني کتابونه لوستل دا ځکه چې له یوې خوا زموږ د هیواد وگړي مسلمانان دي او له بلې خوا زموږ په ډیرو ولایتونو، ولسوالیو، سیمو او بانډو کې ښوونځي نه وو.</p> <p>هغه چا، چې په مسجد کې دیني زده کړې کړي دي، د هغه په دنيایي او ټولنیزو چارو کې هر خواخوډلي، د نیک نوم او ستر شخصیت څښتن شوي دي. زموږ په ټاټوبي کې د داسې کسانو بیلگې خورا ډیرې زیاتې دي. د یو څو تنو نومونه په لاندې ډول دي:</p> <p>سید جمال الدین افغان، وزیرمحمدگل خان مومند، غازي محمدجان خان وردگ، جنرال سیدحسن خان حسن، مولوي صالح محمد هوتک، علامه عبدالحی حبیبي، عبدالرووف بڼوا، مولانا قیام الدین خادم، پوهاند صدیق الله رشتین، گل پاچا الفت، استاد محمدانور نومیالی، عبدالله خدمتگار بختانی او نور.</p> <p>ښوونځي د جومات ترڅنګه زموږ د وطن لوڼې او زامن له عصري او ساینسي علومو سره بلدوي. هلکانو او نجونو ته لیک لوست، سیمه ییزې او نړیوالې ژبې، ادبیات، تاریخ، جغرافیه، کیمیا، بیولوژي، هندسه، مثلثات، فزیک، ریاضي، الجبر، ژیولوژي، ټولنپوهنه، اخلاق، سیاست، کمپیوټر، انټرنټ او معاصره تکنالوژي ور زده کوي.</p> <p>ځینې هلکان له ښوونځي څخه دمخه په جوماتونو کې لومړنۍ دیني زده کړې ترسره کوي. کله چې په ښوونځي کې شامل شي، د ښوونځي کتابونه او درسونه ډیر ښه زده کوي. داسې هلکان او نجونې پخپلو ټولګیو کې هرځای ممتاز زده کوونکي وي، دوی په پرله پسې ډول اول نمره وي کله چې له دولسم ټولګي څخه فارغ شي، د کانکور د ازموینې له مخې د هیواد په پوهنتونونو کې د خپلې خوښې پوهنځیو، لکه: طب، انجینري، حقوق، فارمسي، زراعت، ساینس، شرعیات، ادبیات، ژورنالیزم، پولیتخنیک، وترنري، ټولنیزو علومو، ښکلو هنرونو او نورو ته بریالي کیږي. همدا ممتاز زده کوونکي د خپل استعداد، زیار او زده کړې په پایله کې د گران افغانستان د ځانګړو زده کړو لرونکي فعال کادرونه کیږي.</p> <p>کله چې څوک د جومات (مدرسې او ښوونځي) زده کړې ترسره کړي هغه د هوسا، سر لوړي او ارام ژوند څښتن کیږي او پوهه حاصلوي. د ښه شخصیت لرونکي ورڅخه جوړېږي، د لوړ شهرت او نیک نوم خاوندان ګرځي. په ملت او دولت کې ښه ابرومند کیږي، خلکو او هیواد ته دښه خدمت جوګه کیږي.</p>	

څلورويشتم لوست

د تدريس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	پښتو قاموسونه	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>زده کوونکي به د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسېږي:</p> <ul style="list-style-type: none"> پښتو قاموسونه به وپېژني. د قاموس د کارولو په ګټو او لارو چارو به پوه شي. د ژبې د قاموسونو اړتيا به ورته څرګنده شي. د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. په پښتو کې به يې د خبرو کولو وړتيا ځواکمنه شي. د لوست د پای فعاليتونه به په يوازې سره ځواب کړي شي. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ډلييز او يوکسيز فعاليت	
د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشير، تخته پاک، قلم او کتابچه او د امکان په صورت کې کرم پښتو قاموس	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، لوستل، ليکل، د ډله ييز کار څارل او د ښوونکي د يادداشت کتابچه	
د زده کړې او تدريس لومړي فعاليتونه	سلام اچول، روغبړ، د ټولګي تنظيم، د کورني کار ليدل، د تير لوست ارزونه او له نوي لوست سره يې اړيکې ټينګول	۴ دقيقې
د انگېزې رامنځته کول	ښوونکي په ژبه کې د قاموسونو پر اهميت او ارزښت رڼا اچوي او له زده کوونکو غواړي په دې اړه خپلې تجربې له نورو سره شريکې کړي. ښوونکي له همدې فرصت څخه په ګټې اخيستنې نوي لوست پيلوي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<ul style="list-style-type: none"> ښوونکي له زده کوونکو څخه د ژبې د فرهنگ يا قاموس د کارولو په اړه پوښتنه کوي. ښوونکي له زده کوونکو پوښتنه کوي، سربيره پر دې چې په قاموسونو کې د يوې ژبې د سختو کلمو او لغتونو معناګانې موندل نوره څه ګټه لري؟ ښوونکي زده کوونکو ته د قاموسونو د ډولونو په اړه رڼا اچوي. ښوونکي زده کوونکو ته وايي چې لوست د کتاب له مخې له ځانه سره ولولي. ښوونکي څو زده کوونکو ته وايي چې د لوست يوه يوه برخه ولولي. ښوونکي درې زده کوونکي د ټولګي مخې ته راغواړي چې په وار سره د پښتو قاموسونو نومونه واخلي. ښوونکي دې يو زده کوونکي د ټولګي مخې ته 	<ul style="list-style-type: none"> زده کوونکي په وار د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکوي چې قاموس څه شی دی او د څه شي لپاره پکارېږي. زده کوونکي په يوه قاموس کې د تر پام لاندې کلمې د معنا له لټولو پرته د قاموس په بل مهم ارزښت خبرې کوي، چې هغه د يوې ژبې د ټولو کلمو او لغاتو زېرمه او ټولګه ده. زده کوونکي د قاموسونو پر ډولونو ځانونه پوهوي او بېلګې يې پيدا کوي. زده کوونکي د کتاب لوست له ځانه سره لولي او پر مفهوم يې ځانونه پوهوي. څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د کتاب له مخې لوست لولي. درې زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د ټولګي مخې ته راځي او په وار سره د پښتو قاموسونو نومونه 	

<p>اخلي.</p> <p>- يو زده کوونکی د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي او د قاموسونو پر ارزښت خبرې کوي.</p> <p>- درې زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونو سره سم د لوست د پای درېم فعالیت سرته رسوي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او يو له بل څخه د څلورم فعالیت په څېر پوښتنه کوي او بل ځواب ورکوي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ښوونکي په خوښه د ټولگي مخې ته راځي، لومړی ځان معرفي کوي او بيا د پښتو قاموسونو په اړه خبرې کوي.</p> <p>- دوه زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي مخې ته راځي، يو خپل ولايت او بل د خپلې ولسوالۍ په اړه خبرې کوي. (موقعيت، د وگړو شمېر، د ښوونځيو شمېر، لیسې او منځني ښوونځي، کرنه، صنعت، د خلکو کسب او دنده، اوبه، چاپېريال او داسې نور).</p> <p>- زده کوونکي د لوست لټون ته غوږ نیسي، ځانونه پوهوي، پوښتنو ته ځواب وايي او کورنۍ دنده اخلي.</p>	<p>راوغواړی چې د قاموس پر ارزښت او اهميت خبرې وکړي.</p> <p>- ښوونکی دې درې زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي چې د لوست د پای د درېم فعالیت په څېر محاوره وکړي.</p> <p>- ښوونکی دې د لوست د پای څلورم فعالیت پر دوو زده کوونکو عملي کړي.</p> <p>- ښوونکی دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي چې د لوست د پای پنځم فعالیت سرته ورسوي.</p> <p>- ښوونکی دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي چې يو د خپل ولايت او بل د خپلې ولسوالۍ په اړه معلومات وړاندې کړي.</p> <p>- ښوونکی دې په پای کې د لوست لټون ووايي او له ارزولو وروسته دې کورنۍ دنده ورکړي.</p>
<p>اضافي معلومات:</p> <p>هره ژبه د خپلو کلمو د ښه وضاحت لپاره بېلا بېلو قاموسونو ته اړتيا لري. موږ پښتو ژبه کې تر دې مهاله يو شمير قاموسونه، لکه: رياض المحبت، پښتو سيند، اردو قاموس، افغان قاموس، پښتو قاموس، پښتو _ دری لنډ قاموس، پښتو _ پښتو تشریحي قاموس، پښتو انگریزي قاموس، انگریزي پښتو قاموس، پښتو دری قاموس، دری _ پښتو قاموس، د سیاسي اصطلاحاتو قاموس... لرو. پښتو ژبه ځينو مسلکي قاموسونو ته اړتيا لري، چې دا مهال په ژبه کې نشته، لکه؛ تخنیکي قاموس، پوځي قاموس، دیني قاموس، د فولکلور قاموس، د کرنې او مالدارۍ قاموس، طبي قاموس، علمي قاموس، ادبي قاموس، کمپیوټري قاموس، ژورنالستيکي قاموس، پښتو _ عربي قاموس.</p> <p>قاموسونه باید کوچني (جیبي) اوسي، منځنۍ روش، غټ (سرميزي) يو ټوکیز او څو ټوکیز هم وي. د زده کوونکو لپاره بیل د محصلینو لپاره بیل، د بهرنيانو لپاره جلا قاموسونه پکار دي. قاموس په حقیقت کې د یوې ژبې د زیرمې کلي ده. پښتو - پښتو تشریحي قاموس نسبتاً یو مکمل قاموس دی. په نوموړو ټوکونو کې د پښتو ژبې پنځه پنځوس زره لغتونه راټول شوي دي. لغتونه د زمانې په تیریدو سره هیريږي او مري. پښتو ژبه زموږ د نیکونو ملي امانت دی، ددې ژبې د ټولو لغتونو ساتنه د قاموسونو په ذریعه ممکنه ده.</p> <p>په پښتو _ پښتو تشریحي قاموس باندې (۲۲) پښتو ژبو عالمانو کار کړی دی. ددې قاموس په لیکلو کې له پښتو قاموسونو، دري قاموسونو، انگلیسي قاموسونو او روسي قاموسونو څخه ګټه اخیستل شوې ده. په عمومي ډول ددې قاموس په چمتووالي کې (۷۸) بیلابیل قاموسونه کارول شوي دي.</p>	
<p>اخځلیکونه:</p> <p>پښتو - پښتو تشریحي قاموس</p> <p>روسي - پښتو قاموس</p> <p>انگریزي - پښتو قاموس</p>	

پنځه ويستم لوست

د تدريس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	د ژبې د زده کړې اهميت (خبرې اترې)	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>زده کوونکي به د لوست په پای کې لاندې موخو ته ورسېږي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - د ژبې د زده کړې پر ارزښت به پوه شي. - په سم ډول به له غلطۍ پرته په پښتو ژبه خبرې وکړي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د متن وروستي فعاليتونه به په خپلواک ډول ترسره کړای شي. 	
د تدريس لارې	لوستل او ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ډله ييز او يو کسيز کارونه	
د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشير او تخته پاک	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي ارزونه، عملي کار، ډله ييز کار، څارل او پايلې يې په کتابچه کې ليکل	
د زده کړې او تدريس لومړي فعاليتونه	سلام اچول، روغبړ، د ټولگي تنظيم، د حاضري اخيستل، د کورنۍ کار کنترول، د تېر لوست ارزونه او له نوي لوست سره تړاو ورکول	۴ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي ددې وينا پر بنسټ: د چا، چې يوه ژبه زده وي، يو تن دی او چې دوه يې زده کوي، دوه تنه دی، د زده کوونکو پام د ژبې د زده کړې اهميت ته راگرځوي او د بېلگو په راوړلو پر لوست پيل کوي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
ښوونکي دې د مفاهيمې پر بېلابېلو وسيلو، لکه د لاسونو او سر د اشارو، نښو او سگنالونو، انځورونو او نورو د بيانولو له لارې د ژبې تعريف وړاندې کړي، (د گونگيانو ژبه، ترافيکي سگنالونه او نورې نښې).	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي دې له ښوونکي سره په بحث کې برخه واخلي، د گونگيانو اشارې، ترافيکي سگنالونه، د الوتونکو چغه‌هار، د څارويو رېمارې او داسې نورو غږونو ته دې سوچ وکړي چې هره ډله يې په خپلو کې د پوهولو او پوهېدلو لپاره کاروي. - زده کوونکي د ژبې پر ارزښت ځانونه پوهوي، د پوهې او علم د حاصلولو لپاره د ژبې زده کړې ته پام کوي، د سم پوهېدو او سم پوهولو ارزښت پېژني او د ژبې د کارولو پر مهال د ناوړه تفاهم د رامنځته کېدو مخه نيسي. - زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم لوست د کتاب له مخې ولولي. - څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د لوست 	
ښوونکي دې د ژبې د ارزښت په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکړي او په سم پوهاوي او ناسم پوهاوي کې دې د ژبې پر نقش خبرې وکړي او د دې وايي چې د ناسم پوهاوي يا سوء تفاهم پر زياتره پر څه شي اچول کېږي او ولې؟		
ښوونکي دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې لوست د کتاب له مخې له ځانه سره ولولي.		

<p>بنوونکی دې دریو زده کوونکو دنده ورکړي چې د لوست یوه، یوه برخه د نورو په وړاندې ولولي.</p> <p>بنوونکی دې زده کوونکو ته ووايي چې د خبرو اترو برخه ولولي او ځانونه دوه کسيزو مرکو ته چمتو کړي.</p> <p>بنوونکی دې په وار سره پر زده کوونکو په لوست کې راغلې مرکې سرته ورسوي.</p> <p>بنوونکی دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوبولي چې په لوست کې راغلې کیسه په خپله ژبه ووايي.</p> <p>بنوونکی دې څو زده کوونکو ته دنده ورکړي، چې ځانونه د پنځم فعالیت له راوړل شوې بېلگې سره سم نورو ته وروپېژني.</p> <p>بنوونکی دې زده کوونکي په څو مناسبو ډلو وویشي. وروسته دې ورته یو لنډ ښکلی نثر ولولي او زده کوونکو ته دې ووايي غور ورتنه ونیسي. بیا دې ورته ووايي چې متن په خپله ژبه ولیکي. هره ډله دې لیکل شوی نثر په خپلو کې وگوري، سم دې کړي او یو دې د نورو په استازیتوب ولولي.</p> <p>بنوونکی دې د ژبې د زده کړې پر اهمیت یو وار بیا ټینګار وکړي، د لوست لندیز دې ووايي، د څو پوښتنو له لارې دې زده کوونکي و ارزوي او په پای کې دې کورنۍ دنده ورکړي.</p>	<p>یوه یوه برخه ولولي.</p> <p>زده کوونکي د مرکو برخه ولولي او د بنوونکي له لارښوونو سره سم د مرکې لپاره ځانونه چمتو کوي.</p> <p>دوه، دوه زده کوونکي د بنوونکي له لارښوونې سره سم د ټولگي په وړاندې مرکه کوي.</p> <p>دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او په لوست کې راغلې کیسه په خپل ژبه وکړي.</p> <p>څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راځي او ځانونه نورو ته په مفصل ډول ورپېژني.</p> <p>زده کوونکي له لارښوونې سره سم په مناسبو ډلو کې تنظیمېږي، بنوونکي ته په ځیر غورځیسي او وروسته اورېدل شوی نثر په خپل ژبه لیکي. د ډلې استازی یې سمه بڼه نورو ته اوروي.</p> <p>زده کوونکي د ژبې د زده کړې پر اهمیت ارزښت ځانونه پوهوي، د بنوونکي پوښتنو ته ځواب وايي، د لوست لندیز ته غورځیسي او کورنۍ دنده اخلي.</p>
---	---

اضافي معلومات:

د ژبې د زده کړې اهمیت

انسانان په ژوند کې یو د بل مرستو ته اړ دي او د نورو له همکارۍ پرته په یوازې توګه خپل کارونه تر سره کولای نشي. کله چې یو بل ته لاس ورکوي، نو د هغه پوهول د ژبې پواسطه کېږي. که چیرې هغه ژبه زده نه کړي، همکاري هم ترې غوښتلې نشي او هغه پرې پوهولی هم نشي. له دې امله په کار دي چې د نورو ژبو په زده کړه لاس پورې کړي چې خپلې ستونزې حل او سرته ورسوي.

کله چې د یو انسان یوه ژبه زده وي، د یو کس او که دوه ژبې یې زده وي، د دوو کسو که هر څومره ژبې یې یادې وي، د هماغومره خلکو نمایندګي کولای شي. که د چا یوازې یوه ژبه زده وي، د هماغه یوې ژبې له ویونکو سره مرسته کولای شي، د هغوی نظر یې راټولولې شي، یوازې هماغه په خپل نظر پوهولای شي او د خپل ژوند په اړه د هماغه یوې ژبې له معلوماتو څخه د ژوند په سمون کې کار اخیستلای شي. په همدې ډول کله چې یو انسان خپل ژوند په زړه پورې کړي، د نورو د ژوند په سمون کې هم برخه اخلي او په دې توګه د ټولې ټولنې د ګټو والو ژوند ته پرمختګ اوسمون ورکوي او پر ځان باوري او متکي ټولنه رامنځ ته کېږي.

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	سکندر خان خټک	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	زده کوونکي به د لوست په پای کې په لاندې موخو پوه شي: - سکندر خان خټک به د پښتو ژبې د يوه ليکوال په توگه وپيژني. - د سکندر خان خټک له ليکنو سره به بلد شي. - په سم ډول به له غلطۍ پرته په پښتو ژبه خبرې وکړي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - دمتن وروستي فعاليتونه به په خپلواک ډول ترسره کړای شي.	
د تدريس لارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ډله ييز او يو کسيز کار	
د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشير، مارکر، کتابچه او پنسل او د لوست اړوند انځور	
د ارزونې لارې او وسيلې	شفا هي، ليکنې، گروپي کار، لنډ ځوابونه، پوښتنې او عملي کار	
د زده کړې او تدريس لومړني فعاليتونه	سلام اچول، روغې، د ټولگي تنظيم، د حاضری- اخيستل، د کورنۍ دندې کتل، د زاړه لوست ارزونه، د نوي او زاړه لوست ترمنځ د اړيکو ټيگول.	۴ دقيقې
د انگېزې رامنځته کول	ښوونکی په ټولنه کې د شاعر او ليکوال پر ارزښت خبرې کوي، د يوې ټولنې د لارښوونکي په توگه د هغوی اهميت څرگندوي. له زده کوونکو پوښتنه کوي چې کوم، کوم پښتانه شاعران او ليکوال پيژني او په دې توگه نوي لوست ته لاره هواروي.	۶ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
<div>— ښوونکی په يوې ټولنې کې د شاعرانو او ليکوالو پر دريځ خبرې کوي، د ټولنې دوگړو په ويښتابه کې د هغوی ارزښت او اهميت ته د زده کوونکو پام اړوي او په دې توگه نوي لوست ته ننوزي. — ښوونکی زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې نوی لوست له ځانه سره ولولي او بيا څو زده کوونکو ته وايي چې د لوست يوه يوه برخه د ټولگي په وړاندې ولولي. — ښوونکی په لوست کې راغلی شعر تشریح کوي او زده کوونکي يې پر مفهوم پوهوي. — ښوونکی دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راغواړي او د لوست د پای دويم فعاليت پرې عملي کوي. — ښوونکی دې يو زده کوونکي د ټولگي مخی ته</div> <div>— زده کوونکي پر دې ټکي ځانونه پوهوي چې شاعران او ليکوال په ټولنه کې څه دريځ لري او ولې يې دا دريځ تر لاسه کړی دی. بيا دې ټکي ته پام کوي، چې که شاعر، ليکوال او رسنۍ نه وي، د ټولنې ستونزې به څنگه هوارې شي. — زده کوونکي نوی لوست لولي او د سکندر خان خټک پر ژوندليک او اثارو ځانونه پوهوي. — زده کوونکي ښوونکي ته غوږ نيسي او د شعر پر معنا او مفهوم ځانونه پوهوي. — دوه زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د ټولگي مخې ته راځي او د لوست د پای دويم فعاليت له مخې عمل کوي. — يو زده کوونکي د ښوونکي په لارښوونه د ټولگي مخې ته</div>		

<p>راځي، د لوست د پای شپږم فعالیت له مخې له زده کوونکو څخه پوښتنې کوي. د ناسم ځواب په صورت کې سم ورکوي او که اړتیا وه له ښوونکي څخه مرسته غواړي.</p> <p>— دوه زده کوونکي د ښوونکي په خوښه د ټولگي مخې ته راځي. خپل انډيوال په مفصله توګه نورو هم ټولګيوالو ته معرفي کوي او له لارښوونې سره سم یو زده کوونکي یوه جمله په پښتو وايي او بل یې په دري ژبه اړوي.</p> <p>— دوه زده کوونکي په وار د لوست لنډيز وايي، نور ټولګيوال د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وايي او کورنۍ دنده اخلي.</p>	<p>راوغواړي او ورته دې ووايي چې د لوست په اړوند له نورو زده کوونکو څخه لنډې پوښتنې وکړي، که ځواب سم نه و، پخپله زده کوونکي دې سم ځواب ورکړي. (د فعالیت شپږمه شمېره) ښوونکي د اړتیا په صورت کې مرسته کوي.</p> <p>— ښوونکي دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي، چې لومړی زده کوونکي بل زده کوونکي معرفي کړي. بیا دې یو بل زده کوونکي یوه جمله په پښتو ووايي او بل دې په دري ژبه وپاړوي.</p> <p>— ښوونکي دوه زده کوونکي راوغواړي چې د لوست لنډيز نورو ته ووايي.</p> <p>— ښوونکي د څو پوښتنو له لارې لوست ارزوي او زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکوي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>یو کاشوک او ګره بهتره له غه آش چې په منت دی</p> <p>یوه کاجوغه وریجې (هغه غټې پخې شوې سپینې وریجې چې له شرومې سره ګډې شوې وي). له هغه آش څخه غوره دي چې په منت لاسته راغلي وي.</p> <p>ورکړه توره مو ځایي ده: یعنې سخا او زړورتوب (شجاعت) مو په طبیعت او خټه کې ګډ شوی دی.</p>	
<p>اضافي معلومات:</p> <p>په پښتو ادبیاتو کې خوشحال خان او دده کورنۍ ځانګړې ځای لري. هغوی پښتو ژبې ته ډېر خدمتونه کړي. په پښتو کې یې د نثر لیکنې نوې لاره رامنځته کړه او د پیر روښان د مسجع نثر پر ځای یې وکاراوه. د خوشحال خان په کورنۍ کې د هغه زامنو او لمسیانو د هغه په پل پښه کېښوده او هغه یې لاپسې غښتلی کړ. سکندر خان د خوشحال خان په کورنۍ او زامنو کې له اشرف خان او عبدالقادر خان څخه وروسته یو غښتلی او منلی شاعر ګڼل کېږي. د افضل خان په نظر سکندر خان په ۱۰۶۵ هـ زیږېدلی، خو په ځینو لیکنو کې یې د زیږېدو نیټه ۱۰۶۸ هـ ښودل شوې ده، کوم وخت چې خوشحال خان په ۱۰۸۵ کال تیرا ته تللی، سکندر خان د ۱۷ کلونو زلمی او د خپل پلار کلک ملاتړی و. د سکندر خان د شاعرۍ پسرلی په ۱۰۹۰ هـ کال په غوړېدو راغلی او په همدغه کال کې یې خپل دیوان او د لیلی مجنون مشوي لیکلي ده، لکه چې وايي:</p> <p>ما خپل عمر د شل دووکالو حساب کړ چې تمام مې د لیلی مجنون کتاب کړ</p> <p>د سکند په دیوان کې هر ډول مضامین، لکه عشق، مینه او محبت، اخلاق، تصوف، سیاست، فولکلور، ویاړنې، غندنې، ستاینه او نور په ښه ادبي رنگ بیان شوي دي. د سکندر خان د لیلی مجنون یوه قلمي نسخه د ډهلي په موزیم کې خوندي ده. مهر او مشري د محمد بن احمد العطار تبریزی هغه اثر نظم دی چې سکندر خان په پنځه زره بیتونو کې په پښتو نظم اړولی دی.</p>	
<p>اخځلیک:</p> <p>د پښتو ادبیاتو تاریخ، منځنۍ دوره، ډاکتر زیورالدین زیور</p>	

اووه ویشتم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	دقيقې
د لوست موضوع	سوله	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پاى کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - د سولې پر معنا، مفهوم او ارزښت به پوه شي. - له سولې سره مينه او له جگړې به يې کرکه پياوړې شي. - د سولې اړتيا به درک کړي. - په سم ډول به له غلطۍ پرته په پښتو ژبه خبرې وکړي. - د ليک او وينا ژبه به يې پياوړې شي. - د لوست د پاى فعاليتونه به په خپلواک ډول ځواب کړي.	
د تدريس لارې	لوستل، ليکل، اوريدل، پوښتنې، ځواب او ډله ييز کار	
د تدريس وسيلې او مرستندوى توکي	درسي کتاب، کتابچه، تخته او تباشير	
د ارزونې لارې	شفاهي پوښتنې، څارنه او د ښوونکي د يادداشت کتابچه.	
د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سلام، روغې، د کورني کار ليدل او د تېر لوست ارزونه	۶ دقيقې
د انگيزې رامنځته کول	- ايا تاسو له چاسره له زړه بدوالي وروسته روغه کړې؟ - روغه جوړه، پخلاينه او سوله څنگه کلمې دي؟ - د سولې ارزښت په کوم وخت کې سړي ته څرگنديږي؟	۴ دقيقې
د ښوونکي فعاليتونه	د زده کوونکو فعاليتونه	۳۵ دقيقې
- ښوونکى متن لولي.	- زده کوونکي د نوي لوست متن ته غوږ نيسي.	
- ښوونکى د سولې د ارزښت او اړتيا په اړه له زده کوونکو سره خبرې کوي. د سولې پر گټو او د جگړې پر تاوان او زيانونو زده کوونکي پوهوي. زده کوونکو ته وايي چې په جگړې کې هر راز معنوي او مادي شتمني له منځه ځي.	- زده کوونکي غوږ نيسي چې د سولې گټې کومې دي او جگړه څه تاوان لري. له ښوونکي سره دې ځان د نظر په وړاندې کولو سره شريک کړي.	
- ښوونکى زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې متن له ځان سره ولولي او پر مفهوم يې فکر وکړي.	- زده کوونکي متن له ځان سره لولي او پر مفهوم يې ځانونه پوهوي.	
- ښوونکي يو څو زده کوونکو ته وايي چې يو، يو پراگراف ولولي. ښوونکي د هغوى نيمگړتياوې سموي.	- څو زده کوونکې د نوبت له مخې يو، يو پراگراف لولي او د ښوونکي لارښوونو ته غوږ نيسي.	
	- څو زده کوونکي په وار سره د ټولگي مخې ته راځي او د	

<p>سولې د گټو او د جگړې پر زیانونو خبرې کوي.</p> <p>دوه، دوه زده کوونکي په وار د ټولگي مخې ته راځي او د سولې او جگړې په اړه په خپلو کې خبرې کوي. په موضوع باندې په خپلو ډلو کې خبرې کوي.</p> <p>زده کوونکي ښوونکي ته غوږ نیسي او د شعر پر معنا اومفهوم ځانونه پوهوي.</p> <p>زده کوونکي په ډلو تقسیمېږي او د ورکړل شوې موضوع په اړه پخپلو کې خبرې کوي. بیا د هرې ډلې استازی د خپلې ډلې نظر د ټولگي په وړاندې نورو زده کوونکو ته بیانوي. ټول زده کوونکي کولای شي د ډلو له استازو څخه خپلې پوښتنې وکړي.</p> <p>زده کوونکي پښتو متن پر دري ژباړي، له یو بل سره مقابله کوي او په پای کې سمه ژباړه نورو ته لولي.</p> <p>زده کوونکي د خپلو شخصي تجربو له مخې د کور او کلي د خلکو تر منځ د (پولې، پټي، د اوبو لگولو، گاونډیانو...) اختلافاتو د هوارېدو پر لارو چارو خبرې کوي.</p> <p>زده کوونکي د لوست لندیز ته غوږ نیسي او گوري چې د سولې د گټو او د جگړې د بدمرغيو په اړه یې په پوهه او وینا کې څومره بدلون راغلی دی.</p> <p>زده کوونکي له لارښوونې سره سم د سولې د ارزښت او د جگړې د زیانونو په اړه په کورونو کې یوه ښکلې مقاله لیکي او په بله ورځ یې د پښتو مضمون په ساعت کې د نورو په وړاندې لولي.</p>	<p>ښوونکي څو زده کوونکي په وار سره د ټولگي مخې ته رابولي چې د سولې د گټو او د جگړو پر زیانونو یو، دوه دقیقې خبرې وکړي.</p> <p>ښوونکي دوه زده کوونکي د ټولگي په وړاندې راغواړي چې د سولې او جگړې په اړه یو له بل سره مرکه وکړي.</p> <p>ښوونکي په لوست کې راغلی شعر په خوږه ژبه لولي او معنا او مفهوم یې زده کوونکو ته بیانوي.</p> <p>ښوونکي زده کوونکي په مناسبو ډلو ویشي او دنده ورکوي چې د لاندې موضوع په اړه په خپلو کې خبرې وکړي او په پای کې د هرې ډلې استازی د خپلې ډلې نظر نورو ته څرگندوي: "څنگه کولای شو د خلکو په د هنونو کې د سولې ساتنې اصل وروزو؟"</p> <p>ښوونکي د پښتو یو لنډ متن زده کوونکو ته ورکوي چې په درې ژبه یې وژباړي.</p> <p>ښوونکي زده کوونکو ته وايي چې په کور کلي کې راولاړې شوې لاندې څنگه هواروي.</p> <p>ښوونکي متن په لنډو خبرو تکراروي او د پوښتنو له لارې ارزوي چې د لوست پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې لاس ته راغلي او که نه؟</p> <p>ښوونکي زده کوونکو ته دنده سپاري چې د سولې د ارزښت او د جگړې د زیانونو په اړه یوه ښکلې مقاله ولیکي او په بله ورځ یې په ټولگي کې ولولي.</p>
<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول:</p> <p>دا متل دې زده کوونکو ته وویل شي:</p> <p>"که زه وایم چې زه یم او ته وایې چې زه یم؛ نه به زه یم، نه به ته یې. خو که زه وایم چې ته یې او ته وایې چې ته یې؛ هم به زه یم؛ هم به ته یې."</p> <p>د دې متل موخه وحدت دی. په ځانځانۍ کې سپری تباہ کیږي او په یووالي او وحدت کې سپری سوکاله او هوسا کیږي.</p>	

جگړه د هر ولس تدریجي ځان وژنه ده: یعنې جگړه ورو، ورو ټوله مادي او معنوي شتمني له منځه وړي او ولسونه د بدمرغۍ، غم، کړاو او رنځ پر تېر کښینوي.

يادونه:

د سولې په اصولو کې په يوې موضوع کې د ښکېلو دواړو يا ټولو لورو گټو او زیانونو ته په متوازن او برابر ډول پام کېږي

او يوازې يوه لوري ته گټې او امتیازونه، نه ورکول کېږي.

اضافي معلومات:

سوله د جگړې مقابل لوری او د جنگ ضد نوم دی. د سولې معنا امنیت دی. په چاپیریال، سیمې، نړۍ او طبیعت کې د کړارۍ، پرمختګ، تولید او ښیرازۍ سرچینه ده. که ویوښتو چې جگړې ولې منځته راځي او سوله ولې خپله لمن له ټولنیز ماحول څخه ټولوي؟ ددې پوښتنو ځوابونه که ظاهراً څومره ساده او عادي ښکاري، خو په هماغه اندازه پیچلې، مغلق او هر اړخیز دي. دا ځکه چې جگړه د قومونو، ولسونو او نړۍ د هیوادونو ترمنځ هغه وخت پیل کېږي چې ددوی تر منځه اقتصادي، سیاسي پوځي گټې او بریاوې د اختلاف پر پوله ولاړې وي.

که سړی د بشر لرغوني تاریخ ته څیر شي، له ډیر پخوا مهال څخه تر همدا اوس مهال پورې جگړې په طبیعي زیرمو، کانونو، ځمکو، اوبو او کارخانو د تولیداتو په لاس ته راوړنو پیل شوي دي. لومړۍ او دویمې نړیوالې جگړې چې له خپل ځان سره د میلیونونو انسانانو ژوند د مرګ او تباهی کومي ته یووړ، هغه دواړه جگړې د پوځي برلاسی، د مستعمرو، د پراخوالي او د یو شمیر هیوادونو د مهارولو په نیت منځته راغلې وې، د هغو جگړو گټه د څو محدودو هیوادونو په جیبونو کې ولویده او پر عکس نړیوال بشریت یې له ډول ډول ستونزو او ناخوالو سره لاس او گریوان کړ. د دویمې نړیوالې جگړې له پای ته رسیدلو څخه وروسته (۱۹۴۷ م) کال کې د نړیوالې سولې د تامین په خاطر د ملګرو ملتونو نړیوال سازمان منځته راغی په ۱۹۴۵ م. کال کې سره له دې چې نړۍ عملاً په دوه جلا (متضادو) بلاکونو ویشلې شوې وه، د اوږدو کلونو لپاره جگړه (تبلیغاتي جنگ) روانه وه، خو د ملګرو ملتو سازمان د هیوادونو ترمنځ د سولې په بیلابیلو ساتلو کې خپل مثبت رول لوباوه. په افغانستان، سیمې او نړۍ کې ځینې خپل منځي جگړې وشوې.

جگړې د مشرانو او جرګو له لارې په تفاهم او سولې بدلیدلی شي.

زمونږ په هیواد کې (ولسونه او پرگنې) له بل هر وخت څخه زیات سولې ته اړتیا لري. که سوله منځته راشي، د هیواد لوني او زامن به د علم- پوهي- لیک- لوست په ګاڼه سمبال شي او ملي کادرونه به وروزل شي. زموږ جگړه خوږلی هیواد به د پرمختګ تکامل، آبادۍ او ښیرازۍ پر لوري چټک او ګړندي ګامونه واخلي.

اته ویشتم لوست

د تدریس وخت : په اونۍ کې د پښتو درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
د لوست موضوع	وروستی لوست	
د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي لاندې موخې تر لاسه کړي: - د تعلیمي کال د وروستی لوست پر اصلي مفهوم به پوهیږي. - د تعلیمي کال په پای کې به خپل ځانونه وارزوي چې د پښتو ژبې په زده کړه کې یې څومره ښه والی راغلی دی. - د پښتو ژبې د زده شوو نوو کلمو پانگه به ورته څرگنده شي. - په سم ډول به له غلطۍ پرته په پښتو ژبه خبرې وکړي. - د لیک او وینا ژبه به یې پیاوړې شي. - د لوست د پای فعالیتونه به په خپلواک ډول ځواب کړي.	
د تدریس لارې	یو کسيز، دوه کسيز او ډله ییز	
د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	شفاهي، عملي، څارنه او د ښوونکي یادداشت کتابچه	
د ارزونې لارې او وسیلې	شفا هي، لیکنې، څارنیز او د ښوونکي د یاددښت کتابچه	
د زده کړې او تدریس لومړي فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل، د کورنۍ دندې کتل، د تېر لوست ارزونه، د تیر اونوي لوست ترمنځ ارتباط ټینګول.	۴ دقیقې
د انګېزې رامنځ ته کول	ښوونکي د تعلیمي کال د پای، د تعلیمي کال په بهیر کې د زده کړو، بریاوو، ناکامیو او ستونزو په اړه له زده کوونکو سره خبرې کوي، د هغوی نظر پوښتي، وړاندیزونو او انتقادونو ته غوږ نیسي او په دې توګه نوي لوست ته ورننوزي.	۶ دقیقې
د ښوونکي فعالیتونه	د زده کوونکو فعالیتونه	۳۱ دقیقې
- ښوونکي د زده کوونکو د خبرو له اورېدو وروسته د وخت پر ازښت خبرې کوي، د علم پر زده کړې، له مورنۍ ژبې پرته پر نورو ژبو د پوهېدو ارزښت ورته بیانوي، لوست د کتاب له مخې پخپله لولي.	- زده کوونکي د ښوونکي پر خبرو، د پوهې او د ژبې د زده کړې پر ارزښت ځانونه پوهوي او له ښوونکي سره په خبرو کې برخه اخلي.	
- ښوونکي په لوست کې راغلې دعا په ډېر خواږه اواز لولي، بیا یو څو زده کوونکو ته وایي چې هغه د کتاب له مخې نورو ته هغسې ولولي، چې هغه لوستلې وه.	- زده کوونکي لوست ته ګوري چې ښوونکي هغه څنګه لولي او بیا له لارښوونې سم د ښوونکي په څیر لولي.	
- ښوونکي څو زده کوونکي د ټولګي مخې ته راغواړي چې د زاړه کال د زده کړو په اړه خبرې وکړي.	- څو زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم د زاړه کال د زده کړې، په تېره بیا د ژبې د زده کړې په اړه خبرې کوي.	
- ښوونکي یو زده کوونکي د ټولګي مخې ته راغواړي چې د پښتو د لوستل شوو لوستونو سرليکونه دې ووايي.	- یو زده کوونکي په خپله خوښه د ټولګي مخې ته ځي، د پښتو د لوستل شوو لوستو سرليکونه وایي.	
- ښوونکي ټولګي په دوو ډلو ویشي. د هرې ډلې غړی		

<p>ته وار ورکوي چې د بلې ډلې له غړي څخه پوښتنه وکړي او ځواب واورې.</p> <p>- ښوونکي زده کوونکي په مناسبو ډلو ویشي. هره ډله دې په لنډ ډول د خپلو زده کړو په اړه لیکنه وکړي او په پای کې دې د ډلې استازی نورو ته واوروي.</p> <p>- ښوونکي له زده کوونکو سره په منځه ښه کوي، ښه ازموینه ورته غواړي او د بريالیتوب دعا ورته کوي.</p>	<p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم په دوو ډلو کې تنظیميږي او هر یو زده کوونکي په وار سره د بلې ډلې له زده کوونکي څخه پوښتنه کوي او ځواب اورې.</p> <p>- زده کوونکي په مناسبو ډلو کې تنظیميږي. هره ډله په گډه د خپلو زده کړو رپوټ لیکي او وروسته یې د ډلې یو تن استازی نورو ته واوروي.</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي درناوی کوي، مننه او کورودانی ورته وايي او هڅه کوي خپلې ازموینې په بريالیتوب تېرې کړي.</p>
--	--

اضافي معلومات:

وروستی لوست لکه شعر دوه گونې معنا لري. یوه معنا یې ظاهري ده او بله معنا یې باطني یا په بله اصطلاح یوه معنا یې خوښوونکې ده او بله یې غموونکې. که چیرې موږ د «وروستي لوست» ترکیب په دې مفهوم وکاروو چې درسي ټولگي پای ته نږدې کیدونکي، درسي کتاب خلاصیدونکي، ازموینه راتلونکې او بل (نوي) ټولگي ته د بريالیتوب له زیري سره مل وي، بیا نو ورستي لوست د خوښۍ الهام ورکونکي، امید ښوونکي او زړه اراموونکي دی. که چیرې وروستی لوست د ښوونځي د څلورگونو دورو، د کومي دورې د وروستي کال د وروستي سمسټر وروستی لوست وي، له دې سره سره چې هغه لوست به وروستنی (ظاهراخوښوونکي) وي، خو تر خپله څنگه د بیلتون او جدایي پیغام هم ورسره مل وي. په دې معنا چې معمولاً د یوې دورې هم ټولگیوال له زده کوونکو سره بلې دورې ته نه ځي یو له بل څخه جلا کیږي. څوک د تودو سیمو له ښوونځیو څخه د سړو سیمو ښوونځیو او څوک برعکس له سړو سیمو څخه د تودو سیمو ښوونځیو ته د تبدیلی. پارچه وړې او یا هم د لومړنیو ښوونځیو زده کوونکي د بل ځای منځنیو ښوونځیو او یا د منځنیو زده کړو د شپې ښوونځیو ته ځي. د تیرې دورې او ښوونځي له هم ټولگیوالو څخه زده کوونکي بیلېږي د دوی ترمنځه جدایي (مکانی واټن) رامنځته کیږي. دا پورتنۍ خبرې یوڅه ځوروونکې دي، خو ډېرې غموونکې نه دي، دا ځکه چې که سیمه بدله شوه، نو ولسوالۍ خو به یوه وي، که ولسوالۍ بدله شي، نو ولایت خو به یو وي او که ولایت بدل شي، نو هیواد خویه یو وي. بیا هم ددې امیدواري شته چې ټولگیوال وروسته له میاشتو، کلو او مودو یو له بل سره وگوري، د دیدن تنده یو د بل په لیدلو ماته کړي. خو دردوونکې خبره د بهرنیو ادبیاتو(د اروپاد لویي وچې) په برخه کې د هغه زده کوونکي د وروستي درس غموونکې خاطره ده، چې لیکلي یې ده:

«سهار چې د خپل ښوونځي په دروازه ورننوتلم، دښوونځي په انگر کې مې د بهرنیانو وسله وال کسان ټوپک په لاس ولیدل، حیران شوم چې وسله وال کسان زموږ په ښوونځي کې څه کوي؟»

د زده کوونکو او ښوونکو څیرو ته مې پام شو. ټول غمجن او نارامه بریښیدل. له خپلو هم ټولگیوالو سره د خپل ټولگي د درس خونې ته ورننوتلم. په څوکۍ کېناستلم. زموږ ښوونکې ټولگي ته راغله. په ت رنگ او تښتیدلې بڼه یې په تورې تختې ولیکل: «نن زموږ وروستنی لوست دی!» موږ ترې وپوښتل: «ولې؟» هغې په ژرغونې لهجه ځواب ورکړ: داځکه چې زموږ هیواد اسیر شو، موږ سر له نن څخه د بل چا تر ولکې لاندې راغلو، موږ د خپل هیواد خپلواکي له لاسه ورکړه! سرله سبا به زموږ مورنۍ ژبه ومري او د نورو خلکو(بهرنیانو) په ژبه به درسونه وایو. زموږ ښوونکې لا خپلې خبرې پای ته نه وې رسولې چې ما او زما ټولو هم ټولگیوالو په ژړا پیل وکړ او له ټولگي څخه په سرو سترگو او د غم او غوسې له اوبښکو سره یوځای د خپلو کورونو په لور روان شو.»

کله چې سړی د دویمې نړیوالې جگړې د مهال د هغه اروپایي زده کوونکي دا ترخه خاطره لولي او د وروستي لوست مفهوم په ذهن کې راگرځوي، غیر ارادي خپه کیږي او غم یې په زړه خونړۍ منگولې لگوي.

خدای جل جلاله دې هیڅکله د هیواد د زده کوونکو لپاره هغه وروستی لوست نه راولي! هر وروستنی لوست دې د خوښۍ او بريالیتوب له الهام او پیغام سره ملگری اوسي!